

Latvijas Republikas tiesībsardzes 2025. gada ziņojums

2026

Tiesībsardzes uzruna.....	4
Tiesībsarga biroja darbība 2025. gadā	6
Pamattiesības mākslīgā intelekta jomā	22
Diskriminācijas aizlieguma princips	23
Vardarbības pret sievieti un ģimenē novēršana.....	33
Tiesības uz taisnīgu tiesu	35
Tiesības uz taisnīgu tiesu pirmstiesas procesā	38
Tiesības uz brīvību un drošību	40
Tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību	42
Privātās un ģimenes dzīves neaizskaramība	43
Tiesības uz īpašumu	46
Tiesības uz darbu	48
Tiesības uz sociālo drošību	51
Tiesības uz mājokli.....	53
Tiesības uz veselības aizsardzību	55
Tiesības uz labvēlīgu vidi.....	56
Bērnu un jauniešu tiesības	60
Bērnu tiesību aizsardzības sistēma	61
Bērna tiesības uz drošību	63
Bērna tiesības uz identitāti	65
Bērna tiesības uz saskarsmi.....	67
Bērna tiesības neciest no vardarbības	69
Bērna tiesības uz veselības aizsardzību.....	70
Bērna tiesības uz izglītību	72
Bērna tiesības uz ģimeni un sociālo nodrošinājumu.....	75
Bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu tiesības	77

Cilvēku ar invaliditāti tiesības	78
Ieslodzīto tiesības	82
Ārzemnieku un bezvalstnieku tiesības, personu tiesiskais statuss	85
Cilvēku tirdzniecības novēršana	88
Labas pārvaldības princips	90
Tiesības netikt pakļautiem spīdzināšanai vai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai un sodīšanas veidiem	95
Sabiedrības informēšana un iesaiste	100
Finanšu resursi un iestādes darbības rezultāti	103
Personāls.....	106
Tiesībsardzes prioritārie darbības virzieni 2026. gadā.....	108

Tiesībsardzes uzruna

Godātie Latvijas iedzīvotāji, šī ziņojuma lasītāji!

2025. gads Tiesībsarga birojā aizvadīts pārmaiņu zīmē, kas līdztekus ierastajam darba ritmam prasīja spēju īpaši fokusēties uz prioritātēm, kļūt atvērtākiem, kā arī būt proaktīviem, vērtējot, kurās jomās pieaug cilvēktiesību aizskāruma riski. Tiesībsarga birojam jānorāda uz tiem un jāmudina atbildīgās iestādes laikus risināt problēmu cēloņus, nevis cīnīties ar to sekām. Cilvēktiesību joma strauji attīstās, tāpēc tiesībsargam ar savu komandu ir jāspēj prognozēt nākotnes izaicinājumus un jāsadarbojas starptautiskā līmenī.

Cilvēka cieņa, taisnīgums un uzticēšanās ir nemainīgi tiesībsarga darba orientieri. Tiesībsarga institūcija ir drošs balsts, uz kuru var paļauties, kurai vaicāt, kura uzklausi un kura palīdzēs vai parādīs ceļu, kā rast risinājumu. Tiesībsarga birojam ir jāstrādā tik efektīvi, lai tam uzticētos gan valsts pārvalde, gan iedzīvotāji.

Atbilstoši Saeimas lēmumam tiesībsardzes pienākumus sāku pildīt 2025. gada 18. septembrī. Apņēmoties pildīt šos ļoti atbildīgos pienākumus, par sava darba prioritātēm noteicu bērnu tiesību aizsardzību, sociāli mazāk aizsargāto iedzīvotāju interešu aizstāvību, vienlīdzīgu pieeju veselības aprūpes pakalpojumiem, cīņu pret vardarbību un cietušo aizsardzību no vardarbības ģimenē, kā arī digitālās atstumtības mazināšanu.

Tiesībsargs rūpējas par to, lai Latvijā tiktu ievērotas cilvēktiesības un valsts pārvalde un pašvaldības ievērotu labas pārvaldības principu. Ikviens individuāls iesniegums ir nozīmīgs. Tas ir signāls, kas palīdz ieraudzīt plašāku ainu – sistēmiskus trūkumus regulējumā vai praksē, kas jau aizskar vai nākotnē var aizskart pamattiesības. Tā ir iespēja novērst pārkāpumus un īstenot būtiskas pārmaiņas, veidojot Latviju par labklājīgāku un tiesiskāku valsti.

Strādājot ar cilvēku iesniegumiem un uz klausot viņu pieredzi, ir skaidrs, ka problēmas nereti slēpjas attieksmē. Problēma nav izprasta, cilvēks nav sadzirdēts, saņemta birokrātiska atbilde, kuru adresāts neizprot. Uzskatu, ka ikvienas valsts iestādes un katra tās darbinieka uzdevums ir laba pārvaldība, kas nozīmē strādāt mūsu valsts un cilvēku labā.

Vēlos uzrunāt ikvienu, kurš strādā valsts iestādē vai pašvaldībā, uzsverot jūsu nozīmīgo lomu sabiedrības drošībā un labklājībā. Tas ir mūsu kopīgais uzdevums – savā darbā un attieksmē saglabāt empātiju, iecietību un atbildību, jo tieši šīs vērtības veido sabiedrības uzticēšanos institūcijām. Apstākļi var mainīties ļoti strauji, un ikviens no mums kādā brīdī var nonākt situācijā, kad nepieciešams citu cilvēku atbalsts,

izpratne un savlaicīga iesaiste. Tādēļ īpaši svarīgi ir spēt sadzirdēt, izprast un atbildīgi reaģēt uz līdzcilvēku vajadzībām.

Rosinot mainīties citiem, jāmainās arī mums pašiem. Esmu iniciējusi vairākas pārmaiņas Tiesībsarga birojā, lai pilnveidotu darba procesus, uzlabotu efektivitāti, birojs kļūtu atvērtāks un cilvēkiem tuvāks. Novērtēju ikviena Tiesībsarga biroja darbinieka centienus un vēlmi būt daļai no šīm pārmaiņām. Pateicos Tiesībsarga biroja komandai par uzkrāto pieredzi, zināšanu pēctecību, spēju pielāgoties un pilnveidoties, prasmi strādāt pacietīgi un profesionāli, iedziļinoties katra cilvēka situācijā.

Cilvēks pie valsts tiesībsarga personā nenāk bez iemesla. Tas notiek tad, kad ir neskaidrība, netaisnības sajūta vai nav citu risinājumu. Mūsu pienākums ir rūpēties par cilvēktiesību aizsardzību un panākt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un atbilstoši labas pārvaldības principam.

Ievadvārdu noslēgumā īpaši vēlos akcentēt to, ka tiesībsargs savā darbībā ir neatkarīgs un pakļaujas vienīgi likumam. Neatkarība ir likumdevēja definēta neatņemama tiesībsarga kvalitāte un vērtība, kas nepieciešama taisnīgam, uz cilvēktiesību un labas valsts pārvaldības principa ievērošanu vērstam darbam.

Lai mums izdodas sadzirdēt vienu otru!

Cieņā

Latvijas Republikas tiesībsardze

Karina Palkova

Tiesībsarga biroja darbība 2025. gadā

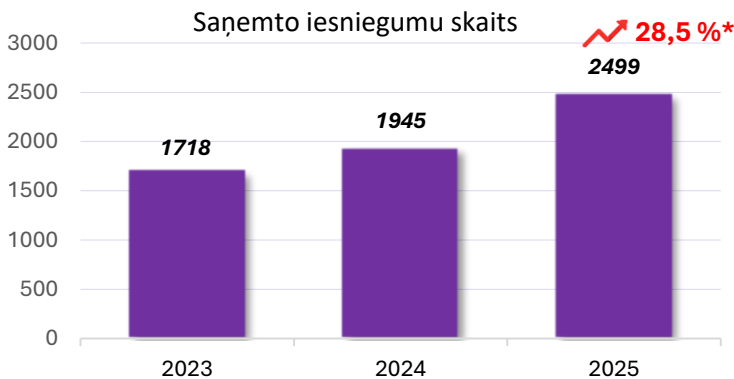
Tiesībsarga birojs: gads skaitļos

Iesniegumi

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 12. panta 1. punktu tiesībsargs pieņem un izskata privātpersonu iesniegumus. 2025. gads, īpaši gada otrā puse, Tiesībsarga biroja darbībā iezīmējās ar būtisku iedzīvotāju aktivitātes pieaugumu un pastiprinātu interesi par savu tiesību aizsardzību. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu saņemto iesniegumu skaits pieauga par gandrīz 30 % (skatīt 1. attēlu), kas liecina gan par sabiedrības uzticību tiesībsarga institūtam, gan par iedzīvotāju ieinteresētību izmantot pieejamos cilvēktiesību aizsardzības mehānismus.

Iesniegumu statistika liecina par konsekventu pieaugumu: jau 2024. gadā bija vērojams 13 % pieaugums salīdzinājumā ar 2023. gadu.

1. attēls

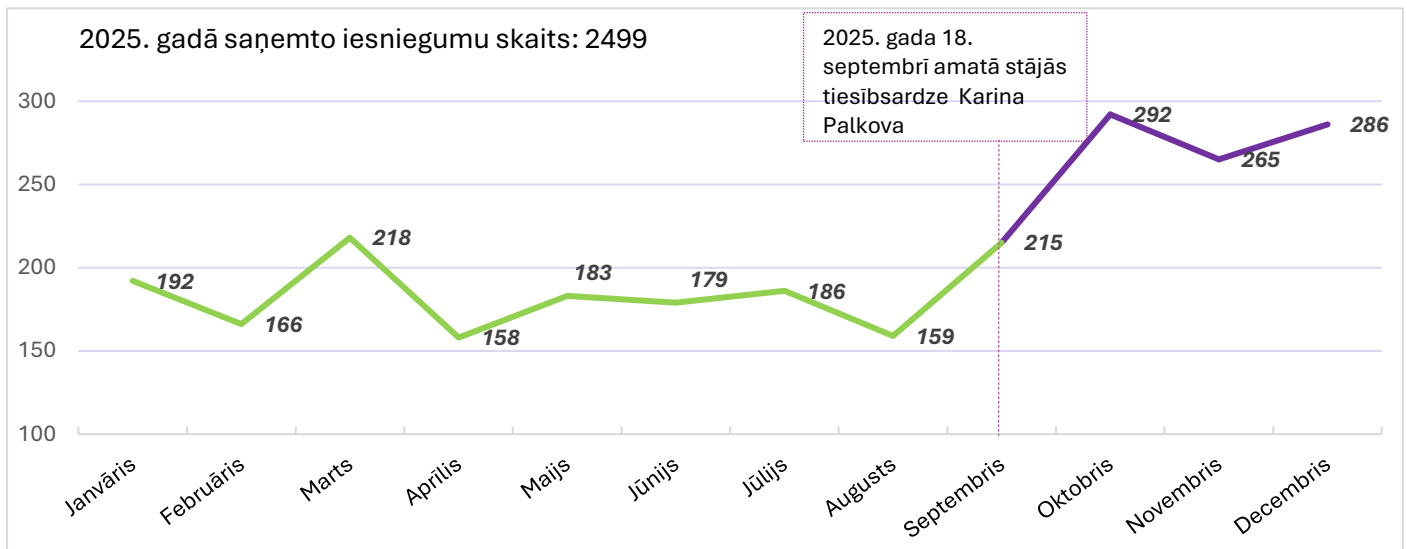

* Salīdzinājumā ar 2024. gadu

Tāpat iesniegumu skaita pieaugums apliecina jau iepriekš novērotu tendenci – periodos, kad amatā tiek apstiprināts jauns tiesībsargs, sabiedrības aktivitāte vērsties institūcijā palielinās (skatīt 2. attēlu). Šādos brīžos iedzīvotāji biežāk gan uzdod jautājumus par sev aktuālām cilvēktiesību problēmām, gan aicina atkārtoti izvērtēt iepriekš izskatītas

lietas. Papildu ietekmi rada arī pastiprināta publiskā komunikācija un mediju uzmanība, kas pavada jauna tiesībsarga stāšanos amatā un veicina iedzīvotāju interesi izmantot pieejamos tiesību aizsardzības mehānismus.

2. attēls

2025. gadā iesniegumu tematiskajā struktūrā (skatīt 3. attēlu) dominē labas pārvaldības jautājumi (16 %), kam seko bērna tiesības (15 %) un tiesības uz taisnīgu tiesu (12 %). Šāds sadalījums norāda, ka būtiska daļa iesniegumu saistīta ar valsts un pašvaldību institūciju darbības kvalitāti un lēmumu taisnīgumu, bet vairākas citas pamattiesību jomas veido salīdzinoši nelielu iesniegumu daļu. Tas liecina par relatīvi koncentrētu tematisko struktūru.¹

¹ Vienam iesniegumam var piešķirt vairākas tēmas atbilstoši Tiesībsarga biroja tēmu klasifikatoram.

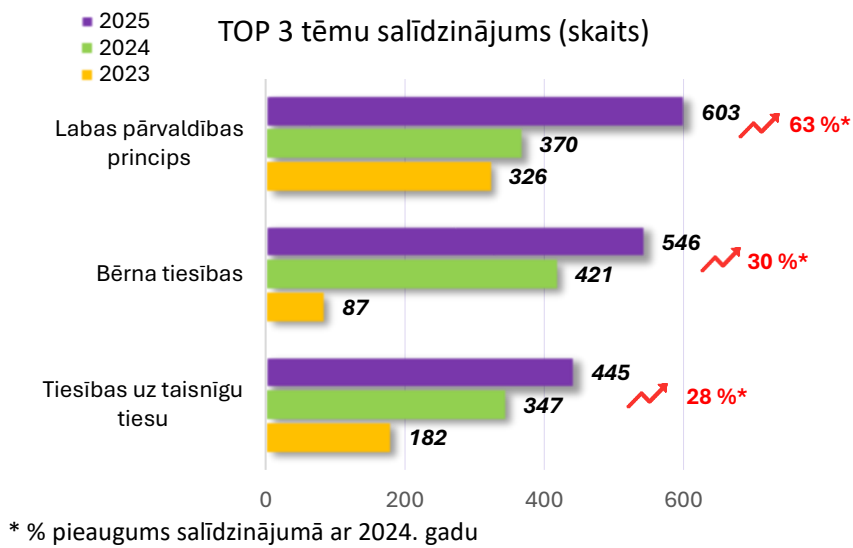
3. attēls

2025. gada iesniegumu tēmu īpatsvars (%)

Kopējais tēmu skaits visos iesniegumos: 3744

4. attēls

Trīs dominējošo tēmu dinamika rāda īpaši izteiktu pieaugumu (skatīt 4. attēlu) tajās. Labas pārvaldības jautājumos iesniegumu skaits ir pieaudzis no 370 gadījumiem 2024. gadā līdz 603 gadījumiem 2025. gadā. Tas ir pieaugums par 63 %.

Bērna tiesību jautājumos pieaugums sasniedza 30 %, savukārt jautājumos

par tiesībām uz taisnīgu tiesu – 28 %. Šī dinamika atspoguļo ne tikai kopējo iesniegumu skaita pieaugumu, bet arī konkrēto tēmu aktualitāti.

Triju gadu salīdzinājums (skatīt 1. tabulu) iezīmē pārmaiņas starp biežāk aktualizētajām iesniegumu tēmām. Stablu vietu visā periodā saglabā labas pārvaldības princips un tiesības uz taisnīgu tiesu, turklāt īpaši izceļas tieši tiesību uz taisnīgu tiesu jautājumi, kuru nozīme pakāpeniski pieaug un kas arvien biežāk parādās starp dominējošajiem iesniegumu tematiem.

Savukārt 2024. un 2025. gadā būtiski pieauga bērnu tiesību aktualitāte, šai tēmai izvirzoties starp gada centrālajiem jautājumiem. Līdz ar to redzama akcentu pārbīde starp biežāk aktualizētajiem jautājumiem.

Vienlaikus tiesības uz īpašumu, kas 2023. gadā tika biežāk pieminētas, 2025. gada beigās vairs neieņem tik izteiktu vietu. Kopējā dinamika atspoguļo nevis pilnīgu tematiskās struktūras maiņu, bet gan izmaiņas starp tiem jautājumiem, kas konkrētajos gados visbiežāk nonākuši uzmanības centrā.

1. tabula

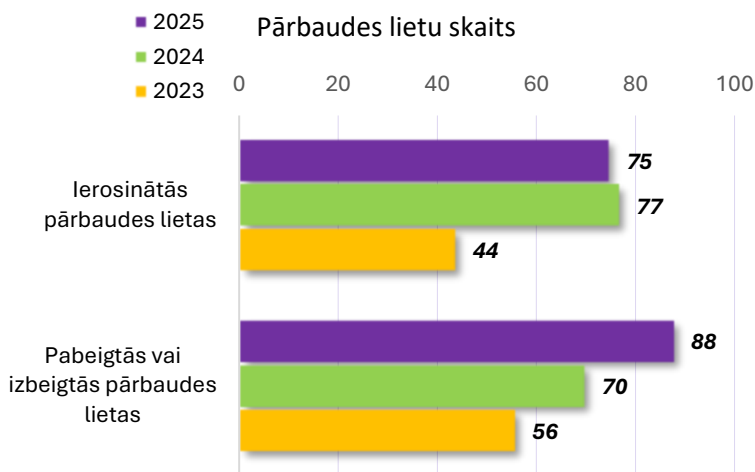
	Skaitis	% no kopskaita
2025		
Labas pārvaldības princips	603	16,1
Bērna tiesības	546	14,5
Tiesības uz taisnīgu tiesu	445	11,8
2024		
Bērna tiesības	421	15,1
Labas pārvaldības princips	370	13,2

Tiesības uz taisnīgu tiesu	347	12,4
2023		
Labas pārvaldības princips	326	16,1
Tiesības uz taisnīgu tiesu	182	9
Tiesības uz īpašumu	133	6,6

Pārbaudes lietas

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 12. panta 2. punktu tiesībsargam ir tiesības ierosināt pārbaudes lietu apstākļu noskaidrošanai. Pārbaudes lietas tiek ierosinātas gan uz saņemto iesniegumu pamata, gan pēc tiesībsarga iniciatīvas. Pārbaudes lietas mērķis ir detalizētāk izvērtēt konkrēto situāciju.

6. attēls

2025. gadā pēc tiesībsarga iniciatīvas tika ierosinātas 14 pārbaudes lietas un 61 pārbaudes lieta uz iesniegumu pamata. Pārbaudes lietu statistika norāda uz ievērojamu aktivitātes pieaugumu pēdējo trīs gadu laikā. Ierosināto pārbaudes lietu skaits no 44 lietām 2023. gadā pieauga līdz 77 lietām 2024. gadā, kas nozīmē pieaugumu par aptuveni 75 %. 2025. gadā ierosināto

lietu skaits saglabājās līdzīgā līmenī – 75 lietas (skatīt 6. attēlu).

Vienlaikus ievērojami pieaudzis pabeigto vai izbeigto pārbaudes lietu skaits. Ja 2023. gadā tika pabeigtas 56 lietas, tad 2024. gadā – 70, bet 2025. gadā – 88. Divu gadu laikā pabeigto lietu skaits pieaudzis par vairāk nekā 57 %, kas liecina par pieaugošu lietu izskatīšanas intensitāti.

Raksturīgi, ka 2025. gadā pabeigto pārbaudes lietu skaits pārsniedza attiecīgajā periodā ierosināto lietu skaitu. Tas norāda uz mērķtiecīgu un sistemātisku darbu ar iepriekšējos periodos uzsāktajām lietām, kā arī uz prioritāti nodrošināt to savlaicīgu pabeigšanu. Minētā tendence liecina par pakāpenisku uzkrāto lietu apjoma samazināšanu un procesu efektivitātes uzlabošanu. Tas atspoguļo arī Tiesībsarga biroja spēju plānot un sabalansēt resursus, nodrošinot gan jaunu iesniegumu izskatīšanu, gan jau uzsāktu pārbaudes lietu virzību uz rezultātu. Secināms, ka šāda pieeja veicina gan procesuālo termiņu ievērošanu, gan efektīvāku personu tiesību aizsardzību kopumā. Šī dinamika ir skatāma kontekstā ar kopējo iesniegumu

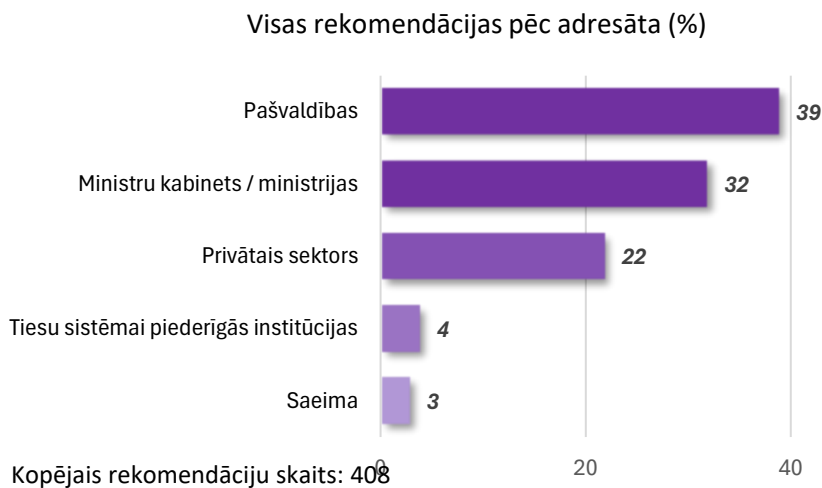
skaita pieaugumu Tiesībsarga birojā – 2025. gadā saņemto iesniegumu skaits pieaudzis par nepilniem 30 %, kas ietekmē arī padziļinātai izvērtēšanai ierosināto pārbaudes lietu apjomu.

Rekomendācijas

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 12. panta 4. un 7. punktu tiesībsargs pārbaudes lietu ietvaros, kā arī risinot strīdus civiltiesību jautājumos un konstatējot dažādus civiltiesību pārkāpumus (piemēram, iesniegumu izskatīšanā, veicot pētījumus, monitoringa vizītēs), sniedz atbildīgajām institūcijām rekomendācijas, lai tās novērstu nepilnības civiltiesību jautājumos. Rekomendāciju sniegšana ir daudzveidīgs instruments, kas tiek izmantots dažādos tiesībsarga darbības virzienos.

Vienam adresātam var sniegt vairākas rekomendācijas, tostarp vienas pārbaudes lietas ietvaros, līdz ar to kopējais sniegto [rekomendāciju skaits](#) pārskata periodā sasniedza 408.

7. attēls

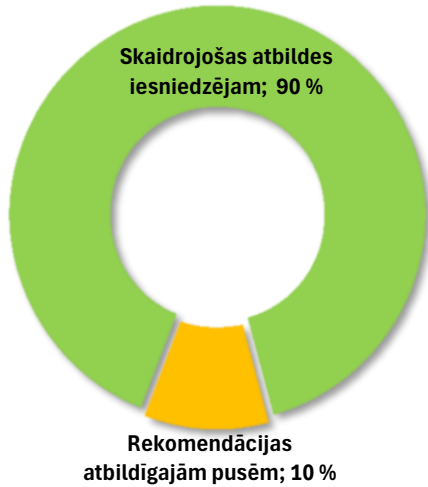
Lielākais izteikto rekomendāciju īpatsvars attiecināms uz pašvaldībām – 39 % (skatīt 7. attēlu). Otrs lielākais īpatsvars ir rekomendācijām, kas adresētas Ministru kabinetam, ministrijām un to pārraudzībā vai padotībā esošajām institūcijām – 32 %. Privāto tiesību juridiskajām personām² tika adresēti 22 % rekomendāciju,

savukārt tiesu sistēmai piederīgajām institūcijām – 4 %, bet Saeimai – 3 %. Šāds sadalījums ļauj secināt, ka visbiežāk ir konstatētas nepilnības pašvaldību un izpildvaras institūciju darbībā.

8. attēls

² Tiesībsargs privātajā sektorā darbojas ierobežotā apjomā, lielākoties risinot diskriminācijas aizlieguma pārkāpuma lietas.

Iesniegumu rezultāts (skaits: 1962)

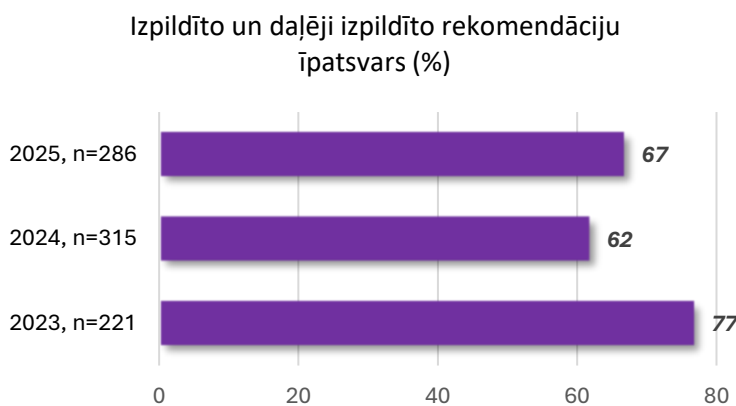
Analizējot iesniegumu datus, secināms, ka rekomendācijas atbildīgajām institūcijām, pamatojoties uz iesniegumu, veido salīdzinoši nelielu daļu no iesniegumu rezultāta. Pavisam uz iesniegumiem pārskata periodā ir sniegtas 1962 atbildes, un tikai 10 % no tām ietver rekomendācijas atbildīgajām pusēm (skatīt 8. attēlu). Tas nozīmē, ka lielākajā daļā gadījumu netiek konstatēti būtiski pamattiesību aizskārums vai arī iesniegumos ietvertās problēmas ir atrisināmas bez nepieciešamības izteikt rekomendācijas.

Ņemot vērā, ka 90 % iesniegumu rezultātā tiek sniegta skaidrojoša informācija, piemēram, par piemērojamo tiesisko regulējumu, norādīta kompetentā institūcija vai izskaidrots personas tiesību aizsardzības mehānisms konkrētajā situācijā, ir secināms, ka būtiska daļa Tiesībsarga biroja darba ir vērsta uz sabiedrības informēšanu un izglītošanu. Vienlaikus tas norāda uz divām tendencēm.

Pirmkārt, tas apliecina sabiedrības uzticību tiesībsarga institūtam, jo iedzīvotāji pie viņa vēršas pēc profesionāla skaidrojuma par savām tiesībām.

Otrkārt, tas var liecināt arī par nepietiekamu skaidrojošo darbu vai komunikāciju citās valsts un pašvaldību institūcijās. Ja personas nepieciešamo informāciju par savām tiesībām tur nesaņem, tad vēršas pie tiesībsarga.

9. attēls

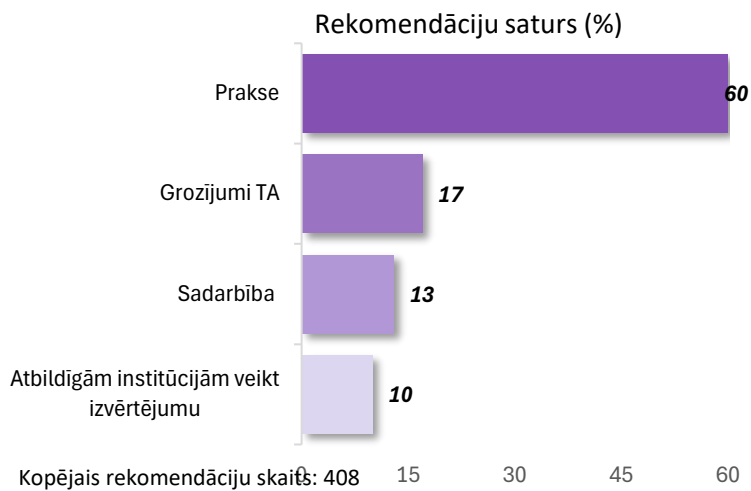

Ir divu veidu rekomendācijas – tādas, kuru izpilde ir pārbaudāma, un tādas, kuru izpildi pārbaudīt nevar, jo tās ir vispārīgi formulētas un izpildes termiņš nav noteikts. Tāpēc 9. attēlā ir atspoguļota tikai to rekomendāciju izpilde, kuras uzskatāmas par pārbaudāmām un par kuru izpildi ir saņemta informācija no attiecīgās institūcijas. Secināms, ka, salīdzinot

ar 2024. gadu, pārskata periodā rekomendāciju izpilde ir pieaugusi.

10. attēls

Rekomendāciju saturs (skatīt 10. attēlu) liecina, ka lielākā daļa ieteikumu ir vērsti uz institūciju praktiskās

darbības uzlabošanu (60 %), t. i., sniegti ieteikumi piemērot tiesību normas atbilstoši pamattiesībām vai tiesību principiem. Tas norāda, ka konstatētās problēmas bieži ir saistītas ar institūciju nepietiekamo izpratni par to.

Vēl daļa rekomendāciju attiecas uz priekšlikumiem grozīt tiesību aktus (17 %), savukārt vēl citas ir saistītas ar starpinstitūciju

komunikācijas uzlabošanu, darbinieku izglītošanu vai sadarbības stiprināšanu ar iedzīvotājiem (13 %).

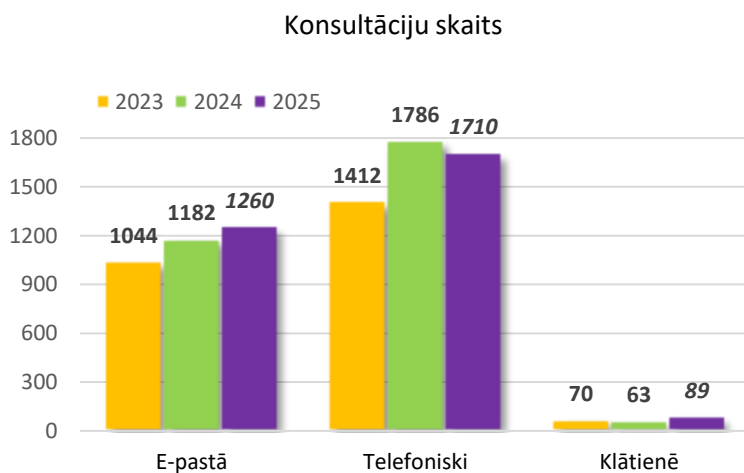
Nelielā daļā gadījumu rekomendācijas paredz situācijas papildu izvērtējumu vai padziļinātu konkrētā gadījuma analīzi, kas būtu jāveic nozares atbildīgajām institūcijām (10 %).

Ņemot vērā, ka Tiesībsarga birojs gan iedzīvotājiem, gan publiskajai pārvaldei bieži sniedz skaidrojumus par tiesību normu saturu un piemērošanu, secināms, ka tas ir aktuāli dažādām mērķgrupām (iedzīvotājiem, publiskajai pārvaldei) un šādas informācijas izplatība mērķtiecīgi un efektīvi ir jāpalielina.

Konsultācijas

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 12. panta 9. punktu viens no tiesībsarga uzdevumiem ir sniegt personām konsultācijas cilvēktiesību jautājumos ar mērķi informēt personas par to tiesībām un tiesību aizsardzības mehānismiem.

11. attēls

Konsultācijas var saņemt klātienē, telefoniski vai pa e-pastu (skatīt 11. attēlu). Konsultāciju dati liecina, ka iedzīvotāji visbiežāk saziņai ar Tiesībsarga biroju izmanto attālinātus komunikācijas kanālus – telefonu un e-pastu. Salīdzinājumā ar 2023. gadu e-pasta un telefoniski sniegto konsultāciju skaits 2025. gadā ir pieaudzis par 21 %. Vienlaikus

2025. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, telefonkonsultāciju skaits nedaudz – par 4 % – samazinājās,

tomēr saglabājās kā dominējošais veids. Klātienes konsultāciju skaits pēc krituma 2024. gadā 2025. gadā atkal pieauga – par 41 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

Konsultāciju tematiskā struktūra (skatīt 12. attēlu)³ rāda, ka visbiežāk iedzīvotāji vēršas pēc skaidrojuma jautājumos, kas saistīti ar bērnu tiesībām (27 %), un ar lūgumu sniegt informāciju par tiesību aizsardzības iespējām (18 %). Tādējādi gan konsultācijās, gan iedzīvotāju iesniegumos ir vērojama bērna tiesību jautājumu aktualitāte.

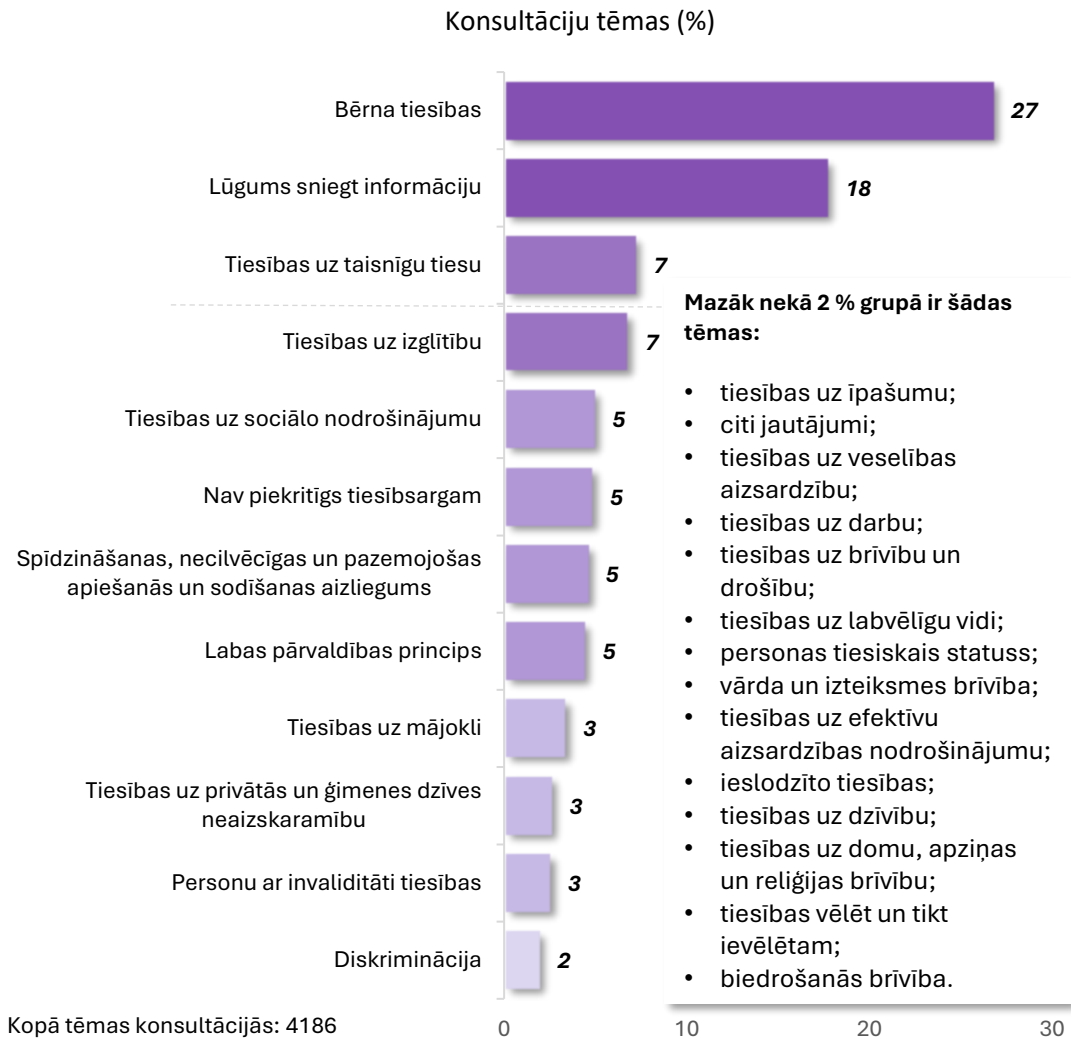
Vērtējot kopumā, konsultācijās bieži tiek sniegta informācija par iedzīvotāju tiesību aizsardzības iespējām. Turpretim mazāku īpatsvaru veido konsultācijas par tiesībām uz taisnīgu tiesu un tiesībām uz izglītību (katra – 7 %), kā arī par citām cilvēktiesību jomām, tostarp sociālo nodrošinājumu, labas pārvaldības principu un aizliegumu pakļaut personu necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei.

Kopumā šī tematiskā struktūra atspoguļo iedzīvotāju praktiskās vajadzības – konsultācijas visbiežāk tiek izmantotas situācijās, kas tieši skar ģimenes attiecības, bērnu interešu aizsardzību vai nepieciešamību saprast, kādas institūcijas un tiesiskie mehānismi konkrētajā situācijā ir piemērojami.

Tas parāda, ka iedzīvotāji bieži meklē skaidrojumu par savām tiesībām tieši ārpus kompetentajām institūcijām, kas var liecināt par nepietiekamu informācijas pieejamību publiskajā pārvaldē.

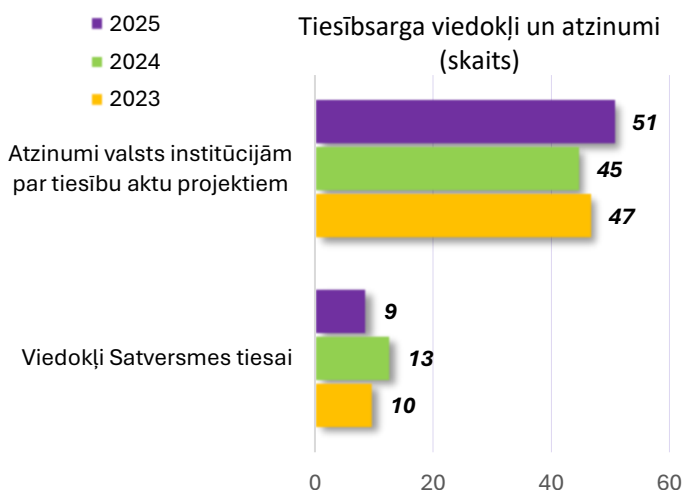
³ Vienas konsultācijas laikā var tikt skartas vairākas tēmas atbilstoši Tiesībsarga biroja tēmu klasifikatoram.

12. attēls

Tiesībsarga viedokļi Satversmes tiesai un atzinumi par tiesību aktu projektiem

13. attēls

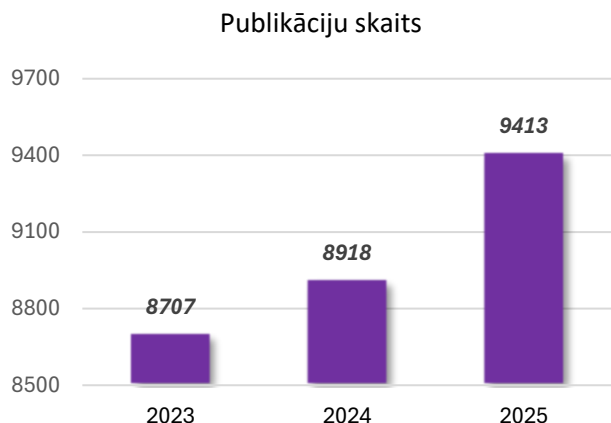

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 12. panta 8. punktu tiesībsargs sniedz atzinumus par tiesību aktu izdošanu un grozīšanu. Tāpat tiesībsargs pēc Satversmes tiesas aicinājuma var sniegt viedokli, kas nepieciešams konkrētā lietā.

2025. gadā ir pieaudzis atzinumu skaits valsts institūcijām par tiesību aktu projektiem, savukārt viedokļu skaits Satversmes tiesai ir nedaudz samazinājies (skatīt 13. attēlu).

Sabiedrības informēšana

14. attēls

Sabiedrības informēšanas aktivitātes saglabājas stabilā līmenī ar tendenci palielināties (495 publikācijas vairāk nekā iepriekšējā periodā), vienlaikus redzamas atšķirīgas tendences dažādos komunikācijas kanālos.

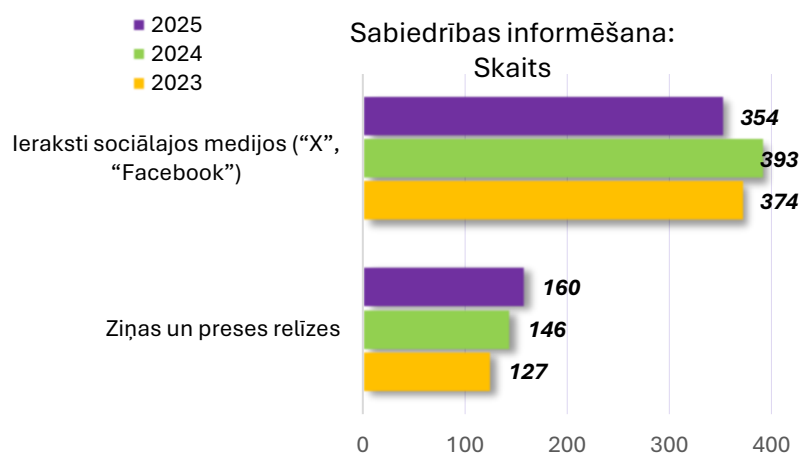
Publikāciju skaits 2025. gadā pieaudzis, sasniedzot 9413 publikācijas jeb vidēji 25 publikācijas dienā (skatīt 14. attēlu), un salīdzinājumā ar iepriekšējo

periodu vērojams 6 % pieaugums.

Pārskata periodā publikācijās visbiežāk aktualizētas trīs tēmas:

- 1) cilvēku, jo īpaši bērnu, tiesības būt pasargātiem no vardarbības ģimenē un seksuālās uzmākšanās;
- 2) ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu tiesības uz izglītību, veselības aizsardzību, mājokli un sociālo nodrošinājumu. Šajā aspektā Dobeles novada Ģimenes atbalsta centra "Lejasstrazdi" piemērs kalpo kā atbildīgo iestāžu pārmaiņu dzinulis;
- 3) Tiesībsarga institūcijas attīstība ar jauniem vadības mērķiem.

15. attēls

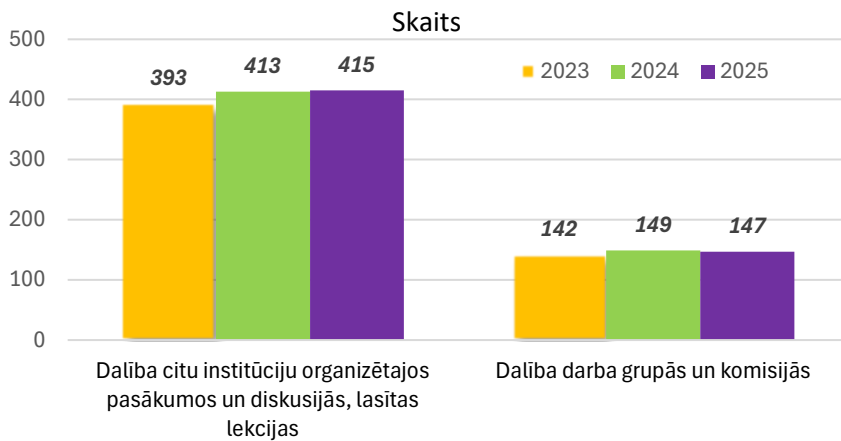

2025. gadā bija 354 ieraksti sociālajos medijos, un tas ir mazāk nekā iepriekšējos divos gados. Savukārt ziņu un preses relīžu skaits turpināja pieaugt – 2025. gadā publicētas 160 relīzes par sabiedrībai aktuāliem jautājumiem (skatīt 15. attēlu).

Šī dinamika liecina par stabilu sabiedrības informēšanas apjomu, vienlaikus palielinot

strukturētu komunikāciju ar medijiem, kas ļauj plašāk skaidrot cilvēktiesību jautājumus un Tiesībsarga biroja darbību.

16. attēls

Dalība darba grupās, komisijās un citu institūciju organizētos pasākumos un diskusijās pēdējo trīs gadu laikā ir saglabājusies gandrīz līdzīgā apjomā, bet ar nelielu pieaugumu.

Tiesībsarga biroja būtiskāko aktivitāšu pārskats

Mēnesis	Notikums
Janvāris	Publiskoti Tiesībsarga biroja aptaujas secinājumi: mazu bērnu vecāku situācija darba tirgū uzlabojas, tomēr daudz darbu vēl priekšā.
Februāris	Tiesībsarga rekomendācija bērnudārziem: diendusa nedrīkst būt obligāta tiem bērniem, kuriem tā nav nepieciešama.
Marts	Publicēts Tiesībsarga biroja pētījums un informatīvie materiāli "Seksuālā uzmākšanās jeb "NĒ = NĒ!" un uzsākta sabiedrības informēšana.
Aprīlis	Tiesībsargs norāda: senioru sociālās aprūpes centram "Liepa" steidzami jānovērš pārkāpumi, pretējā gadījumā darbība jāpārtrauc.
Maijs	Tiesībsargs veic preventīvos pasākumus, lai ikviens varētu pilnvērtīgi piedalīties vēlēšanās, kā arī vēlēšanu lekciju maratonā izglīto jauniešus visā Latvijā.
Jūnijs	Pēc tiesībsarga pieteikuma Satversmes tiesa ierosina lietu par izklaides trokšņa novērtēšanas un pārvaldības regulējumu.
Jūlijs	Tiesībsargs norāda: valsts aizsardzības dienestu brīvprātīgi izgājušiem jauniešiem jābūt skaidri saprotamiem nosacījumiem par iespēju iegūt budžeta vietu augstskolā.
Augusts	Tiesībsargs norāda: pašvaldības bezdarbības dēļ bērni ar garīgās veselības traucējumiem spiesti mācīties cita novada skolā un palikt internātā.
Septembris	Saeima tiesībsarga amatā apstiprina Karinu Palkovu.

Mēnesis	Notikums
Oktobris	Tiesībsardze rekomendē Saeimai un Ministru kabinetam pārskatīt Satversmei neatbilstošās normas par iemaksām pensiju apdrošināšanai par smagi slima bērna kopšanu, kas nav taisnīgas un cilvēka cieņai atbilstošas.
Novembris	Tiesībsarga birojs atkārtoti saņem augstāko "A" statusu ANO akreditācijas komitejā, apliecinot Tiesībsarga biroja atbilstību tā sauktajiem Parīzes principiem.
Decembris	Pēc kritiska tiesībsardzes atzinuma tiesībsardze un Dobeles pašvaldības vadītājs vienojas par turpmākajiem soļiem Ģimenes atbalsta centra "Lejasstrazdi" darbā bērnu dzīves uzlabošanā.

Tiesībsarga birojs: cilvēktiesību normas

Šajā sadaļā ir apkopotas tiesību normas atbilstoši Latvijas Republikas Satversmē ietvertajam cilvēktiesību katalogam un nozīmīgākie starptautisko tiesību akti, kuru ietvaros Tiesībsarga birojs 2025. gadā ir vērtējis lietas. Šī nodaļa neietver visas tiesību normas, kas tika vērtētas 2025. gadā, bet parāda galvenos darbības virzienus. Faktiski 2025. gadā Tiesībsarga birojs savā darbībā aptvēra gandrīz visu Satversmē ietverto cilvēktiesību katalogu.

Latvijas Republikas Satversme	Galvenie starptautiskie tiesību akti
<p>89. pants</p> <p>Cilvēka pamattiesību atzišana un aizsardzība</p> <p>90. pants</p> <p>Tiesības zināt savas tiesības</p> <p>91. pants</p> <p>Vienlīdzības princips un diskriminācijas aizlieguma princips</p> <p>92. pants</p> <p>Tiesības uz taisnīgu tiesu</p> <p>93. pants</p> <p>Tiesības uz dzīvību</p>	<p>ANO</p> <ul style="list-style-type: none"> – Vispārējā cilvēktiesību deklarācija – Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām – Bērnu tiesību konvencija – Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām – Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām – Vispārējais periodiskais pārskats – Konvencija par jebkuras sievietes diskriminācijas izskaušanu

94. pants

Tiesības uz brīvību un drošību

95. pants

Spīdzināšanas un cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegums

96. pants

Privātās un ģimenes dzīves neaizskaramība

97. pants

Tiesības brīvi pārvietoties

98. pants

Tiesības iebraukt valstī un izbraukt no tās

99. pants

Tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību

100. pants

Tiesības uz vārda brīvību

101. pants

Tiesības vēlēties un piedalīties valsts un pašvaldību darbībā

102. pants

Tiesības apvienoties biedrībās un organizācijās

103. pants

Miermīlīgu sapulču, gājēju un piketu brīvība

1., 104. pants

Labas pārvaldības princips

105. pants

Tiesības uz īpašumu

- Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgās, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem
Fakultatīvais protokols
- Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties iestādēs saistībā ar vides jautājumiem
- Konvencija par bēgļa statusu
- Konvencija par piespiedu darba izskaušanu

Eiropas Padome

- Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija
- Pārskatītā Eiropas Sociālā harta
- Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu

Eiropas Savienība (ES)

- ES Pamattiesību harta
- Mākslīgā intelekta akts
- Direktīva 2024/1499 par līdztiesības iestāžu standartiem
- Direktīva 2024/1500 par līdztiesības iestāžu standartiem
- Direktīva 2016/2102 par publiskā sektora tīmekļvietņu pieejamību
- Direktīva 2006/54 par dzimumu līdztiesību nodarbinātībā
- Direktīva 2004/113 par dzimumu līdztiesību pieejā precēm un pakalpojumiem

106., 107., 108. pants

Tiesības uz darbu

96., 109. pants

Tiesības uz mājokli

109. pants

Tiesības uz sociālo drošību

110. pants

Bērnu tiesības

111. pants

Tiesības uz veselības aizsardzību

112. pants

Tiesības uz izglītību

114. pants

Mazākumtautību tiesības

115. pants

Tiesības uz labvēlīgu vidi

116. pants

Pamattiesību ierobežošana un samērīguma princips

Tiesībsarga biroja pētījumi

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 12. panta 10. punktu tiesībsargs veic pētījumus un analizē situāciju cilvēktiesību jomā. Tādējādi katru gadu tiesībsargs padziļinātai izpētei izvirza vienu vai vairākas sabiedrībā aktuālas tēmas.

Pārskata periodā tiesībsargs padziļināti pievērsās turpmāk minētajām tēmām.

- Seksuālā uzmākšanās augstākās izglītības jomā
- Latvijas augstākās izglītības iestāžu aptauja par seksuālās uzmākšanās pieredzi augstskolās
- Diskriminācijas situācija Latvijā
- Tiešsaistes aptauju platformu pieklūstamība
- Masu plašsaziņas līdzekļu (mediju) pieklūstamība: rakstveida ziņas (internets/drukātā prese), radio, TV
- Nekustamā īpašuma apgrūtinājumu un kompensāciju kartēšana
- Zinojums par pašvaldību palīdzību mājokļu jomā atkarībā no deklarēšanās ilguma
- Zinojums par pašvaldības palīdzības ietvaros piedāvāto mājokļu pieejamību un kvalitāti
- Zinojums par iespējām bezpajumtniekus atgriezt sabiedrībā
- Mākslīgā intelekta sistēmas un diskriminācijas aspekti. 2. daļa

Pamattiesības mākslīgā intelekta jomā

Pamattiesību iesaisti mākslīgā intelekta (MI) jomā iezīmē divi tiesību akti: Eiropas Padomes Konvencija par mākslīgo intelektu un cilvēktiesībām, demokrātiju un tiesiskumu (2024) un Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) 2024/1689, ar ko nosaka saskaņotas normas mākslīgā intelekta jomā un groza Regulas (EK) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 un (ES) 2019/2144 un Direktīvas 2014/90/ES, (ES) 2016/797 un (ES) 2020/1828 (MI akts).

MI sistēmām ir jābūt veidotām tā, lai tās nepārkāptu pamattiesības, piemēram, diskriminācijas aizlieguma principu, tiesības uz veselību, tiesības uz nodarbinātību utt.

Pārskata perioda raksturojums

2025. gadā būtiski pieauga aktivitātes, kas saistītas ar MI regulējumu. Lai arī iesniegumi no iedzīvotājiem pārskata periodā par MI pārkāpumiem netika saņemti, būtisku darba daļu veidoja dokumenti no valsts iestādēm un starptautiskajām organizācijām, kuros dominēja ar MI regulējumu saistīti jautājumi (38 gadījumi). Tas norāda uz pieaugošu uzmanību digitālajiem un nākotnes riskiem pamattiesību jomā.

Pārskata periodā tika uzsākts darbs pie jauna mandāta piešķiršanas tiesībsargam atbilstoši MI akta 77. pantā noteiktajam, attiecīgi izstrādājot grozījumus Tiesībsarga likumā.

Tiesībsargs turpināja aktīvi iesaistīties MI akta ieviešanas procesā, piedaloties Eiropas Komisijas MI biroja tematiskajās darba grupās par MI akta ieviešanu un sniedzot komentārus par MI akta interpretācijas un piemērošanas jautājumiem un izstrādātajām vadlīnijām, tostarp par MI sistēmu definīciju, MI aizliegtajām praksēm, augsta riska MI sistēmu klasifikāciju, augsta riska MI sistēmu ietekmes uz pamattiesībām novērtējuma saturu un pamattiesību aizsardzības iestāžu pilnvarām, īstenojot MI akta prasības.

Tāpat tiesībsargs iesaistījās MI akta grozījumu izstrādē un sniedza arī komentārus par Eiropas Padomes izstrādātajiem dokumentiem MI jomā (Rekomendācijas par līdztiesību un mākslīgo intelektu un Vadlīnijas par ģeneratīvā mākslīgā intelekta ietekmi uz vārda brīvību).

Nacionālā līmenī tiesībsargs piedalījās [Praktisko vadlīniju MI ieviešanai iestāžu darbā un pakalpojumos](#) izstrādē, kā arī darbojās MI akta tiesiskā regulējuma ieviešanas koordinācijas darba grupā un kā novērotājs uzsāka darbu LATAK un LVS apvienotajā MI akreditācijas un standartizācijas tehniskajā komitejā.

Visbeidzot tiesībsargs izglītoja arī sabiedrību par [MI ietekmi un riskiem iekšējās drošības jomā](#).

2025. gadā Tiesībsarga biroja uzdevumā tika izstrādāts pētījums "Mākslīgā intelekta sistēmas un diskriminācijas aspekti. 2. daļa". Pētījums ir publicēts 2026. gadā. Tā pirmajā daļā⁴ apskatīti piemēri par to, kā diskriminācija var izpausties četrās no astoņām MI akta III pielikumā minētajām augsta riska jomām: 1) fizisku personu biometriskā identifikācija un kategorizācija; 2) izglītība un arodapmācības; 3) nodarbinātība, darba ņēmēju pārvaldība un piekļuve pašnodarbinātībai; 4) piekļuve privātiem pamatpakalpojumiem un sabiedriskajiem pakalpojumiem, un pabalstiem un to izmantošana.

Savukārt pētījuma otrajā daļā apskatītas pārējās četras MI akta III pielikumā noteiktās augsta riska jomas: 1) tiesībaizsardzība; 2) kritiskā infrastruktūra; 3) migrācijas, patvēruma un robežkontroles pārvaldība; 4) tiesvedība un demokrātijas procesi.

Lai nodrošinātu pamattiesību aizsardzību un atbildīgu MI sistēmu izmantošanu, līdzīgi kā pētījuma pirmajā daļā, arī šajā pētījumā uzsvērta nepieciešamība ievērot tādas prasības kā datu kvalitāte, cilvēka virsvadība, pārredzamība, detalizētas dokumentācijas izstrāde par MI sistēmas darbību, nepārtraukta neobjektivitātes novērtēšana un mazināšana, kā arī regulāras apmācības un informētības veicināšana personām, kuras ir iesaistītas MI sistēmu darbībā un izmantošanā. Papildus uzsvērta nepieciešamība nošķirt augsta riska MI sistēmas no aizliegtās MI prakses tādās jomās kā tiesībaizsardzība un migrācija, patvēruma un robežkontroles pārvaldība.

Diskriminācijas aizlieguma princips

Diskriminācijas aizlieguma princips kā pamattiesības ir nostiprināts Satversmes 91. panta otrajā teikumā un starptautisko tiesību dokumentos. Diskriminācija ir tiesiski nepieļaujama atšķirīga attieksme, aizskaršana, izslēgšana vai ierobežošana, kā arī norādījums diskriminēt, pamatojoties uz personas individuālām iezīmēm, piemēram, dzimumu, etnisko piederību, invaliditāti, vecumu vai citiem apstākļiem.

Pārskata perioda raksturojums

⁴ Pētījuma pirmā daļa publicēta 2024. gadā.

17. attēls

2025. gadā Tiesībsarga birojā saglabājās augsta sabiedrības un institucionālā aktivitāte diskriminācijas jautājumos. Pārskata periodā tika saņemti 194 iedzīvotāju iesniegumi par iespējamiem diskriminācijas aizlieguma pārkāpumiem, kā arī 86 iesniegumi no valsts iestādēm un starptautiskajām organizācijām par dažādiem ar diskrimināciju saistītiem aspektiem

(skatīt 17. attēlu). Salīdzinājumā ar 2024. gadu šajā aspektā bijis pieaugums par 27 %.

Analizējot iesniegumu tēmas, redzams, ka, tāpat kā citos gados, iedzīvotāji pie tiesībsarga visbiežāk vērsušies par iespējamu diskrimināciju invaliditātes dēļ (46 gadījumi), kam seko dzimums (25). 2025. gadā trešais populārākais diskriminācijas kritērijs ir bijis vecums (23 gadījumi), turpretim 2024. gadā tas bija valodas jautājums. Savukārt 2025. gadā valoda (15 gadījumi) bija piektais biežākais iesniegumu pamats.

Iesniegumos par iespējamu diskrimināciju invaliditātes dēļ satur a ziņā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, dominē vides un pakalpojumu piekļūstamības jautājumi, kas norāda uz sistēmiskām nepilnībām, kas izpaužas individuālos gadījumos. Dzimuma diskriminācija, tāpat kā iepriekšējos gados, galvenokārt parādās nodarbinātības kontekstā. Savukārt vecuma diskriminācija – gan nodarbinātībā, gan piekļuvē pakalpojumiem. Jānorāda, ka iesniegumi par iespējamu diskrimināciju vecuma dēļ nebija vērsti tikai uz senioriem, bet arī uz iespējamiem pārkāpumiem jebkurā vecuma posmā. Valodas jautājumi, līdzīgi kā 2024. gadā, saglabā saikni ar plašāku sociālo un politisko kontekstu.

Pārskata gadā, līdzīgi kā iepriekšējos periodos, vairāk sūdzību bija par iespējamu diskrimināciju publiskā sektora darbībā, nodarbinātībā un preču un pakalpojumu pieejamībā privātajā sektorā.

Paralēli iesniegumu izskatīšanai Tiesībsarga birojs īstenoja sabiedrības informēšanas un izglītošanas aktivitātes, kas ietvēra gan medijiem sniegtus skaidrojumus, gan proaktīvus izglītošanas pasākumus – lekcijas, seminārus un informatīvos materiālus. Izglītošanas aktivitātes tika īstenotas gan Latvijā, gan starptautiskā līmenī.

Pārskata periodā nozīmīga loma bija pētniecībai. Veikti socioloģiski un juridiski pētījumi diskriminācijas, seksuālās uzmākšanās, piekļūstamības un digitālās vides kvalitātes jomās. Tie izgaismoja sistēmiskus trūkumus normatīvajā regulējumā un praksē, tostarp datu kvalitātes, iekšējo regulējumu un sabiedrības izpratnes jautājumos. Īpaši jāizceļ [pētījums par seksuālo uzmākšanos Latvijas augstskolās](#), kura rezultātā tika nosūtītas rekomendācijas visām Latvijas augstākās izglītības iestādēm, izstrādāti papildu informatīvie

materiāli, kā arī publicēta videolekcija "[Nē = Nē!](#)". Ar to iepazīstināti vairāk nekā 3000 iedzīvotāju, un tā ir pieejama dažādās tiešsaistes platformās. Ņemot vērā lielo sabiedrības interesi, papildus tika izstrādāta arī lekcija "[Seksuālā uzmākšanās un bērni](#)".

Kopumā 2025. gada dati liecina, ka diskriminācijas problemātika Latvijā saglabājas strukturāli noturīga, vienlaikus tā kļūst tematiski daudzveidīgāka. Tā, piemēram, līdzās tradicionālajiem diskriminācijas kritērijiem – invaliditātei un dzimumam – arvien lielāku nozīmi iegūst digitālās vides radītie riski, kā arī kompleksas un savstarpēji pārklājošas diskriminācijas formas.

Tiesībsarga biroja darbība apliecina nepieciešamību stiprināt sistēmisku pieeju diskriminācijas novēršanai – pilnveidot normatīvo regulējumu un attīstīt institucionālo kapacitāti. Vienlaikus ir būtiski turpināt sabiedrības izpratnes veicināšanu, jo diskriminācijas jēdziens praksē joprojām nereti tiek interpretēts paplašināti vai nekorekti.

Diskriminācija dzimuma dēļ: nozīmīgāko gadījumu apskats

Par dzimuma diskrimināciju diplomātiskajā dienestā

Pārbaudes lietā [Nr. 2025-19-26AB](#) tiesībsargs vērtēja Ārlietu ministrijas praksi, kādā diplomātes un darbinieces tiek atsauktas no norīkojuma ārvalstīs, kad viņām norīkojuma laikā iestājas grūtniecība. Tika konstatēts, ka Ārlietu ministrijā nepastāv iekšējs normatīvais regulējums, kas nosaka iestādes vienotu un konsekventu rīcību. Tā vietā risinājumi tiek meklēti, ministrijai vienojoties ar darbinieci, tāpēc līdzīgās situācijās var tikt piemēroti atšķirīgi risinājumi, kuru izvēles kritēriji ir neskaidri, bet tas rada administratīvās patvaļas riskus un neveicina labas pārvaldības principa ievērošanu. Tāpat šāda pieeja ir problemātiska gan no dzimumu līdztiesības, gan diskriminācijas aizlieguma principa aspekta.

Pārbaudes lieta tika pabeigta ar rekomendāciju izstrādāt iekšējo regulējumu, kas skaidri nosaka iestādes rīcību un paredz tādus risinājumus, kas samērīgi ievēro gan dienesta funkciju nepārtrauktības nepieciešamību, gan nodarbinātās personas vajadzības un intereses. Sniegta arī rekomendācija izstrādāt regulējumu par to, kā nodarbinātajai var tikt ieskaitīta nākamajam diplomātiskajam rangam nepieciešamā obligātā pieredze arī tajos gadījumos, kad norīkojums ārvalstīs tiek pārtraukts pirms termiņa grūtniecības vai bērna kopšanas atvaļinājuma dēļ, bet nodarbinātā jau ir nostrādājusi pietiekamu daļu no kopējā norīkojuma termiņa.

Par seksuālu uzmākšanos augstskolās

Tiesībsargs izskatīja trīs pārbaudes lietas attiecībā uz trīs dažādām augstskolām ar mērķi izvērtēt tajās izveidoto sūdzību izskatīšanas sistēmas efektivitāti un augstskolu veiktos pasākumus šīs sistēmas

pilnveidošanai, lai novērstu potenciālus seksuālās uzmākšanās gadījumus. Šo pārbaudes lietu ietvaros tika pieprasīta informācija no augstskolu institūcijām – vadības un ētikas komisijām, kā arī izvērtēta augstskolu iepriekšējā pieredze, saskaroties ar sūdzībām par seksuālo uzmākšanos studiju vidē, un augstskolu reakcijas efektivitāte.

Tiesībsarga vērtējums koncentrējās uz to, vai augstskolā ir iekšējais regulējums, kas definē un nosoda seksuālo uzmākšanos; vai augstskolas institūcijas ir kompetentas izskatīt sūdzības par seksuālo uzmākšanos; vai augstskolu saime ir apmācīta atpazīt šādas situācijas; vai augstskolā ir skaidrs rīcības algoritms ziņošanai par šādām situācijām un to izmeklēšanai.

Pārbaudes lietas tika pabeigtas ar rekomendācijām papildināt iekšējo regulējumu ar seksuālās uzmākšanās definīciju, lai nodrošinātu vienotu un konsekventu pieeju un terminoloģiju augstskolu iekšējos normatīvajos aktos un tiesiskajā regulējumā. Tāpat augstskolas tika aicinātas veikt studējošo, mācībspēku, vispārējā personāla apmācības, nepieciešamības gadījumā izmantojot Tiesībsarga biroja izstrādātos [apmācību materiālus](#) par seksuālās uzmākšanās definīciju, veidiem, atpazīšanu un izskaušanu, kā arī iestrādāt šo informāciju jauno studentu un darbinieku ievadapmācībās. Augstskolas arī tika aicinātas minēto informāciju izvietot savās tīmekļvietnēs un nodrošināt tās digitālo piekļūstamību.

Par seksistiskiem ierakstiem

Tiesībsargs izskatīja pārbaudes lietu par konfliktu starp kādas sporta federācijas sportistiem saistībā ar seksistiska rakstura ierakstiem digitālajā tērzētavā, kuru izmantoja lielākā daļa no šī sporta veida kopienas.

Pārbaudes lietā tiesībsargs vērtēja sporta federācijas, kas uzrauga sporta ētikas principu ievērošanu, atteikumu personas sūdzību izskatīt pēc būtības formālu iemeslu dēļ.

Vispirms tiesībsargs izvērtēja konkrēto izteikumu raksturu, ņemot vērā tiesisko regulējumu un cilvēktiesību standartus, secinot, ka šie apgalvojumi saturēja seksismu un uz dzimumu balstītus aizspriedumus sportā, kas atbilstoši Sporta likumam ir sporta ētikas principu pārkāpums, par ko ir noteiktas sankcijas. Savukārt, izvērtējot sporta federācijas reakciju, tiesībsargs konstatēja, ka tā bija rīkojusies neefektīvi, formāli un pretēji labas pārvaldības principam.

Pārbaudes lieta tika pabeigta ar rekomendāciju precizēt sporta federācijas iekšējo regulējumu attiecībā uz sūdzību izskatīšanas kārtību, padarot to tieši pieejamu visiem licencētajiem sportistiem, kā arī veikt sūdzību izskatīšanā iesaistīto federācijas amatpersonu apmācību par labas pārvaldības principa īstenošanu praksē un sūdzību izskatīšanas kārtības pamatprincipiem.

Par konkursa norisi mūzikas un mākslas skolā

Tiesībsargs sniedza atbildi mūzikas un mākslas skolai, kas lūdza viedokli par tikai zēniem paredzēta klavierspēles konkursa atbilstību diskriminācijas aizlieguma principam. Skola skaidroja, ka konkursa mērķis ir veicināt zēnu motivāciju un izaugsmi klavierspēlē un dzimumu līdzsvaru mūzikas jomā kopumā. Tai pašā laikā skola nerīko šādus konkursus tikai meitenēm vai jauktos konkursus.

Tiesībsargs skaidroja, ka iecere rīkot šādu konkursu, lai veicinātu zēnu interesi apgūt klavierspēli, nerada diskrimināciju, jo tā izvirzītais mērķis ir veicināt tieši zēnu interesi apgūt klavierspēli, kas izpaustos, piemēram, zēnu skaita pieaugumā mūzikas un mākslas skolas klavierspēles klasē. Tomēr tiesībsargs vērsa uzmanību, ka arī skolas audzēknēm būtu jānodrošina vienlīdzīgas izaugsmes iespējas klavierspēles jomā, lai nodrošinātu dzimumu vienlīdzību izglītības procesā, piemēram, organizējot jauktos konkursus.

Diskriminācija invaliditātes dēļ: nozīmīgāko gadījumu apskats

Par personu ar invaliditāti autostāvvietām

Pārbaudes lietā Nr. [2025-54-26B](#) tika skatīta iespējama diskriminācija invaliditātes dēļ Latvijas tiesiskajā regulējumā personu ar invaliditāti autostāvvietu (PAI stāvvietu) ierīkošanai pie daudzdzīvokļu namiem jeb dzīvesvietā. Tika vērtēts Dzīvokļa īpašuma likums, tostarp 17. panta 7.¹ daļas otrais teikums.

Šajā lietā tiesībsargs secināja, ka Dzīvokļa īpašuma likuma regulējums vides piekļūstamību regulē civiltiesiskā kārtā un to ir atstājis citu privātpersonu (kopīpašnieku) ekskluzīvā un faktiski neierobežotā kompetencē. Lai arī 2021. un 2024. gada grozījumi minētajā likumā atvieglāja PAI stāvvietu ierīkošanas kārtību, galvenā problemātika vides piekļūstamības nodrošināšanas kontekstā netika novērsta. Secināts, ka regulējums neizpilda no diskriminācijas aizlieguma izrietošo prasību pēc faktiskas vides piekļūstamības nodrošināšanas veidā, kas nemazina cilvēka cieņu.

Ekonomikas ministrija tika aicināta veikt grozījumus Dzīvokļa īpašuma likumā.

Par viesnīcas cenu politiku

Pārbaudes lietā Nr. [2025-26-26AHA](#) skatīta iespējama diskriminācija invaliditātes dēļ privāta komersanta sniegto viesnīcas pakalpojumu cenu politikā, atbilstoši kurai personām ar invaliditāti, kas pārvietojas ratiņkrēslā, paredzētie piekļūstamie viesnīcas numuri piedāvāti par paaugstinātu maksu. Tika konstatēts, ka lētākā nakšņošanas iespēja viesnīcā personai ar invaliditāti ir nevis standarta numurs, bet paaugstinātas maksas numurs, kura cena bija divreiz lielāka nekā standarta numuram. Lai arī personām ar invaliditāti netika liegta standarta numuru rezervācija, šie numuri tām praktiski nebija izmantojami, jo nebija piekļūstami.

Tiesībsargs secināja, ka cenu politika veido atšķirīgu attieksmi invaliditātes dēļ. Komersants atzina, ka cenu politika bijusi nepārdomāta, un pieņēma lēmumu tajā veikt izmaiņas.

Pārbaudes lieta tika pabeigta ar rekomendācijām komersantam veikt izmaiņas cenu politikā un nepieciešamos labojumus viesnīcas tīmekļvietnē.

Par biļetēm ar braukšanas maksas atvieglojumiem

Pārbaudes lietā Nr. [2024-76-26C](#) vērtēts iespējams vienlīdzības principa pārkāpums, neizsniedzot biļeti ar braukšanas maksas atvieglojumiem personai ar invaliditāti Rīgas Starptautiskajā autoostā uz komercreisu Rīga-Liepāja.

Pārbaudē tika secināts, ka personām, kurām ir tiesības saņemt biļeti ar braukšanas maksas atvieglojumiem, ir noteiktas atšķirīgas biļešu tirdzniecības vietas. Turklāt nereti iespēja saņemt šo biļeti ir tikai tad, ja konkrētajā reisā palikušas brīvas sēdvietas pēc tam, kad ir sakāpuši visi pasažieri, kuri iegādājušies braukšanas biļeti par pilnu cenu vai to vēl iegādāsies pie vadītāja.

Secināts, ka pārvadātāju īstenotā pieeja paredz atšķirīgu attieksmi pret personām, kurām ir tiesības saņemt biļeti ar braukšanas maksas atvieglojumiem, liedz īstenot personu ar invaliditāti tiesības transporta piekļūstamības kontekstā un ir pretrunā cilvēka cieņas principam. Tā kā atšķirīgai attieksmei netika konstatēts saprātīgs iemesls un leģitīmais mērķis, tika konstatēts vienlīdzības principa pārkāpums.

Par publiskās atpūtas zonas piekļūstamību

Pārbaudes lietā Nr. [2025-64-24D](#) tika vērtēta vides piekļūstamība atjaunotajā Valkas atpūtas zonā, secinot, ka tā ir nodrošināta formāli un fragmentēti. Piemēram, atpūtas zonā bija izveidoti dažādi labiekārtojuma elementi, taču lielākā daļa no tiem funkcionāli nav izmantojami personām ar kustību traucējumiem. Vēl tika konstatētas problēmas ar atpūtas zonā izvietotās informācijas digitālo piekļūstamību, zonas teritorijā izveidoto gājēju ceļu un koka laipu drošu izmantošanu, kā arī informatīvo norāžu satura korektumu.

Pārbaudes lieta tika pabeigta ar rekomendācijām Valkas novada pašvaldībai vides piekļūstamības nodrošināšanai un uzlabošanai.

Diskriminācija vecuma dēļ: nozīmīgāko gadījumu apskats

Par adoptētāju vecuma izvērtējumu

Pārbaudes lietā Nr. 2025-05-26AC tika vērtēta iespējama bāriņtiesas un prokuratūras (institūcijas) īstenota diskriminācija vecuma dēļ pret potenciālajiem adoptētājiem. Tika konstatēts, ka institūciju viedoklis par

adoptētāju neatbilstību bērna labākajām interesēm ir pamatots ar vairākiem apsvērumiem, tostarp ar pārlietu lielu adoptētāju vecumu. Vecuma nozīmei bērna labāko interešu kontekstā netika sniegts pamatojums.

Normatīvie akti nenoteic adoptētāju maksimālo vecumu. Savukārt no Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses izriet, ka vecuma kritēriju ir pieļaujams vērtēt. Tika secināts, ka adopcijas lietās var tikt vērtēti arī tādi apstākļi, kas klasiski uzskatāmi par aizliegtajiem diskriminācijas kritērijiem, tostarp arī vecums, ja vien tas tiek darīts bērna labāko interešu kontekstā un argumentēti. Tā kā konkrētajā lietā trūka skaidra un pamatota argumentācija par adoptētāju vecuma nozīmi adopcijas lietā, tika secināts, ka institūcijas ir pārkāpušas diskriminācijas aizlieguma principu.

Pārbaudes lieta tika pabeigta ar rekomendāciju institūcijām – veikt individualizētu un pamatotu vecuma izvērtējumu vai atsaukt argumentu par vecumu adopcijas lietā. Institūciju rīcība tika vērtēta diskriminācijas kontekstā, nesniedzot vērtējumu pēc būtības par iesniedzēju piemērotību bērna adopcijai.

Par minimālo uzturlīdzekļu apmēru

Pārbaudes lietā Nr. 2025-65-26AC tika vērtēta iespējama diskriminācija vecuma dēļ Latvijas tiesiskajā regulējumā minimālo uzturlīdzekļu apmēra noteikšanai bērniem. Tika vērtēti Ministru kabineta 2013. gada 15. janvāra noteikumi Nr. 37 "Noteikumi par minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērnam". Tā kā šie noteikumi izdoti uz Civillikuma 179. panta piektās daļas pamata, kas ietver vecuma kritērija vērtēšanu minimālo uzturlīdzekļu noteikšanai, tika vērtēts arī Civillikuma regulējums.

No Civillikuma 179. panta piektās daļas regulējuma izstrādes dokumentiem tika secināts, ka vecuma kritērijs tajā ietverts apzināti, tomēr netika konstatēts tā pamatojums. Attiecībā uz Ministru kabineta noteikumiem tika secināts, ka tie paredz atšķirīgu attieksmi vecuma dēļ, bērnus līdz septiņu gadu vecumam nostādot nelabvēlīgākā situācijā. Tika secināts, ka minimālo uzturlīdzekļu gadījumā individualizētais izvērtējums netiek veikts. Atšķirīgā attieksme šajos noteikumos pamatota ar apsvērumu par mācību līdzekļu un inventāra dārdzību un secinājumu, ka skolas vecuma bērnu uzturēšanai nepieciešams vairāk līdzekļu.

Tā kā skološanas izdevumi vien neveido visas bērna vajadzības un Civillikuma 177. panta ceturtajā daļā minēti vēl arī citi apstākļi, kam ir nozīme uzturlīdzekļu apmēra noteikšanai, kā arī ņemot vērā [2013. gada grozījumus Izglītības likumā](#), ar ko tika samazināti izdevumi ģimenēm skolai nepieciešamo līdzekļu iegādei, netika konstatēts pamatojums atšķirīgajai attieksmei. Tika secināts, ka tiesiskais regulējums pārkāpj diskriminācijas aizliegumu.

Pārbaudes lieta tika pabeigta ar rekomendāciju Tieslietu ministrijai – novērst diskrimināciju vecuma dēļ minimālo uzturlīdzekļu apmēra noteikšanas tiesiskajā regulējumā.

Par atteikumu slēgt līgumu vecuma dēļ

Tiesībsargs izvērtēja personas sūdzību par telekomunikāciju operatora atteikumu slēgt iekārtas nomas līgumu. Starp personu un operatoru bija noslēgts līgums par interneta tarifa plānu un televīzijas saturu, taču interneta savienojuma ātrums ļoti būtiski ietekmēja TV pakalpojuma kvalitāti. Operatora tehniskais dienests ieteica personai nomainīt rūteri, piemēram, iznomājot to no operatora. Persona vairākas reizes vērsās klientu apkalpošanas centrā, taču saņēma atteikumu. Persona apgalvoja, ka telefonsarunā bija paskaidrots, ka nomas līgumi tiekot slēgti ar personām līdz 75 gadu vecumam, bet persona bija sasniegusi 80 gadu vecumu.

Tiesībsargam operators norādīja, ka atteikums nebija saistīts ar personas vecumu, bet balstījās uz uzņēmuma izmantoto sistēmu, kas ņem vērā dažādus ar klientiem noteikto kredītlimitu saistītus nekonkretizētus faktorus. Vienlaikus operators apstiprināja gatavību sadarboties ar personu, lai situāciju atrisinātu abpusēji pieņemami, tas ir, iznomājot rūteri vai arī izbeidzot televīzijas satura līgumu bez līgumsoda piemērošanas, ja šo pakalpojumu bez rūtera nomaiņas objektīvi nebija iespējams nodrošināt atbilstošā kvalitātē.

Citi diskriminācijas kritēriji: nozīmīgāko gadījumu apskats

Par valodu ārsta komunikācijā ar bērnu

Tika sniegts skaidrojums par bērna kā pacienta tiesību nodrošināšanu gadījumos, kad bērns nerunā valsts valodā. Tika uzsvērts, ka saziņā starp ārstu un pacientu neatkarīgi no pacienta vecuma uzsvars liekams nevis uz saziņas valodu, bet gan to, vai informācija tiek sniegta saprotamā formā. Ārsts drīkst, un tam pat ir pienākums izmantot visus pieejamos līdzekļus, lai pasniegtu informāciju pacientam uztveramā veidā, piemēram, izmantojot modernās tehnoloģijas, uzskates materiālus vai vieglo valodu, proti, tā, lai ārsta nododamās informācijas jēgu pacients spētu izprast atbilstoši savam vecumam un briedumam, ar mazākiem bērniem runājot daudz vienkāršāk, nekā to darītu ar pusaudžiem. Tāpat ārstam nav pienākuma runāt svešvalodā.

Diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ

Tiesībsarga birojs sagatavoja informatīvi analītisku [pārskatu](#) žurnālam “Jurista Vārds” par Eiropas Savienības Tiesas spriedumu lietā C-713/23 “*Jakub Cupriak-Trojan and Mateusz Trojan v Wojewoda Mazowiecki*”.

Šī lieta bija saistīta ar Polijas civilstāvokļa aktu reģistra iestādes atteikumu reģistrēt citā Eiropas Savienības valstī izsniegtu laulības apliecību, kas apliecināja starp viena dzimuma personām noslēgtu laulību, un šī atteikuma apstrīdēšanu Polijas administratīvajās tiesās. Pārskatā tika analizēti Eiropas Savienības Tiesas secinājumi, sprieduma sasaiste ar tiesas iepriekšējo judikatūru un kopējo Eiropas tiesību telpu, kā arī sniegts viedoklis par sprieduma iespējamo ietekmi uz Latvijas normatīvo regulējumu.

Datu apkopošana diskriminācijas jomā

Seksuālās uzmākšanās problemātikas izpēte Latvijas augstskolās

2025. gadā Tiesībsarga birojs īpašu uzmanību pievērta [seksuālās uzmākšanās problemātikai Latvijas augstākās izglītības vidē](#), īstenojot divus savstarpēji papildinošus pētījumus – augstskolu saimes (akadēmiskais, administratīvais personāls, studenti un absolventi) kvantitatīvu aptauju un prakses izvērtējumu augstskolās.

Aptaujas dati (n=3218) apliecināja, ka ar seksuālo uzmākšanos saskāries katrs ceturtais respondents, savukārt tikai 6 % par piedzīvoto ir ziņojuši. Tas norāda uz būtisku uzticēšanās trūkumu esošajiem mehānismiem un ziņošanas sistēmām.

Savukārt augstskolu prakses izvērtējuma rezultāti izgaismoja būtiskas nepilnības augstskolu iekšējos regulējumos – lai gan lielākajā daļā iestāžu ir izstrādāti ētikas kodeksi un dzimumu līdztiesības plāni, tajos bieži trūkst skaidru definīciju, konkrētu rīcības algoritmu un efektīvu atbalsta mehānismu cietušajiem.

Pētījumi kopumā apstiprina, ka seksuālā uzmākšanās nav izolēts incidents, bet sistēmiska problēma, kas saistīta ar varas asimetriju, organizāciju kultūru un klusēšanas normām.

Ņemot vērā konstatētos riskus, Tiesībsarga birojs akcentēja nepieciešamību stiprināt preventīvos pasākumus – sistemātisku izglītošanu, informēšanu, institucionālās kapacitātes celšanu un drošas, iekļaujošas vides veidošanu, vienlaikus uzsverot arī sabiedrības līdzatbildību vardarbības nepieļaušanā un “malā stāvētāja efekta” mazināšanā.

Diskriminācijas situācija Latvijā

2025. gadā Tiesībsarga biroja uzdevumā veiktais pētījums [par diskriminācijas situāciju Latvijā](#) izgaismoja būtiskus sistēmiskus trūkumus gan jēdzieniskajā izpratnē, gan pētniecības praksē, gan diskriminācijas principa piemērošanā. Lai gan diskriminācijas aizliegums Latvijā ir nostiprināts Satversmē un vairākos nozaru likumos, normatīvā regulējuma fragmentētība – atšķirīgi kritēriji un pieeja dažādos tiesību aktos – rada interpretācijas riskus un apgrūtina vienotu izpratni.

Vienlaikus tika identificēti būtiski trūkumi arī diskriminācijas jomas pētījumos – bieži dominē vispārīgs sabiedrības viedokļa monitorings bez padziļinātas cēloņsakarību analīzes, atbildīgo institūciju izvērtējuma un konkrētām, uz pierādījumiem balstītām, rekomendācijām. Īpaši izceļama socioloģisko datu nepietiekamība par diskriminācijas izpausmēm institucionālā vidē, kā arī metodoloģiskā sadrumstalotība, kas rada savstarpēji grūti salīdzināmus vai pat pretrunīgus rezultātus.

Pētījums arī apliecina, ka publiskajā telpā diskriminācijas jēdziens bieži tiek lietots nekorekti, to jaucot ar subjektīvu netaisnības izjūtu, kas liecina par nepieciešamību stiprināt sabiedrības izpratni un mediju atbildību terminoloģijas lietojumā. Vienlaikus īpaša uzmanība jāpievērš mazāk aizsargātajām un publiski mazāk pārstāvētajām grupām, kuru pieredze nereti paliek “neredzama”, tādējādi kropļojot kopējo priekšstatu par diskriminācijas apmēriem.

Kopumā pētījums iezīmē nepieciešamību pēc vienotākas tiesiskās pieejas, kvalitatīvākiem un mērķētākiem pētījumiem, kā arī sistemātiskas sabiedrības izglītošanas, lai nodrošinātu efektīvu diskriminācijas mazināšanu Latvijā.

Tiešsaistes aptauju platformu pieklūstamība

2025. gadā Tiesībsarga birojs aktualizēja [tiešsaistes aptauju pieklūstamības](#) problēmu, uzsverot tās būtisko ietekmi uz sabiedriskās domas reprezentativitāti un demokrātisko līdzdalību. Pētījums par tiešsaistes aptauju platformu pieklūstamību atklāja, ka gan Latvijā, gan starptautiskā mērogā aptauju risinājumi bieži vien nav pielāgoti cilvēkiem ar invaliditāti, kā rezultātā daļa sabiedrības faktiski tiek izslēgta no iespējas paust savu viedokli.

Konstatētās nepilnības visbiežāk skar pamata funkcionalitāti – ievades laukus, navigāciju un vizuālos risinājumus, piemēram, nepietiekamu krāsu kontrastu, kas būtiski apgrūtina aptauju aizpildi.

Īpaši satraucoši, ka tikai viens no septiņiem uzrunātajiem pētījumu uzņēmumiem nodrošināja piekļuvi platformas testēšanai, kas norāda uz zemu nozares atvērtību un nepietiekamu izpratni par pieklūstamības nozīmi. Analīze parāda, ka digitālo datu vākšanas rīku priekšrocības – ātrums, izmaksu efektivitāte un plašāks sasniedzamības loks – tiek pilnvērtīgi izmantotas tikai tad, ja šie rīki ir pieklūstami visām sabiedrības grupām, tostarp cilvēkiem ar redzes, dzirdes, kustību vai kognitīviem traucējumiem, kā arī situatīvi ierobežotiem lietotājiem.

Ņemot vērā identificētos riskus, Tiesībsarga birojs aicināja nodrošināt, ka valsts un pašvaldību pasūtītās aptaujas tiek īstenotas tikai pieklūstamās platformās, kā arī stiprināt pētnieku izglītību šajā jomā, lai novērstu sistemātisku sabiedrības daļas izslēgšanu un uzlabotu datu kvalitāti.

Plašsaziņas līdzekļu (mediju) pieklūstamība

2025. gadā Tiesībsarga birojs aktualizēja [mediju satura pieklūstamības](#) jautājumu Latvijā, publicējot pētījumu par masu plašsaziņas līdzekļu pieklūstamību dažādās platformās (internets, drukātā prese, radio un televīzija) un organizējot ekspertu diskusiju par identificētajiem izaicinājumiem un risinājumiem. Pētījuma rezultāti liecina, ka pieklūstamība joprojām ir nepietiekama, īpaši televīzijas un digitālo mediju vidē, un nereti tiek uztverta kā sekundāra prasība, nevis sistēmiska nepieciešamība. Tika arī konstatēts, ka izpratne par dažādu mērķgrupu vajadzībām ir fragmentāra – cilvēkiem ar redzes traucējumiem būtiski ir audio apraksti un alternatīvie teksti, savukārt cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem – subtitri un zīmju valoda, bet cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem – vieglā valoda un strukturēta informācija.

Diskusijā ar nozares pārstāvjiem un nevalstiskajām organizācijām tika uzsvērts, ka pieklūstamība ir ne tikai tehnisks, bet arī ētisks un cilvēktiesību jautājums, kas tieši ietekmē sabiedrības līdzdalību un informācijas pieejamību. Analīze arī parādīja, ka pieklūstamības nodrošināšana ir dalīta atbildība starp satura veidotājiem, tehnoloģiju nodrošinātājiem un pašiem lietotājiem, kuru prasmes izmantot pieejamos risinājumus ir būtisks faktors.

Ņemot vērā, ka Latvijā būtiska sabiedrības daļa dzīvo ar redzes vai dzirdes traucējumiem, Tiesībsarga birojs akcentēja nepieciešamību pēc mērķtiecīgas politikas, inovāciju (t. sk. mākslīgā intelekta risinājumu) izmantošanas un pakāpeniskas, bet sistemātiskas virzības uz iekļaujošu informācijas telpu.

Vardarbības pret sievieti un ģimenē novēršana

Vardarbība pret sievietēm un ģimenē ir smags cilvēktiesību pārkāpums, kas izpaužas kā fiziska, seksuāla, emocionāla aizskaršana, vajāšana vai kontrole, tostarp interneta vidē. Visbiežāk cieš sievietes, taču upuri var būt jebkura dzimuma, bērni, seniori. Tā kā Latvijā šī joprojām ir būtiska sociāla problēma, ko izraisa dzimumu nevienlīdzība un aizspriedumi, 2025. gada prioritāte bija aizsardzības no vardarbības mehānismu uzlabošana, institūciju sadarbība un sabiedrības informēšana.

Pārskata perioda raksturojums

2025. gadā tika saņemti 13 iesniegumi no pieaugušām personām, kuras cietušas no vardarbības. 2024. un 2023. gadā saņemts pa pieciem iesniegumiem, tādējādi iesniegumu skaits pārskata periodā ir pieaudzis. Iesniegumi bija par tiesu pagaidu aizsardzības lēmumu nepildīšanu, valsts iestāžu un amatpersonu rīcību, pildot darba pienākumus un nepietiekami reaģējot uz ziņām par vardarbību.

Atbildēs personas tika informētas par tiesību aizsardzības līdzekļiem un iespējām saņemt juridisko, psiholoģisko un cita veida palīdzību. Tiesībsardze lūdza atbildīgās iestādes veikt pārbaudes un pastiprināti sekot līdzi veiktajiem pasākumiem iesniedzēju tiesību nodrošināšanai.

Saņemti arī iesniegumi par nepamatoti noteiktu pagaidu aizsardzību pret iesniedzējiem, tostarp norādot, ka tiesā par viņiem iesniegta nepatiesa informācija. Iesniedzējiem tika skaidrotas viņu tiesības, šādu lēmumu būtība, neievērošanas sekas un atcelšanas kārtība.

Pēc 2024. gadā veiktās [izpētes par pagaidu aizsardzību pret vardarbību tiesā](#) tika organizēti darbsemināri [Liepājā](#), [Valmierā](#) un [Daugavpilī](#).

Pārskatā periodā Tiesībsarga birojs īstenoja sabiedrības informēšanas [kampanu "Vardarbība nav ģimene"](#), kuras ietvaros sagatavoja vizuālos materiālus par pagaidu aizsardzības līdzekļiem, ja persona, viņas tuvinieks vai kaimiņš cieš no vardarbības. Sagatavoti videomateriāli par to, [kā atpazīt mājās notiekošu vardarbību un rīkoties, kā praktiski izmantot savas tiesības, lai pasargātu sevi un bērnus](#). Publicēta [infografika "Upura celvedis"](#), lai soli pa solim skaidrotu, kas jādara, lai tiktu piemēroti pagaidu aizsardzības līdzekļi, kā arī šādu līdzekļu piemērošanas un atcelšanas kārtību un tiesiskās sekas. Kampanas materiāli ir atrodami arī Tiesībsarga biroja sociālo mediju kontos.

Gada nogalē tika sagatavota vēstule Ārlietu ministrijai, aicinot organizēt akadēmiķu un profesionāļu diskusiju, lai vienotos par atbilstošāko angļu terminu "*sex*" (dzimums) un "*gender*" (dzimums) tulkojumiem latviešu valodā valstij saistošajos starptautiskajos dokumentos. Jautājums aktualizējās pēc plašajām diskusijām sabiedrībā par iespējamo izstāšanos no Eiropas Padomes Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu, kas atstāts izlemšanai nākamajam Saeimas sasaukumam, un par tās tulkojumā latviešu valodā lietoto jēdzienu "sociālais dzimums". Rekomendācijas izpilde ir uzsākta.

Kopumā par iespējamo izstāšanos no minētās konvencijas tiesībsardze K. Palkova no ietekmes uz cilvēktiesībām viedokļa ir izteikusies negatīvi.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Valsts policijas neatbilstoša rīcība izsaukuma laikā

Reaģējot uz iesniegumu par Valsts policijas darbinieku neprofesionālo rīcību izsaukuma laikā par vardarbību ģimenē, uz informācijas pieprasījumu tika saņemta Valsts policijas atbilde, ka veikta iekšējā pārbaude, konstatējot pārkāpumus policijas darbinieku rīcībā, neinformējot iesniedzēju par tiesībām iesniegt pieteikumu tiesā par pagaidu aizsardzību. Vienlaikus konstatēts, ka vairākas iesniedzējas sūdzības

nav iespējams pārbaudīt izsaukuma laikā izslēgto ķermeņa kameru dēļ, kas arī tika atzīts par pārkāpumu. Policijas darbinieki saukti pie disciplinārās atbildības, kā arī veiktas pārrunas ar procesā iesaistītajām personām.

Upura un varmākas tikšanās bāriņtiesas telpās

Tika saņemta sūdzība, ka bāriņtiesas telpās no vardarbības ģimenē cietusi sieviete bija spiesta vienatnē uz neilgu laiku satikt varmāku, lai gan bija spēkā tiesas lēmums par pagaidu aizsardzību, kas aizliedz varmākam uzturēt vizuālu saskari ar upuri. Tas radīja viņai spēcīgus emocionālus pārdzīvojumus. Uz lūgumu sniegt informāciju bāriņtiesa norādīja, ka iestāde sievietei ir atvainojusies par radušos situāciju, kā arī veikusi izmaiņas darba kārtībā, rīkojot sēdes, lai turpmāk izvairītos no līdzīgām situācijām.

Tiesas lēmuma nepildīšanas efektīva izmeklēšana

Tika saņemts iesniegums no sievietes par tiesas lēmuma par pagaidu aizsardzību pret vardarbību pārkāpumu. Vardarbīgā persona, būdama ar augstāko juridisko izglītību, iepriekš divas reizes piekerta tiesas lēmuma pārkāpšanā, trešo reizi pārkāpa tiesas lēmumā ietvertu aizliegumu sazināties, nosūtot e-pastu.

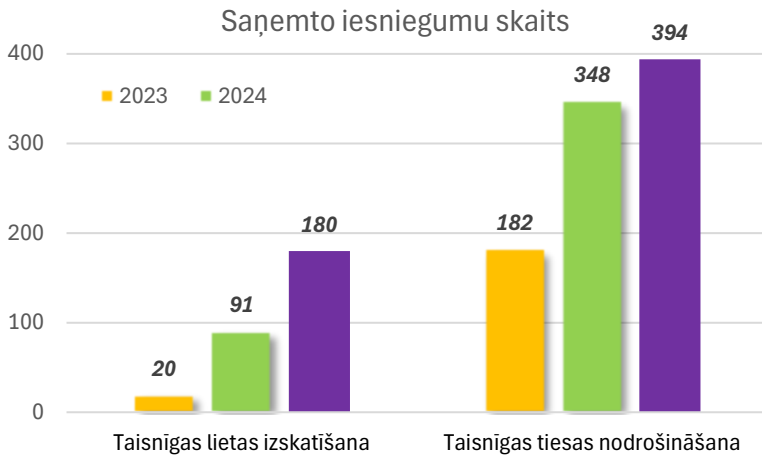
Izmeklēšanas iestāde, nesaskatot ļaunprātību personas darbībās, atteica uzsākt kriminālprocesu, uzraugošais prokurors un Ģenerālprokuratūra šādam lēmumam piekrita. Pēc tiesībsarga J. Jansona vēršanās pie ģenerālprokurora, norādot uz vardarbīgās personas sistemātiskās rīcības izvērtējuma trūkumu, par minētajiem apstākļiem tika uzsākts kriminālprocess.

Tiesības uz taisnīgu tiesu

Valsts ir atbildīga par to, lai ikvienai personai tiktu nodrošinātas Satversmes 92. pantā nostiprinātās tiesības uz taisnīgu tiesu. Šīs tiesības ir nostiprinātas arī starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos, un to saturs konkretizējams kopsakarā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. pantu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru. No tiesību uz taisnīgu tiesu pienācīgas nodrošināšanas lielā mērā ir atkarīga pārējo cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzība.

Pārskata perioda raksturojums

18. attēls

2025. gadā par taisnīgas tiesas nodrošināšanas aspektiem Tiesībsarga birojā kopumā saņemti 394 iesniegumi, kas ir vairāk nekā iepriekšējā pārskata periodā – 348 (13 % pieaugums). Analizējot 2025. gada un iepriekšējo gadu statistiku, atklājas, ka divkārtšojies iesniegumu skaits, kas saistīts ar taisnīgu lietas izskatīšanu (2024. gadā – 91, bet 2025. – 180, tādējādi pieaugums ir par

98 %; skatīt 18. attēlu).

Šajos iesniegumos galvenokārt aktualizēti jautājumi par tiesvedības procesu, iespējamiem pārkāpumiem tā norisē, neapmierinātību ar tiesvedības rezultātu un tiesas nolēmumu pamatojumu. Lai gan 2025. gadā ir pieaudzis arī iesniegumu skaits par lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, sūdzības par nolēmumu izpildi, kā arī tiesnešu un advokātu rīcību, tomēr tas neļauj izdarīt tūlītēju pieņēmumu, ka šajos aspektos situācija Latvijā ir pasliktinājusies, jo, lai par to spriestu objektīvi, katrs gadījums prasa individuālu izvērtējumu.

Pārskata periodā, izskatot fizisku personu iesniegumus, tiesībsargs nolēma vērsties Augstākajā tiesā, aicinot pievērst pienācīgu uzmanību lietas izskatīšanas kopējam laikam, vērtēt nepieciešamību un iespēju lemt par konkrētās lietas ātrāku izskatīšanu, un Ekonomisko lietu tiesā, lūdzot tiesai kā procesa virzītājam veikt nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu fiziskajai personai krimināllietā juridisko palīdzību, pieaicinot aizstāvi.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par kriminālprocesuālo normu skaidrību

Pārbaudes lietā Nr. 2024-46-4F tiesībsargs atzina Kriminālprocesa likuma 59. nodaļas “Process par noziedzīgi iegūtu mantu” un 62. nodaļas “Kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem” normu skaidrību par pietiekamu Satversmes 90. un 92. panta izpratnē. Tiesībsargs secināja, ka nav konstatējams leģitīms mērķis ierobežot Satversmes 92. pantā garantētās tiesības un atkārtoti izvērtēt mantas izcelsmes tiesiskumu, ja pastāv Kriminālprocesa likuma 655. panta otrajā daļā definētie apstākļi. Tiesībsargs vērsās Ģenerālprokuratūrā un Tieslietu ministrijā un aicināja izvēlēties atbilstošāko rīcības modeli, veidojot vienotu Kriminālprocesa likuma izpratni, vai pilnveidot Kriminālprocesa likumu attiecībā uz atkārtotu procesa uzsākšanu par mantas izcelsmes tiesiskumu, ja tiek konstatēti jaunatklāti apstākļi.

Par lēmuma par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu pārsūdzību

Pārbaudes lietā Nr. 2022-58-31,4C tiesībsargs norādīja, ka valstij nav pienākuma visās lietās paredzēt pārsūdzību, un atzina, ka Kriminālprocesa likuma 651. panta septītās daļas otrajā teikumā noteiktais ierobežojums, kas paredz, ka lēmuma par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu pārsūdzība ir iespējama tikai par procesuāliem pārkāpumiem, ir samērīgs un nav konstatējams tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums.

Par liegumu mantojuma atstājēja attālākam radniekam apstrīdēt testamentu tiesas procesā

Tiesībsargs sniedza [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2024-29-01](#) "Par Civillikuma 637. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam", kurā secināja, ka Civillikuma 637. pants nerada Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertu tiesību aizskārumu, jo personai pastāvoša netieša iespējamība un nākotnē vērsta cerība iegūt mantojumu nav uzskatāma par īpašuma objektu, kas ietilpst Satversmes 105. panta tvērumā.

Par tiesībām iesniegt sūdzību par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā

Tiesībsargs sniedza [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2025-08-01](#) "Par Administratīvās atbildības likuma 183. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam", kurā secināja, ka Administratīvās atbildības likuma 183. panta pirmā daļa atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Par valsts atbalsta saņemšanas pierādīšanu

Tiesībsargs sniedza [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2024-27-0103](#) "Par Elektroenerģijas tirgus likuma 31.² panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam un Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 560 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus, kā arī par cenu noteikšanas kārtību un uzraudzību" 48.5., 48.8. un 60.1. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2022. gada 31. martam) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam".

Tiesībsargs secināja, ka Elektroenerģijas tirgus likuma 31.² panta trešā daļa atbilst Satversmes 92. pantam, jo tā neatbrīvo pieteicēju (juridisko personu) no līdzdarbības pienākuma procesā un ir pamatoti sagaidīt tā aktīvāku iesaisti apstākļu noskaidrošanā. Līdz ar to ir saprātīgi, ka valsts atbalsta saņemšanas pierādīšanas pienākums tiek pārnests uz pašu ražotāju.

Tiesības uz taisnīgu tiesu pirmstiesas procesā

Pirmstiesas process ir būtiska kriminālprocesa un administratīvā pārkāpuma procesa sastāvdaļa, kurā tiek veidots pamats turpmākajai lietas izskatīšanai tiesā un noteikta personas iespēja efektīvi īstenot savas procesuālās tiesības. Tieši šajā posmā pieņemtie lēmumi un nodrošinātās garantijas būtiski ietekmē taisnīga procesa norisi kopumā, jo atsevišķos gadījumos likums neparedz pilnvērtīgu tiesas kontroli vai tā ir ierobežota. Tādēļ personas tiesību ievērošana pirmstiesas stadijā ir priekšnoteikums taisnīgam tiesisko attiecību noregulējumam un sabiedrības uzticībai tiesībaizsardzības iestāžu likumīgai, objektīvai un efektīvai darbībai demokrātiskā tiesiskā valstī.

Pārskata perioda raksturojums

19. attēls

2025. gadā par taisnīgas tiesas nodrošināšanas aspektiem pirmstiesas procesā tika saņemts 51 iesniegums. Tas saskan ar pagājušā gada statistiku, kad tika saņemti 53 iesniegumi. Līdz ar to iepretim iepriekšējiem gadiem, kad 2022. un 2023. gadā tika saņemti attiecīgi 35 un 32 iesniegumi, iesniegumu skaits par ar pirmstiesas procesu

saistītiem jautājumiem pēdējos gados ir palicis nemainīgi vidēji augsts (skatīt 19. attēlu).

Pārskata periodā tiesībsargs saņēma iesniegumus, kuros personas pauda iebildumus par pirmstiesas kriminālprocesā un administratīvā pārkāpuma procesā pieņemtajiem lēmumiem, procesuālo darbību tiesiskumu, termiņu ievērošanu un piemēroto piespiedu līdzekļu samērīgumu. Bieži konstatējama atšķirīga tiesību normu interpretācija un nepietiekama informētība par likumos paredzētajiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Tiesībsargs izskatīja vairākus iesniegumus par mantas arestu kriminālprocesā, tostarp par aresta uzlikšanu skaidras naudas līdzekļiem un nekustamajam īpašumam kriminālprocesā, kas norit ilgstoši. Vienā no tiem tiesībsargs vērsās pie ģenerālprokurora, lūdzot izvērtēt iespējamu procesa novilcināšanu un aresta savlaicīgu piemērošanu, jo tas šobrīd aizskar mantas labticīgā ieguvēja tiesības.

Tiesībsargs izskatīja arī vairākus iesniegumus par administratīvā pārkāpuma procesa izbeigšanu un pārsūdzības tiesību ierobežošanu. Konstatējot procesuālas nepilnības, tostarp nepamatotu cietušā statusa nenoteikšanu, informācija tika pārsūtīta prokuratūrai, kura, reaģējot uz konstatēto, iesniedza protestu.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par cietušā statusu pirmstiesas kriminālprocesā un procesa novilcināšanu

Tiesībsargs izskatīja pārbaudes lietu Nr. 2025-34-4A,4AC par ilgstošu cietušā statusa nenoteikšanu pirmstiesas kriminālprocesā, kā rezultātā iesniedzējam bija ierobežotas iespējas pilnvērtīgi īstenot procesuālās tiesības. Iesniedzējs vairākkārt pārsūdzēja atteikumus noteikt cietušā statusu un sūdzējās par procesa vilcināšanu.

Tiesībsargs secināja, ka normatīvais regulējums neparedz subjektīvas tiesības pieprasīt konkrēta statusa noteikšanu, bet paredz pārsūdzības mehānismu, kuru iesniedzējs bija izmantojis, līdz ar to pārkāpums netika konstatēts. Vienlaikus tika vērsta prokuratūras uzmanība uz nepieciešamību nodrošināt sistemātisku un proaktīvu uzraudzību konkrētajā procesā.

Par kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka informētību par tiesībām piedalīties kriminālprocesā un īstenot savas tiesības

Pārbaudes lietā [Nr. 2024-69-4AD,16B,32](#) tiesībsargs konstatēja, ka kriminālprocesā aizskartā mantas īpašniece netika savlaicīgi informēta par savu procesuālo statusu un no tā izrietošajām tiesībām, kā arī par ziņu neiesniegšanas sekām saistībā ar aresta uzlikšanu transportlīdzeklim. Tiesībsargs secināja, ka pārsūdzības mehānisms kopumā bija efektīvs un iesniedzēja aktīvi izmantoja savas tiesības, tādējādi nekonstatējot pārkāpumu. Vienlaikus tiesībsargs rekomendēja Tieslietu ministrijai aktualizēt tās Kriminālprocesa likuma pastāvīgajā darba grupā jautājumu par savlaicīgu aizskartā mantas īpašnieka informēšanu jau ar pirmo īpašumtiesību ierobežošanas brīdi. Tas rezultējās ar Valsts policijas informatīvas vēstules sagatavošanu un izsūtīšanu visām Valsts policijas pārvaldēm.

Par tiesībām iepazīties ar lietas materiāliem pirmstiesas kriminālprocesā

Pārbaudes lietā [Nr. 2025-04-4E,4J](#) tiesībsargs vērtēja, vai pirmstiesas kriminālprocesā aizdomās turētajam tika nodrošinātas tiesības iepazīties ar pierādījumu, kas pēc viņa iniciatīvas tika izprasīts aizstāvības vajadzībām. Tika secināts, ka izmeklētāja un prokurora atteikums izsniegt dokumenta kopiju formāli balstīts uz izmeklēšanas noslēpumu, taču lēmuma pamatojums nebija pietiekami argumentēts un nedrīkst aprobežoties tikai ar izmeklēšanas noslēpuma piesaukšanu. Tomēr kopumā netika konstatēts, ka iesniedzēja tiesības uz taisnīgu tiesu būtu ierobežotas tādā apmērā, kas radītu neatgriezeniskas sekas visam procesam.

Vienlaikus tiesībsargs uzsvēra, ka tiesības uz aizstāvību jānodrošina efektīvi arī pirmstiesas stadijā, un rekomendēja visām izmeklēšanas iestādēm un prokuratūrai turpmāk rūpīgāk izvērtēt lūgumus par piekļuvi

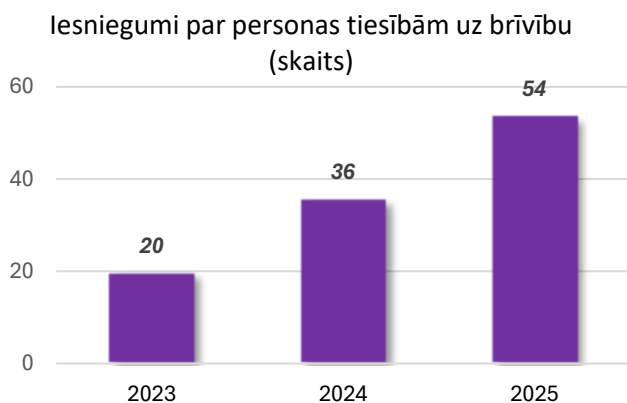
lietas materiāliem. Tās atsaucās tiesībsarga aicinājumam, apņēmoties pilnveidot savas iekšējās procedūras šāda jautājuma izvērtēšanā.

Tiesības uz brīvību un drošību

Tiesības uz brīvību un drošību garantē, ka nevienam nevar patvaļīgi atņemt brīvību un jebkuram ierobežojumam jābūt likumīgi pamatotam, samērīgam un saprotamam. Valstij ir pienākums nodrošināt savlaicīgu un efektīvu aizturēšanas kontroli, kā arī garantēt personai iespēju pilnvērtīgi aizstāvēties un zināt savu tiesību ierobežošanas iemeslus. Būtiska ir ne tikai formāla likumu ievērošana, bet arī cilvēka cieņai atbilstošu apstākļu un procesuālo garantiju nodrošināšana ikvienā brīvības atņemšanas posmā.

Pārskata perioda raksturojums

20. attēls

2025. gadā kopumā saņemti 54 iesniegumi par personas tiesībām uz brīvību (skatīt 20. attēlu). Tas ir vairāk nekā 2024. gadā (36 iesniegumi) un 2023. gadā (20 iesniegumi). Tādējādi salīdzinājumā ar 2024. gadu ir vērojams 50 % pieaugums.

Ir pieaudzis iesniegumu skaits par

apcietinājuma piemērošanu pirms vai pēc pirmās instances tiesas nolēmuma. Iesniegumos par apcietinājuma piemērošanu un tā periodisko kontroli aktuāls bija tiesas lēmumu motivācijas aspekts. Atsevišķās pārbaudes lietās tiesas lēmumu motivācija tika atzīta par pietiekamu, taču citās tika konstatēti trūkumi lēmumu motivācijā vai neatbilstība Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē nostiprinātajiem standartiem. Tiesas aicinātas turpmāk ievērot Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē nostiprinātās prasības lēmumu motivācijai.

Tāpat aktualizējās jautājums par apcietinājuma piemērošanu pamatojošo lietas materiālu pieejamību.

Pārskata periodā Tiesībsarga biroja pārstāvji aktīvi līdzdarbojās normatīvo aktu izstrādē, arī sniedzot viedokļus par apcietināto personu tiesību ievērošanu. Piemēram, par likumprojektu "Grozījumi Apcietinājumā turēšanas kārtības likumā" un Ministru kabineta noteikumu projektu "Apcietināto un notiesāto personu konvojēšanas kārtība". Uzmanība tika pievērsta jautājumiem, kuri saistīti ar

apcietinājuma piemērošanas procesuālo pusi – tiesības neierobežoti sazināties ar advokātu, piekļuvi dokumentiem konvojēšanas laikā u. c. Ieteikumi lielākoties tika ņemti vērā.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Autovadītāja aizturēšana alkohola koncentrācijas organismā pārbaudei

Tiesībsardze, reaģējot uz sūdzību par Valsts policijas rīcību administratīvās aizturēšanas laikā, aicināja Iekšlietu ministrijas kontroles biroju veikt pārbaudi. Birojs atzina aizturēšanas protokolu sastādīšanu par lieku praksi, uzskatot, ka policija ir tiesīga aizkavēt vadītāju alkohola pārbaudei bez papildu dokumentēšanas. Turpretim tiesībsardze, balstoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru (piemēram, lietās “Čamans un Timofejeva pret Latviju”; “Timofejevs pret Latviju”), šādu praksi atzina par nepareizu un aicināja to mainīt.

Šis tiesībsardzes ieteikums netika ņemts vērā.

Pienācīgs aizturēšanas pamatojums

Tiesībsardze [pārbaudes lietā Nr. 2024-74-3B](#) atzina kriminālprocesuālo aizturēšanu par prettiesisku, jo protokolā nebija norādīts neviens no Kriminālprocesa likumā paredzētajiem aizturēšanas nosacījumiem. Konstatējot tiesību uz brīvību pārkāpumu, Valsts policijai un prokuratūrai tika rekomendēts turpmāk nodrošināt pienācīgu aizturēšanas pamatojumu un procesuālo dokumentu noformēšanu.

Apcietinājuma piemērošana videokonferences režīmā

Tiesībsardze sniedza viedokli tiesai, ka pirmreizēja apcietinājuma piemērošanai principā ir jānotiek klātienē, nevis videokonferences režīmā, jo ekonomiskie apsvērumi neattaisno attālinātu procesu šādā tiesību ierobežošanas posmā. Turpmāka apcietinājuma kontrole ir pieļaujama videokonferences režīmā, ja ir nodrošinātas procesuālās garantijas un izvērtēts personas lūgums nodrošināt klātienes sēdi.

Apcietinājuma pamatojums un to pamatojošo lietas materiālu pieejamība

[Pārbaudes lietā Nr. 2025-07-3D,4I](#) tiesībsardze papildus pirmstiesas procesā piemērotā apcietinājuma motivācijai vērtēja tiesības iepazīties ar materiāliem, kas pamato tā piemērošanu. Nekonstatējot problēmas ar apcietinājuma piemērošanas un periodiskās kontroles lēmumu motivāciju, prokuratūrai rekomendēts turpmāk nodrošināt savlaicīgu piekļuvi apcietinājumu pamatojošiem lietas materiāliem.

Reaģējot uz citu sūdzību par liegumu iepazīties ar apcietinājuma piemērošanu pamatojošajiem kriminālprocesa materiāliem, tiesībsardze vērsās pie ģenerālprokurora par atšķirīgu praksi prokuratūrā

Kriminālprocesa likuma 60.² panta piemērošanā. Rezultātā Ģenerālprokuratūra 2025. gada novembrī izdeva apkārtrakstu prokuroriem un izmeklētājiem, pieprasot strikti ievērot aizstāvības tiesības iepazīties ar apcietinājumu pamatojošajiem materiāliem.

Apcietinājuma termiņa pārkāpums iztiesāšanas laikā

Tiesībsardze pārbaudes lietā Nr. 2024-70-25D vērtēja jautājumu, kad persona ilgstoši nezināja apcietinājuma pamatojumu, ja tiek pasludināts saīsinātais spriedums, un vērsa uzmanību uz nepilnībām Kriminālprocesa likumā, kas pieļauj šādu situāciju.

Tieslietu ministrijas darba grupa atbalstīja tiesībsardzes priekšlikumu un izstrādāja priekšlikumu grozījumiem Kriminālprocesa likuma 277. panta trešajā daļā, no tās izslēdzot vārdu "pilna". Tādējādi iztiesāšanas laikā apcietinājuma termiņš būs skaitāms līdz jebkura pirmās instances tiesas nolēmuma (pilna vai saīsināta) sastādīšanai.

Tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību

Satversmes 99. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts. Kā ir norādīts Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā, šīs tiesības ietver arī brīvību mainīt savu reliģisko pārliecību vai ticību un nodoties savai reliģijai vai ticībai kā vienatnē, tā kopā ar citiem, piekopjot kultu, izpildot reliģiskas vai rituālas ceremonijas un sludinot mācību. Tās ir arī tiesības neticēt un nepraktizēt ticību, ja persona to nevēlas.

2025. gads pievērsa uzmanību minēto tiesību tvērumam gan saistībā ar jaunām likumdošanas iniciatīvām, gan Satversmes tiesas ierosināto tiesvedību, kas būtiski skar reliģisko organizāciju darbības tiesisko regulējumu Latvijā.

Pārskata perioda raksturojums

Tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību salīdzinoši reti atspoguļojas privātpersonu iesniegumos, un arī 2025. gada laikā tika saņemti tikai trīs privātpersonu iesniegumi par šo tēmu.

Tomēr pārskata periodā ir nepieciešams vērst uzmanību uz būtiskām likumdošanas iniciatīvām, kas ienes pārmaiņas jomā, kas ilgstoši ir darbojusies bez būtiskām izmaiņām. Proti, 2025. gada nogalē spēkā stājās Latvijas Dievturu sadraudzes likums, kas tika pieņemts, lai regulētu sadraudzes un valsts attiecības un nodrošinātu garīdzniekiem Civillikuma 51. pantā piešķirtās tiesības noslēgt laulības ar juridiskām sekām. Jānorāda, ka Civillikuma 51. pants šādas privilēģijas līdz Latvijas Dievturu sadraudzes likuma pieņemšanai

paredzēja tikai astoņām konfesijām, un šo konfesiju loks iepriekš netika paplašināts. Tiesībsarga biroja pārstāvji likumdošanas procesa laikā vērsa likumdevēja uzmanību uz nepieciešamību norādīt kritēriju papildu privilēģiju piešķiršanai noteiktām reliģiskām organizācijām.

Savukārt 2025. gada nogalē Satversmes tiesa ierosināja lietu "Par Reliģisko organizāciju likuma 5. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 99. pantam". Pieteikuma iesniedzējas ieskatā, apstrīdētā norma, ciktāl tā nenosaka skaidrus kritērijus vai procedūru, kādā reliģiska organizācija var pieteikties tās atzīšanai ar speciālu likumu, lai iegūtu no tā izrietošās tiesības, neatbilst Satversmes 91. pantā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam un Satversmes 99. pantam.

Arī tiesībsardze šajā lietā pauda kritisku viedokli par apstrīdētās normas atbilstību Satversmei.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par alternatīvo dienestu

Jehovas liecinieku draudžu savienība 2025. gada nogalē vērsās Tiesībsarga birojā, informējot par vairākām Satversmes tiesā iesniegtām konstitucionālajām sūdzībām, kurās apstrīdētas Valsts aizsardzības dienesta likuma normas, ciktāl tās neparedz patiesi alternatīvu civilo dienestu, kas pēc sava rakstura nav sodošs. Jānorāda, ka Valsts aizsardzības dienesta likuma izstrādes laikā Tiesībsarga birojs vairākkārt vērsa uzmanību uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē izvirzītajiem kritērijiem alternatīvā dienesta norisei un 2023. gadā sniedza negatīvu atzinumu Aizsardzības ministrijas sagatavotajam informatīvajam ziņojumam "[Par valsts aizsardzības civilā dienesta ieviešanu](#)" (Nr. 23-TA-292).

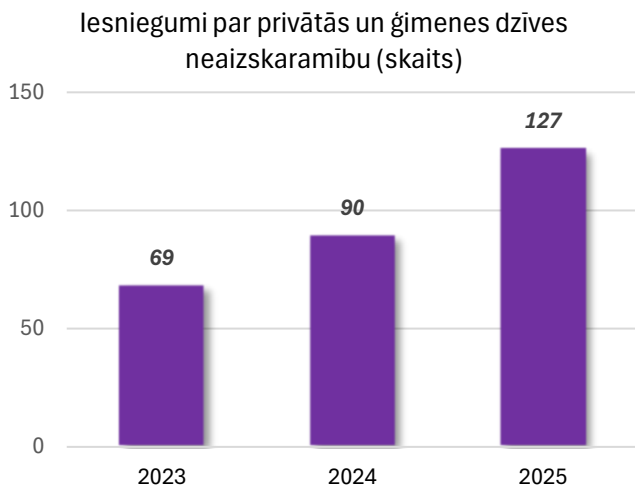
Tiesībsarga birojs vērsās ar lūgumu Aizsardzības ministrijā informēt tiesībsardzi par turpmākajiem plāniem alternatīvā dienesta regulējuma pilnveidei.

Privātās un ģimenes dzīves neaizskaramība

Satversmes 96. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Privātās dzīves tiesību saturu veido: personas identitāte, fiziskā un garīgā integritāte, tostarp gods un cieņa, sava dzīves telpa, seksuālās darbības un sociālās attiecības, attiecības ar citām personām, ieskaitot informāciju par šīm attiecībām. Tas ietver arī tiesības paturēt savu privāto dzīvi noslēpumā no citiem. Valstij ir pienākums ne vien pašai nepamatoti neiejaukties individu privātajā dzīvē, bet arī pasargāt viņus no līdzpilsoņu un plašsaziņas līdzekļu aizskārums.

Pārskata perioda raksturojums

21. attēls

Pārskata periodā ir saņemti 127 iesniegumi, un tas ir vairāk, salīdzinot ar 90 iesniegumiem 2024. gadā un 69 iesniegumiem 2023. gadā (skatīt 21. attēlu). Tas nozīmē, ka pārskata periodā vērojams 41 % iesniegumu skaita pieaugums.

Visbūtiskāk audzis iesniegumu skaits par saskarsmes tiesību īstenošanu (46 iesniegumi 2025. gadā, salīdzinot ar 17 iesniegumiem

2024. gadā), bet salīdzinoši mazāks pieaugums konstatējams jautājumos par datu aizsardzību (32 iesniegumi, salīdzinot ar 26 iesniegumiem 2024. gadā) un goda un cieņas aizsardzību (15 iesniegumi, salīdzinot ar 9 iesniegumiem 2024. gadā).

Līdzīgi kā 2024. gadā, arī 2025. gadā personu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību nereti sadūrās ar valsts drošības interesēm. Jo sevišķi tas bija novērojams likumdošanas procesā, kur pārskata periodā tika virzīti vairāki likumprojekti, kuros bija nepieciešams līdzsvarot šīs atšķirīgās intereses. Ja 2024. gadā Tiesībsarga birojs pievērsa uzmanību valsts iestāžu iekšējiem normatīvajiem aktiem, kas paredzēja ziņošanas pienākumu par braucieniem ārpus ES un NATO dalībvalstīm, tad 2025. gada pirmajā pusē jau bija nepieciešams paust viedokli par izstrādāto [Nacionālo drošību apdraudošu pasākumu ierobežošanas likumu](#) un tajā ietvertu izceļošanas ierobežojumu uz Krieviju un Baltkrieviju noteiktām personu grupām.

Tāpat Tiesībsarga birojs pievērsa uzmanību arī vairākiem jautājumiem, kas sistēmiski skāra valsts iestāžu veiktu datu apstrādi. Piemēram, reaģējot uz sabiedrībā paustajām bažām par Valsts ieņēmumu dienesta darbībā izmantoto digitālās analīzes programmatūru "Cellebrite", tika izvērtēta publiski pieejamā informācija un saņemts dienesta skaidrojums par tās tiesisko pamatu un izmantošanas praksi nodokļu kontroles pasākumos.

Ņemot vērā iespējamo ietekmi uz privātās dzīves neaizskaramību un personas datu aizsardzību, kā arī nepieciešamību pārliecināties par procesuālo garantiju pietiekamību administratīvā procesa ietvaros, Tiesībsarga birojs 2025. gada 28. novembrī rīkoja starpinstitucionālu diskusiju, lai precizētu programmatūras izmantošanas tiesiskos un praktiskos aspektus. Savukārt citā aspektā datu aizsardzības

prasības tika apzinātas arī kontekstā ar darbinieku datu aizsardzību, šos jautājumus samērojot ar sabiedrības interesēm saņemt informāciju.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par amatpersonu filmēšanu

Datu valsts inspekcija sadarbībā ar Tiesībsarga biroju izstrādāja vadlīnijas [“Amatpersonu datu apstrāde audiovizuālā veidā un šo materiālu publicēšana”](#). Kaut arī vadlīnijas pamatā attiecas uz valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonu datu apstrādi, publicējot to fotogrāfijas, videoierakstus vai audioierakstus, tās attiecināmas arī uz citu valsts institūciju un pašvaldību iestāžu darbiniekiem, kuriem ir saskarsme ar iestādes apmeklētājiem, tai skaitā, piemēram, pašvaldības iestāžu pedagogiem, nodarbinātajiem, kas savā darba vietā apkalpo iedzīvotājus, u. c.

Par amatpersonu atalgojuma publiskošanu

2025. gada 1. februārī stājās spēkā grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likuma 92. pantā “Informācija par iestādes mantu, amatpersonu un darbinieku darba samaksu”. Lai aicinātu novērst regulējuma neatbilstību Satversmei, tiesībsargs vērsās Saeimā ar [vēstuli](#), kurā lūdza likumdevēju līdz 2025. gada 25. augustam lemt par jaunā amatpersonu atalgojuma publiskošanas regulējuma izslēgšanu no Valsts pārvaldes iekārtas likuma.

Par datu iegūšanu no elektronisko sakaru komersanta administratīvā pārkāpuma lietās

2025. gadā uzmanība tika veltīta likumprojektam “Grozījumi Administratīvās atbildības likumā”, konkrēti – iecerei izteikt jaunā redakcijā likuma 112. pantu, paplašinot regulējumu attiecībā uz datu iegūšanu no elektronisko sakaru komersanta. Šobrīd datus var iegūt tikai administratīvā pārkāpuma lietās par fizisku un emocionālu vardarbību pret bērnu. Par grozījumiem plaši diskutēts Iekšlietu ministrijas darba grupā, Saeimas Juridiskajā komisijā un tās Krimināltiesību un sodu politikas apakškomisijas sēdēs.

Par personas datu apstrādi pēc administratīvā pārkāpuma lietas izbeigšanas

Kādas privātpersonas iesniegums izgaismoja problēmu, ka Sodu reģistra likuma 23. panta 3. punkts paredz veikt pie administratīvās atbildības sauktās personas datu apstrādi 10 gadus arī pārkāpuma procesa izbeigšanas gadījumā. Proti, administratīvi sodītās personas dati Iekšlietu ministrijas Informācijas centra sodu reģistra arhīva datu bāzē glabājas tikpat ilgi kā dati par ievērojami smagākiem nodarījumiem, kas, Tiesībsarga biroja ieskatā, nonāk pretrunā Sodu reģistra likuma 1. pantā definētajam mērķim.

Ņemot vērā minēto, tiesībsargs aicināja Iekšlietu ministriju pilnveidot Sodurēģistra likuma 23. panta 3. punkta nosacījumus, novēršot nesamērīgi ilgu administratīvi sodīto un nepamatotu pie administratīvās atbildības nesaukto personu datu apstrādi.

Iekšlietu ministrija informēja par plāniem izstrādāt nepieciešamos grozījumus Sodurēģistra likumā.

Tiesības uz īpašumu

Satversmes 105. pantā valsts garantē ikviena tiesības uz īpašumu. Tomēr tās nav absolūtas. Īpašumtiesības nevar izlietot pretēji sabiedrības labumam. Valsts var ierobežot personas tiesības uz īpašumu tikai likumā noteiktā kārtībā. Ja personas tiesības tiek ierobežotas, šim ierobežojumam jābūt ar leģitīmu mērķi un samērīgam.

Pārskata perioda raksturojums

Par tiesībām uz īpašumu kopumā saņemti 156 iesniegumi (151 iesniegums 2024. gadā), no kuriem 7 iesniegumi bija par īpašuma atsavināšanu, 25 – par īpašumtiesību ierobežošanu, 9 – par īpašumtiesību aizsardzību, kad tiesības uz īpašumu aizskar cita persona.

Par pienākumu maksāt nodokļus kopumā saņemti 27 iesniegumi (20 iesniegumi 2024. gadā). No šiem 27 iesniegumiem 5 bija par iedzīvotāju ienākuma nodokli, 15 – par nekustamā īpašuma nodokli. Par citu veidu nodokļiem bija saņemti 7 iesniegumi. Par bērna mantisko tiesību īstenošanu saņemti 5 iesniegumi, par citām ar īpašumu saistītām tēmām – 86 iesniegumi.

Iedzīvotāji lielākoties vērsušies pie tiesībsarga individuālu aizskārumu gadījumos, piemēram, par īpašuma robežām, piekļuves īpašumam nodrošināšanu, būvvaldes, Valsts ieņēmumu dienesta rīcību, nodokļu jautājumiem, par zemes lietošanas maksu piespiedu dalītā īpašuma attiecībās un zemes kadastrālās vērtības noteikšanu.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par pētījumu “Nekustamā īpašuma apgrūtinājumu un kompensāciju kartēšana”

Tiesībsarga pasūtījumā veikts [pētījums “Nekustamā īpašuma apgrūtinājumu un kompensāciju kartēšana”](#) par Latvijas normatīvajos aktos noteiktajiem ierobežojumiem rīcībai ar nekustamo īpašumu un par to kompensējošiem mehānismiem. Pamatojoties uz izvirzītajiem secinājumiem, tiesībsargs rekomendēja

Ministru kabinetam rast risinājumu un pilnveidot kompensāciju sistēmu, lai nepieļautu indivīdu pamattiesību aizskāruma riskus. Rekomendāciju izpildei tiesībsargs atkārtoti vērsās ar [vēstuli Ministru kabinetā](#), aicinot līdz 2025. gada 1. oktobrim sniegt atbildi par visaptverošu to normatīvo aktu savstarpējo analīzi un salīdzinājumu, kuros paredzētas kompensācijas par tiesību uz īpašumu ierobežojumiem, identificējot gadījumus, kad kompensācijas apmērs nav taisnīgs, neatbilst tiesiskās vienlīdzības principam vai konstatējamas citas nepilnības, kā arī izstrādāt un virzīt pieņemšanai nepieciešamos grozījumus normatīvajos aktos.

Par Cēsu novada pašvaldības rīcību ar tai piekritīgo nekustamo īpašumu

Pārbaudes lietā [Nr. 2024-50-16C](#) tika vērtēta Cēsu novada pašvaldības rīcība, ilgstoši novilcinot īpašumtiesību jautājumu sakārtošanu. Pašvaldība aicināta pabeigt uzsākto darbu pie vienotas pašvaldības īpašumu pārvaldīšanas stratēģijas izstrādes, ņemot vērā tiesībsarga atzinumā konstatētos negatīvos aspektus un turpmāk pievēršot lielāku uzmanību gadījumiem, kuros personu pamattiesību nodrošināšana jāievēro un jāgarantē prioritārā kārtā.

Par VSAOI iekļaušanu pašnodarbināto personu izdevumos

[Vērtējot](#) privātpersonas, kas ir saimnieciskās darbības veicējs, īpašuma tiesību aizskārums, administrējot iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (VSAOI), tiesībsargs pārkāpumu nekonstatēja. Tomēr tika atzīts, ka likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" normu redakcijas un to piemērošanas prakse pašlaik nav pietiekami skaidri formulēta un vidusmēra nodokļu maksātājam var būt grūtības saprast, kādā veidā VSAOI ir iegrāmatojamas un kāda ir to ietekme uz apliekamā ienākuma aprēķināšanu gan IIN, gan VSAOI kontekstā. Tas var radīt tiesiskās drošības apdraudējumu.

Tiesībsargs aicināja Finanšu ministriju līdz 2025. gada 1. decembrim izstrādāt nepieciešamos tiesību aktu grozījumus, ko ministrija ir arī paveikusi.

Viedoklis Satversmes tiesai elektroenerģijas tirgus un atjaunojamo energoresursu jomā

Tiesībsardze, sniedzot [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2024-27-0103](#), secināja, ka apstrīdētās normas, kas paredz piešķirto tiesību atcelšanu un pienākuma uzlikšanu elektroenerģijas ražotājam atmaksāt nepamatoti vai nelikumīgi saņemto valsts atbalstu, nav pretrunā Satversmes 92. un 105. pantam. Pie identiska secinājuma, [pabeidzot lietas izskatīšanu](#), nonāca arī Satversmes tiesa.

Viedoklis Satversmes tiesai par fiksētu izmaksājamās atbalsta likmes apmēru mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu gadījumā

Tiesībsardze sniedza [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2025-09-03](#), kurā vērtēts fiksēts izmaksājamās atbalsta likmes apmērs par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem mikrolieguma gadījumā, un konstatēja neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam.

Secināts, ka apstrīdētās normas nenodrošina nepieciešamo individualizācijas pakāpi un tādējādi nepamatoti visos gadījumos paredz vienādas fiksētas atbalsta atlīdzības likmes izmaksu par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem. Satversmes tiesa konkrētajā lietā nonāca pie [atšķirīga secinājuma](#).

Viedoklis Satversmes tiesai par valstij vai pašvaldībai piekritīgas nekustamas lietas ierakstīšanu zemesgrāmatā bez parādu saistībām, apgrūtinājumiem un aizliegumiem

Sniedzot [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2025-13-01](#) "Par Civillikuma 416. panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam", tiesībsardze secināja, ka regulējums, kas paredz dzēst uz valstij vai pašvaldībai piekritīgu lietu zemesgrāmatā ierakstītās parādu saistības, apgrūtinājumus un aizlieguma atzīmes, atbilst Satversmei. Viedoklī uzsvērtā valsts īpašā loma civiltiesiskajā apgrozībā, kas nav savienojama ar ilgstoši pildāmām saistībām attiecībā pret ikkatru valstij piekrītošas nekustamas lietas nomnieku. Satversmes tiesa, [izskatot lietu](#), nonāca pie atšķirīga secinājuma.

Viedoklis Satversmes tiesai par fiziskās personas atbrīvošanas no kredītsaistībām regulējuma atbilstību Satversmei

Tiesībsardze ir sniegusi [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2025-23-01](#) "Par Fiziskās personas atbrīvošanas no parādsaistībām likuma 4. panta pirmās daļas 2. un 5. punkta un 5. panta pirmās daļas 2. punkta un 2.¹ daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem".

Tiesībsardze secināja, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmei, jo likumdevējs ir nepamatoti atteicies no personas mantiskā stāvokļa kā vienīgā kritērija, pēc kura ir taisnīgi lemt par nepieciešamību piemērot likumā noteikto atbalstu fiziskajai personai.

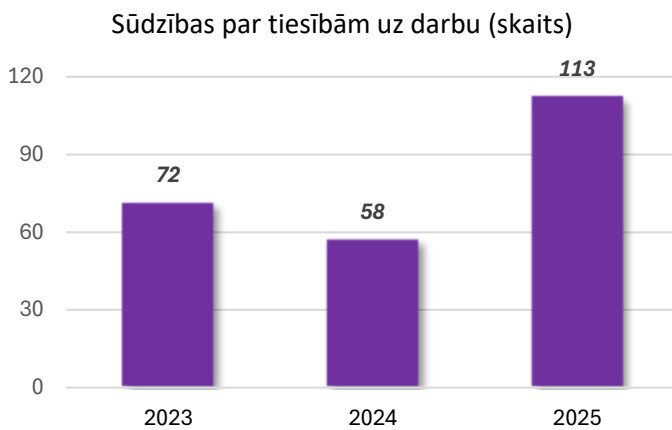
Tiesības uz darbu

Darbs ir būtiska cilvēka dzīves sastāvdaļa, kas sniedz gan materiālu nodrošinājumu, gan arī veicina sociālo un profesionālo attīstību. Darbs sniedz iespēju cilvēkam attīstīt savas zināšanas, prasmes un talantus, veicinot ikvienas personības unikālā potenciāla realizēšanu. Tas sekmē iekļaušanos sabiedrībā, veicinot aktīvu dalību tās sociālajos un ekonomiskajos procesos.

Personas pamattiesības nodarbinātības jomā ir ietvertas Satversmes 106., 107. un 108. pantā. Tās regulē arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, Eiropas Savienības Pamattiesību harta, Pārskatītā Eiropas Sociālā harta un citi Latvijai saistoši starptautisko tiesību akti.

Pārskata perioda raksturojums

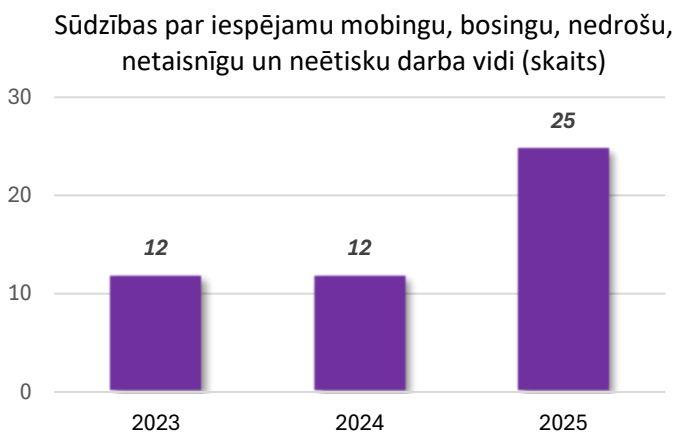
22. attēls

Tiesībsarga saņemtie iesniegumi liecina, ka ar nodarbinātību saistīto jautājumu aktualitāte 2025. gadā, salīdzinot ar 2024. gadu, kopumā ir dubultojusies: 2025. gadā saņemti 113 iesniegumi par tiesībām uz darbu, bet 2024. gadā tādi bija 58 un 2023. gadā 72 (pieaugums 2025. gadā, salīdzinot ar 2024. gadu, ir par

95 %; skatīt 22. attēlu). Īpaši pieaugums vērojams attiecībā uz sūdzībām par iespējamu mobingu, bosingu, nedrošu, netaisnīgu un neētisku darba vidi (2023. gadā – 12 iesniegumi, 2024. – arī 12, bet 2025. gadā – 25; skatīt 23. attēlu).

23. attēls

Personas bieži vēršas pie tiesībsarga ar sūdzībām par ieilgušiem un savlaicīgi nerisinātiem konfliktiem darbā, neētisku un nevienlīdzīgu attieksmi. Personiskus un emocionālus strīdus un antipātijas darbā personas nereti vēlas risināt ārpus darbavietas ar juridiskiem līdzekļiem, vēršoties tiesību aizsardzības iestādēs, nevis

primāri darbavietā, izmantojot iekšējos resursus un kārtību.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Pašvaldības domes priekšsēdētāja neētiska un neprofesionāla komunikācija un rīcība, slēpts bosings

Tiesībsargs pārbaudes lietā Nr. 2023-12-27L izskatīja publisku konfliktu starp pašvaldības domes priekšsēdētāju un pašvaldības iestādes darbiniekiem. Tiesībsargs secināja, ka konflikta eskalācijas iemesli ir formālisms, autoritāras vadības iezīmes, nespēja vai nevēlēšanās risināt domstarpības ētiskā, cieņpilnā un konstruktīvā veidā, atbildīgo amatpersonu tiesiskais nihilisms un nepilnības pašvaldības normatīvajā regulējumā ētikas jomā un tā uzraudzības mehānismos. Turklāt tiesībsargs konstatēja psiholoģisku teroru pret pašvaldības iestādes vadītāju slēpta bosinga veidā ar necienīgu izturēšanos no pašvaldības domes priekšsēdētāja puses un juridiski pieļaujamu procesuālu darbību īstenošanu pašvaldības iestādes reorganizācijas aizsegā, panākot iestādes vadītājas aiziešanu no darba.

Tiesībsargs aicināja pašvaldību kritiski paskatīties uz konfliktsituācijas iemesliem, attīstību, rezonansi un sekām, izvērtējot pieļautās kļūdas un izdarot secinājumus tiesiskuma, komunikācijas, domstarpību risināšanas un labas pārvaldības kontekstā. Tiesībsargs atkārtoti ieteica pašvaldībai pieaicināt kvalificētus speciālistus, kas palīdzētu izstrādāt domes deputātu ētikas kodeksu, īstenotu apmācības, stiprinātu, pilnveidotu un attīstītu iekšējo kultūru, ētiku, emocionālo inteligenci un konfliktu risināšanu pašvaldībā un tās attiecībās ar iestādēm.

Mobings slimnīcā

Tiesībsarga birojā izskatīts personas iesniegums par kādas universitātes slimnīcas vadības rīcību saistībā ar tiesas spriedumā konstatētu mobingu slimnīcas struktūrā, ko veicis tās nodaļas vadītājs un atsevišķi viņam lojāli darbinieki.

Tiesībsarga birojs aicināja slimnīcas valdi izvērtēt, vai esošais gadījums potenciāli atbilst Darba likuma 101. panta pirmās daļas 2. vai 3. punktam, kas saistīts ar darba devēja uzteikumu, kad darbinieks, veicot darbu, rīkojies prettiesiski un tādēļ zaudējis darba devēja uzticību, kā arī, veicot darbu, darbinieks rīkojies pretēji labiem tikumiem, un šāda rīcība nav savienojama ar darba tiesisko attiecību turpināšanu.

Jāņem vērā, ka personas prettiesiska rīcība tika konstatēta ar spēkā stājušos tiesas spriedumu, kas pirmsšķietami varētu būt pietiekams pamats, lai darba devējs balstītu uzteikumu uz objektīvu un pierādītu faktu, kas jau ir juridiski izvērtēts. Vienlaikus esošā situācija ir komplicēta, jo, lai izmantotu minēto Darba likuma uzteikuma pamatu, vispārējā kārtībā no darbinieka darba devējam ir jāpieprasa paskaidrojums. Ja darba devējs neievēro paskaidrojuma pieprasīšanu bez objektīva iemesla, tas var kļūt par darba strīda priekšmetu. Tāpat slimnīcas valde tika aicināta izvērtēt Darba likuma 79. panta piemērojamību, kas attiecas uz ieturējumiem, lai atlīdzinātu darba devējam radušos zaudējumus.

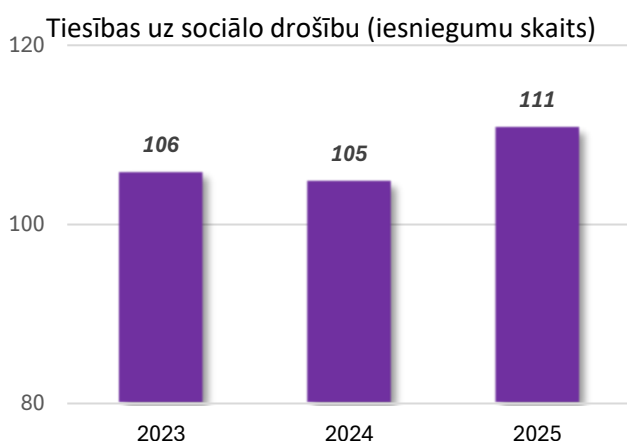
Tiesības uz sociālo drošību

Tiesības uz sociālo drošību ir ļoti nozīmīgas un vienlaikus īpašas cilvēktiesības, jo šo tiesību īstenošana ir cieši saistīta ar katras valsts finanšu iespējām. Valstij ir pienākums maksimālajos pieejamo resursu ietvaros ar atbilstošu līdzekļu palīdzību augošā tempā panākt pēc iespējas pilnīgu sociālo tiesību īstenošanu.

Tiesības uz sociālo nodrošinājumu garantē Satversmes 109. pants, un šo tiesību mērķis ir, cik vien tas iespējams, kalpot cilvēka cienīgas eksistences nodrošināšanai.

Pārskata perioda raksturojums

24. attēls

Par tiesību uz sociālo drošību aspektiem kopumā saņemti 111 iesniegumi, kas būtiski neatšķiras (skatīt 24. attēlu) no 2024. gada (105 iesniegumi) un 2023. gada (106 iesniegumi).

Līdzīgi kā iepriekš, arī 2025. gadā liels skaits iesniegumu ir par vecuma pensijas nepareizu vai netaisnīgu aprēķinu, tostarp nepareizi noteiktu apdrošināšanas stāžu. Tāpat liels skaits

iesniegumu ir saistīts ar pašvaldības sniegto sociālo palīdzību un pakalpojumiem.

Pārskata periodā tiesībsargs galvenokārt ir skaidrojis pensiju, sociālās apdrošināšanas pabalstu vai sociālās palīdzības piešķiršanas un aprēķināšanas kārtību.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objektu

Izskatot pārbaudes lietu [Nr. 2025-28-17A](#) par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objektu, tiesībsardze secināja, ka tiesību normas, kas noteic, ka par personu, kura saņem bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai veicamas 20 % apmērā no 71,14 eiro, neatbilst Satversmes 110. pantam. Tiesībsardze aicināja Saeimu pārskatīt likuma "Par valsts sociālo apdrošināšanu" 14. panta trešajā daļā ietverto pilnvarojumu Ministru kabinetam noteikt to obligāto iemaksu objektu, kuras veicamas no valsts pamatbudžeta, ietverot tajā obligāto

iemaksu objekta noteikšanas pamatprincipus, kā arī aicināja Ministru kabinetu pārskatīt tiesību normās noteikto obligāto iemaksu objektu atbilstoši likumdevēja noteiktajiem pamatprincipiem.

Par priekšlikumu likumprojekta “Par valsts budžetu 2026. gadam un budžeta ietvaru 2026., 2027. un 2028. gadam” izskatīšanai 2. lasījumā

Pamatojoties uz pārbaudes lietā Nr. 2025-28-17AI konstatēto, tiesībsardze [iesniedza](#) priekšlikumu likumprojektam “Par valsts budžetu 2026. gadam un budžeta ietvaru 2026., 2027. un 2028. gadam” (1130/Lp14) izskatīšanai 2. lasījumā, kas paredz palielināt valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu objektu pensiju apdrošināšanai no 71,14 līdz 413,43 eiro, kas atbilst bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsta apmēram. Tiesībsardzes priekšlikumu valdība ņēma vērā, paredzot atbilstošu budžeta finansējumu.

Par pieteikumu Satversmes tiesā par tiesībām studējošajam saņemt stipendiju sociālajam atbalstam

Tiesībsargs [iesniedza](#) Satversmes tiesā pieteikumu par tiesībām arī ārzemēs studējošajiem jauniešiem saņemt stipendiju sociālajam atbalstam (sociālā stipendija “Studēt gods”), norādot uz nevienlīdzīgu attieksmi salīdzinājumā ar Latvijas augstskolās studējošajiem. Turpretim Satversmes tiesa [uzskatīja](#), ka Satversmei atbilst norma, kas studējošajam no daudz bērnu ģimenes paredz tiesības saņemt sociālo stipendiju studijām Latvijā.

Par viedokli Satversmes tiesai par samazināto iemaksu likmi 2. pensiju līmenī

Tiesībsardze sniedza viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2025-14-01 “[Par Valsts fondēto pensiju likuma pārejas noteikumu 40. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. pantam](#)”. Tiesībsardze uzskata, ka Valsts fondēto pensiju likuma pārejas noteikumu 40. punkts, saskaņā ar kuru uz noteiktu laiku ir samazināta iemaksu likme 2. pensiju līmenī, atbilst Satversmes 1. un 109. pantam.

Par apgādnieka zaudējuma pensiju Valsts aizsardzības dienesta karavīriem

Tiesībsargs [aicināja](#) Aizsardzības ministriju un Labklājības ministriju izvērtēt iespēju mainīt tiesisko regulējumu, lai nodrošinātu, ka Valsts aizsardzības dienesta karavīriem dienesta laikā netiek ierobežotas tiesības saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju. Labklājības ministrija sniedza atbilstošus priekšlikumus prioritārajiem pasākumiem 2026. gada budžetā, tomēr papildu finansējums tiem netika apstiprināts.

Par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu personām, kas zaudējušas apgādnieku

Tiesībsargs [aicināja](#) Labklājības ministriju novērst atšķirīgu attieksmi saistībā ar vecuma kritēriju, izmaksājot valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu apgādnieka zaudējuma gadījumā. Labklājības ministrija izvērtēs iespēju iesniegt priekšlikumu, gatavojot priekšlikumus prioritārajiem pasākumiem 2027. gada budžetā.

Par ienākumiem, izvērtējot atbilstību trūcīgas vai maznodrošinātas mājsaimniecības statusam

Tiesībsargs aicināja Labklājības ministriju virzīt grozījumus Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, kā arī aicināt pašvaldību sociālos dienestus neņemt vērā sociālo stipendiju “Studēt gods”, vērtējot atbilstību trūcīgas vai maznodrošinātas mājsaimniecības statusam vai sociālās palīdzības pabalstu piešķiršanai.

Par mājokļu renovācijas izmaksu slogu maznodrošinātām mājsaimniecībām

Tiesībsardze aicināja Labklājības ministriju un Ekonomikas ministriju meklēt risinājumu, lai maznodrošinātām un trūcīgām mājsaimniecībām mazinātu izmaksu slogu saistībā ar daudzdzīvokļu ēku renovāciju, it īpaši saistībā ar energoefektivitātes projektiem.

Tiesības uz mājokli

Tiesības uz mājokli nozīmē tiesības dzīvot drošībā, mierā un cieņā. Starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos ir noteikts šo tiesību minimālais standarts, kas valstij jānodrošina tai pieejamo resursu ietvaros. Valstij prioritāri palīdzība sniedzama tām personām, kuras objektīvu iemeslu dēļ nespēj īstenot savas tiesības uz mājokli. Vienlaikus personas tiesības uz mājokli nenozīmē, ka valstij ir pienākums katram piešķirt mājokli pēc viņa pieprasījuma un vēlmēm, bet gan to, ka ir jānodrošina šo tiesību minimālais standarts.

Pārskata perioda raksturojums

2025. gadā jautājumos par tiesību uz mājokli, tāpat kā 2024. gadā, kopumā saņemti 69 iesniegumi. Kā jau gaidīts, tajos iezīmējas vairākas neskaidrības par Dzīvojamo telpu īres likuma atsevišķām tiesību normām, it īpaši attiecībā uz beztermiņa īres līgumu pārslēgšanu uz terminētiem īres līgumiem.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī pārskata periodā visvairāk iesniegumu saņemts par dzīvojamo māju apsaimniekošanas un pārvaldīšanas jautājumiem.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

2025. gadā tika grozīti vairāku pašvaldību saistošie noteikumi atbilstoši Tiesībsarga biroja rekomendētajam [Ziņojumā par pašvaldību palīdzību mājokļu jomā atkarībā no deklarēšanās ilguma](#). Aizkraukles, Augšdaugavas, Ķekavas un Olaines novada pašvaldības svītvoja tiesību normas, kas nepamatoti paredzēja noteiktu dzīvesvietas deklarēšanas ilgumu tiem iedzīvotājiem, kam mājokļa palīdzība sniedzama pirmām

kārtām. Savukārt vairākas pašvaldības vispārējās kārtas reģistrā reģistrējamām personām samazināja deklarēšanās termiņu.

Kopš pēdējā pašvaldību mājokļu kvalitātes monitoringa un tam sekojošā [Ziņojuma par pašvaldības palīdzības ietvaros piedāvāto mājokļu kvalitāti](#) ir pagājuši desmit gadi, kad daudzos gadījumos tika konstatēti formāli dzīvošanai derīgas telpas izpildes kritēriji un kvalitatīvu pašvaldības palīdzības ietvaros piedāvājamu dzīvokļu (dzīvojamo telpu) trūkums. Aktuālais [Ziņojums par pašvaldības palīdzības ietvaros piedāvāto mājokļu pieejamību un kvalitāti](#) iezīmēja pozitīvu tendenci pašvaldības palīdzības ceļā izīrējamo mājokļu kvalitātes uzlabojumos. Vienlaikus pašvaldībām, balstoties uz ziņojuma tapšanas gaitā veikto monitoringu, tika sniegtas arī vairākas rekomendācijas, tostarp par Dzīvojamo telpu īres likuma atsevišķām normām.

Par labas pārvaldības neievērošanu, sniedzot pašvaldības palīdzību mājokļa jautājumā

Pārbaudes lietā Nr. 2025-23-18AA tika vērtēta Rīgas valstspilsētas pašvaldības rīcība, atsakot personu pēc ieslodzījuma vietas reģistrēt pašvaldības palīdzības saņemšanai dzīvokļa jautājumu risināšanā, jo persona sev piederošo dzīvokļa īpašumu atsavinājusi 2013. gadā jeb vairāk nekā pirms desmit gadiem. Atzinumā konstatēts, ka pašvaldības rīcība ir neatbilstoša labai pārvaldībai, jo konkrētais gadījums ir vērtēts šauri, formāli atsakot reģistrēšanu dzīvokļu rindā, lai gan pašvaldība šādā netipiskā gadījumā, kad ir acīmredzami nesamērīgi atteikt palīdzību, varēja pieņemt personai labvēlīgu lēmumu, izmantojot sistēmisko tiesību normu tulkošanas metodi.

Pašvaldība tiesībsarga rekomendāciju pārskatīt un atcelt personai nelabvēlīgi pieņemto lēmumu neizpildīja.

Par pašvaldības rīcību dzīvojamo telpu īres maksas noteikšanā

[Pārbaudes lietā Nr. 2025-31-18CE](#) tika vērtēta Rīgas valstspilsētas pašvaldības prakse paaugstināt īres maksu pašvaldības īrniekiem, piemērojot lēmumu, kas pieņemts saskaņā ar likumiem, kas šobrīd ir zaudējuši spēku. Atbilstoši Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likumam šādā gadījumā arī pats lēmums zaudē spēku. Par pareizu nav atzīstama situācija, kurā veidojas tiesiskais vakuums un kāda tiesiska attiecība publisko tiesību jomā noteiktu laiku vispār netiek normatīvi regulēta, tādēļ līdz jaunas tiesību normas izdošanai būtu piemērojama iepriekšējā kārtība. Vienlaikus šāda kārtība nevar pastāvēt nesamērīgi ilgi, taču konkrētajā gadījumā tie bija vairāki gadi.

Tiesībsarga birojs aicināja pašvaldību nekavējoties izdot saistošos noteikumus par pašvaldībai piederošas vai tās nomātas dzīvojamās telpas īres maksas noteikšanu atbilstoši Dzīvojamo telpu īres likuma 31. panta pirmajai daļai. Noteikumi pieņemti 2026. gada februārī.

Ziņojums par iespējām bezpajumtniekus atgriezt sabiedrībā

2025. gadā tika veikts [pētījums](#) par iespējām bezpajumtniekus atgriezt sabiedrībā, fokusējoties uz tā saucamajiem motivētajiem bezpajumtniekiem. Pētījumā secināts, ka tikai piešķirts mājoklis situāciju neuzlabos. Ir vajadzīga kompleksa un starpinstitucionāla sadarbība šo cilvēku atgriešanai sabiedrībā. Tas ir ļoti grūts, laikietilpīgs un arī psiholoģiski smags darbs, taču ne neiespējams.

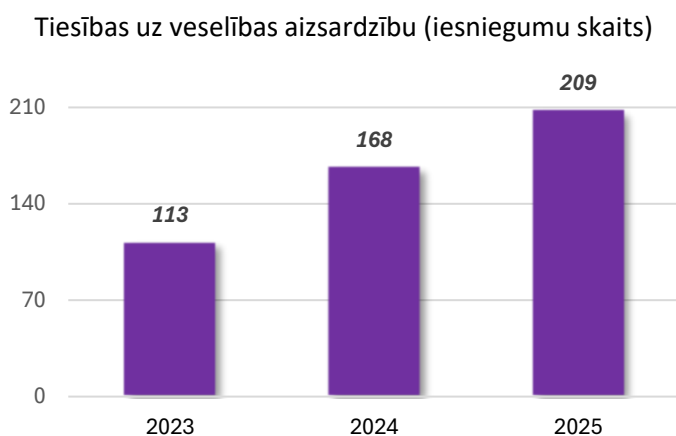
Kopumā Latvijā esošās aktivitātes un iniciatīvas bezpajumtniecības apmēru mazināšanā ir pozitīvi vērtējamas, tomēr tās nav pietiekamas, jo trūkst vienotas valsts stratēģijas, ilgtspējīga finansējuma un starpinstitucionāla sadarbības modeļa, kas nodrošinātu sistēmisku un ilgtermiņā efektīvu atbalstu. Ir jāsāk ar bezpajumtniecības definīcijas nostiprināšanu normatīvā līmenī, lai secīgi izstrādātu vienotu nacionālo stratēģiju bezpajumtniecības mazināšanai Latvijā. Jāņem vērā, ka Latvija ir parakstījusi Lisabonas deklarāciju par Eiropas platformu bezpajumtniecības apkarošanai, kas paredz līdz 2030. gadam Eiropā izbeigt bezpajumtniecību.

Tiesības uz veselības aizsardzību

Tiesības uz veselības aizsardzību garantē Satversmes 111. pants, un tās ir nostiprinātas arī ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 25. un 28. pantā, ANO Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 12. pantā, Eiropas Sociālās hartas 11. un 13. pantā.

Pārskata perioda raksturojums

25. attēls

2025. gadā kopumā saņemti 209 iesniegumi par tiesību uz veselības aizsardzību nodrošināšanas aspektiem, kas ir ievērojami vairāk nekā iepriekšējā pārskata periodā, kurā tika saņemti 168 iesniegumi (skatīt 25. attēlu).

Iesniegumos norādītais lielākoties jau iepriekš ir nonācis tiesībsarga redzeslokā.

Iedzīvotāji turpina norādīt uz tādām sistēmiskām problēmām kā ārstniecības pakalpojumu nepieejamība, augstie līdzmaksājumi (īpaši onkoloģisko saslimšanu un reto slimību gadījumos), dārgas zāles, ārstniecības kvalitāte un sūdzību par ārstniecības kvalitāti izskatīšanas procesu.

Pārskata periodā tiesībsargs turpināja sekot līdzi individuālā zāļu kompensācijas mehānisma piemērošanai pēc izmaiņām regulējumā (paredzot īpašus individuālās kompensācijas nosacījumus īpaši smagos gadījumos⁵ un papildinot nosacījumus, kad NVD var pieņemt labvēlīgu lēmumu individuālo kompensāciju lietās⁶). Ņemot vērā, ka secinājumus par jaunā regulējuma ieviestiem uzlabojumiem varēs izdarīt tikai pēc noteikta laika, analizējot saskaņā ar jauno normu pieņemtos lēmumus, Tiesībsarga birojs turpinās sekot šim jautājumam.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par psihoterapijas speciālista profesijas standartu

Tiesībsargs vēl 2024. gadā veica izpēti par tā saukto psihoterapijas speciālistu sniegto pakalpojumu raksturu un iespējami negatīvo ietekmi uz pakalpojuma saņēmēju psihisko veselību. Tiesībsargs noskaidroja, ka psihoterapijas speciālisti, sniedzot pakalpojumus iedzīvotājiem, pielieto metodes, ko savā darbā izmanto ārsti psihoterapeiti un psihologi. Tātad faktiski psihoterapijas speciālistu pakalpojumi ir tieši vērsti uz personas psihiskās veselības atjaunošanu un nostiprināšanu.

Neskatoties uz to, psihoterapijas speciālista profesijai nav izstrādāts tiesiskais regulējums, standarts, kvalifikācijas prasības un pārraudzības mehānisms. Ņemot vērā, ka sabiedrības veselība ir viena no īpaši sargājamām jomām, šāda situācija, kurā ar psihoterapijas metožu izmantošanu saistītai profesijai nav skaidri noteiktu prasību un uzraudzības, kā arī atbildības, tiesībsarga ieskatā, nav atbilstoša sabiedrības interesēm.

Līdz šim situācija nav atrisināta. Veselības nozares kompetentajām iestādēm būtu jāvērtē šīs situācijas ietekme uz sabiedrības veselību.

Tiesības uz labvēlīgu vidi

Satversmes 115. pantā nostiprināto vides tiesību ievērošana nav iespējama bez valsts institūciju, pašvaldību, uzņēmēju un sabiedrības kopīgas sadarbības. 2025. gada norises apliecināja, ka valsts atbildība šajā jomā arvien ciešāk savijas ar cilvēktiesību principiem un ilgtermiņa attīstības redzējumu.

⁵ Skat. Ministru kabineta 2006. gada 31. oktobra noteikumu Nr. 899 "[Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība](#)" 91.¹ punktu.

⁶ Turpat, 92.3. apakšpunkts.

Sabiedrības pieaugošā interese par vides kvalitāti, piesārņojuma novēršanu un ilgtspējīgu resursu izmantošanu apliecina, ka vides tiesību ievērošana kļūst par nozīmīgu demokrātiskas valsts kvalitātes rādītāju.

Būtisku ieguldījumu šajā izpratnē 2025. gadā devusi arī Satversmes tiesa, kas savā judikatūrā atkārtoti uzsvērusi valsts un pašvaldību pienākumu nodrošināt pārdomātu, uz pierādījumiem balstītu un sabiedrības interesēm atbilstošu lēmumu pieņemšanu vides jautājumos. Tādējādi tiek nostiprināts konstitucionālais princips par tiesībām uz labvēlīgu vidi, kas ietver pilnvērtīgu ietekmes uz vidi izvērtējumu plānošanas posmā. Lai arī Satversmes tiesas 2025. gada 13. novembra spriedums lietā [Nr. 2024-26-03](#) ir viens no retajiem, kur šādā līmenī Satversmes tiesa tieši saista pašvaldības teritorijas plānošanas lēmumus ar cilvēka tiesībām uz vidi, tas parāda, ka tiesu prakse arvien skaidrāk nostiprina principu, ka attīstība nedrīkst notikt uz vides kvalitātes un nākamo paaudžu interešu rēķina.

Vienlaikus pagājušajā gadā Latvijas valdība turpināja īstenot izvirzītos klimata un vides politikas mērķus, stiprinot atjaunojamo energoresursu izmantošanu un tā veicinot sabiedrības vēlmi līdzdarboties lēmumu pieņemšanā.

Spriežot pēc Tiesībsarga biroja saņemtajiem iesniegumiem, īpaši aktīvi iedzīvotāji iesaistījušies ietekmes uz vidi novērtējuma (IVN) procesos, kuri saistīti ar daudzskaitlīgajām vēja elektrostaciju (VES) parku attīstīšanas iecerēm.

Pārskata perioda raksturojums

26. attēls

2025. gadā joprojām bija vērojams iesniegumu skaita pieaugums par tiesību uz labvēlīgu vidi jautājumiem (skatīt 26. attēlu). Tiesībsarga birojā tika saņemts 91 šāds iesniegums (2024. – 81 iesniegums; 2023. – 56; pieaugums – 12 %).

No saņemtajiem iesniegumiem liela daļa bija saistīta ar iedzīvotāju neapmierinātību par

valstī plaši notiekošajiem IVN procesiem saistībā ar vēja parku attīstības projektiem. Kopumā par šo tēmu saņemti 40 iesniegumi, no kuriem liela daļa bija kolektīvie iesniegumi. Vēstulēs pausta nostāja, ka iedzīvotāji labi saprot un apzinās Latvijas enerģētiskās neatkarības nozīmi, taču veids, kā notiek procesi

saistībā ar VES parku attīstības projektu virzību, nav viņiem pieņemams. Iedzīvotāji vēš uzmanību uz daudzām problēmām, kas aptver gan norādes par nepietiekami izstrādātiem ietekmes uz vidi vērtēšanas kritērijiem, gan sabiedrības līdzdalības tiesību nepamatotu ierobežošanu, kā arī nepietiekamu valsts pārvaldes kapacitāti veikt IVN procesa pienācīgu uzraudzību.

Iesniegumi liecina, ka sabiedrības interese par līdzdalību vidi ietekmējošu projektu attīstīšanas vērtēšanā ir ievērojami augusi. Lielā mērā saistībā ar šo procesu audzis arī iesniegumu skaits par teritoriālo plānojumu jautājumiem – par to saņemts 31 iesniegums.

Joprojām ievērojams skaits iesniegumu saņemts par dažādu avotu radītu traucējošu trokšņa piesārņojumu – 23. Par gaisa piesārņojumu saņemti 13 iesniegumi, kas ir līdzīgs skaits kā iepriekšējos pārskata periodos. Pārējie iesniegumi saņemti par dažādiem citiem vides jautājumiem.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Darbs pie izklaides trokšņu tiesiskā regulējuma pilnveidošanas

Pārskata gadā Tiesībsarga birojs turpināja sekot līdz izklaides trokšņu tiesiskā regulējuma pilnveidei. Pēc tiesībsarga [atzinuma](#) Ekonomikas ministrijas izveidotā darba grupa cerīgi uzsāka darbu, tomēr piedāvātā tiesiskā regulējuma risinājums nebija [apmierinošs](#).

Ņemot vērā, ka iecerētais rezultāts acīmredzami nebija vērst uz iedzīvotāju pamattiesību aizsardzību, tiesībsargs vērsās Satversmes tiesā ar [pieteikumu](#) par Ministru kabineta 2014. gada 7. janvāra noteikumu Nr. 16 "Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība" 9., 10., 11. un 12. punktu, ciktāl tie neparedz izklaides trokšņa regulējumu, atbilstību Satversmes 96., 111. un 115. pantam. 2026. gada 14. aprīlī Satversmes tiesa pieņēma spriedumu [lietā Nr. 2025-18-03](#), atzīstot par Satversmei neatbilstošu trokšņa novērtēšanas un pārvaldības regulējumu, ciktāl tas nenodrošina pienācīgu aizsardzību pret pārmērīgu izklaides troksni. Satversmes tiesa secināja, ka pretēji savam pienākumam valsts nav noregulējusi izklaides trokšņa novērtēšanu, kontroli un ar to saistītos atbildības jautājumus.

Tiesībsardze pozitīvi vērtē Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas darbu, kā rezultātā izstrādāts likumprojekts "Grozījumi likumā "Par piesārņojumu"", ar kuru paredzēts noteikt pašvaldībām tiesības ar saistošajiem noteikumiem regulēt izklaides trokšņu jautājumus.

Par trūkumiem saistībā ar VES parku tiesisko regulējumu

Tiesībsargs pārbaudes lietā [Nr. 2024-21-16C,22F](#) par trūkumiem regulējumā, atceļot drošības aizsargjoslu ap vēja elektrostacijām, secināja, ka, pirmkārt, nav grozīti Ministru kabineta noteikumi, kas regulē aprobežojumus drošības aizsargjoslās, lai gan drošības aizsargjoslu institūts ir atcelts.

Otrkārt, nav izstrādāti un pieņemti noteikumi, kas regulētu trokšņu, mirguļošanas un zemfrekvences skaņas ietekmes novērtējumu uz cilvēka veselību. Šādiem noteikumiem bija jābūt jau 2023. gadā.

Atbildot par rekomendācijas izpildi, Ministru kabinets apņēmās attiecīgo tiesisko regulējumu izstrādāt, tomēr nenorādīja plānoto izpildes termiņu.

Par traucējumu, ko rada kaimiņu īpašumā turēti dzīvnieki

Izskatot vairākus iesniegumus par kaimiņu īpašumā turēto dzīvnieku radīto traucējumu (riešanu, gaudošanu, smakām), tiesībsargs pēc savas iniciatīvas bija ierosinājis pārbaudes lietu par dzīvnieka īpašnieka atbildību nodrošināt, lai dzīvnieks netraucētu un neapdraudētu cilvēkus vai citus dzīvniekus.

Pārbaudes lietā Nr. [2024-71-22F](#) Tiesībsarga birojs secināja, ka šobrīd spēkā esošais normatīvais regulējums nav pietiekami efektīvs, lai samērīgi aizsargātu apkārtējo cilvēku tiesības uz labvēlīgu vidi no mājas (istabas) dzīvnieka gaudošanas, riešanas, smakām un cita veida traucējuma.

Tiesībsarga birojs, pamatojoties uz secināto, atbalsta pašvaldību viedokli, ka ir nepieciešams izstrādāt vienotu tiesisko regulējumu gadījumos, kad mājas (istabas) dzīvnieks traucē apkārtējos iedzīvotājus un šāda rīcība vai traucējums nav saistīts ar labturības noteikumu pārkāpumu. Tiesībsarga biroja ieskatā, administratīvā atbildība, kas līdz Ministru kabineta 2024. gada 25. jūnija noteikumu Nr. 411 “Mājas (istabas) dzīvnieku labturības un aizsardzības noteikumi” spēkā stāšanās dienai bija efektīvs, pašvaldībām pazīstams un noteikts tiesisks mehānisms, kā rīkoties, ja preventīvi pasākumi mājas (istabas) dzīvnieku traucējumu gadījumā nenovērš tūlītēju traucējumu, atcelta nepamatoti.

Par nelegālas autotrases radītu traucējumu

Pārbaudes lieta Nr. [2025-08-22B,22C](#) tika ierosināta par Inciema iedzīvotāju sūdzību pret Siguldas novada pašvaldību saistībā ar nelegālas autotrases “Slapjā Ragana” darbību, piedāvājot drifta auto nomu, trases nomu, treniņbraucienus, rīkojot drifta, publiskus un privātus pasākumus.

Pašvaldība iedzīvotājiem norādījusi, ka autobraukšana notiek uz īpašumā esoša asfaltēta laukuma un patvaļīga autotrases būvniecība neesot konstatēta. Savukārt, izvērtējot tiesisko regulējumu, kas ietekmē autotrašu izveides un darbības nosacījumus gan būvniecības jomā, gan sporta nozares regulējumā, tika secināts, ka autotrases tiesiska pastāvēšana ir atkarīga no vairākiem savstarpēji saistītiem elementiem, un, iztrūkstot vienam no tiem, autotrasēs atļauta darbība notikt nevar.

Par ierobežotām tiesībām izmantot atvieglojumus elektromobiļu vadītājiem Rīgas pilsētā

Izskatot personas iesniegumu par citā Eiropas Savienības dalībvalstī reģistrēta elektromobiļa vadītāja tiesībām novietot stāvēšanai Rīgas valstspilsētas pašvaldības maksas autostāvvietā elektromobili bez maksas, tika ierosināta pārbaudes lieta, kurā tiesībsargs vērtēja Rīgas valstspilsētas pašvaldības maksas

autostāvvietu apsaimniekošanas un lietošanas noteikumu 19.5. punkta atbilstību Satversmes 91. pantam. [Atzinumā](#) secināts, ka šo saistošo noteikumu 19.5. punkta piemērošana paredz atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. Proti, maksas autostāvvietu Rīgā bez maksas var lietot tikai tādu elektromobiļu vadītāji, kuru elektrotransportlīdzekļi ir reģistrēti saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteikto kārtību, izslēdzot iespēju citā Savienības dalībvalstī reģistrēta elektromobiļa novietošanu bez maksas autostāvvietās Rīgā, kur paredzēti konkrētie atvieglojumi elektromobiļiem, tādējādi faktiski radot atšķirīgu attieksmi pret citā valstī reģistrēta elektrotransportlīdzekļa vadītāju.

Bērnu un jauniešu tiesības

Bērnu tiesības ir pamattiesību un pamatbrīvību kopums, kam jābūt nodrošinātam katram bērnam bez jebkādiem izņēmumiem. Bērnam ir ierobežota rīcībspēja un arī savas specifiskās tiesības, kas saistītas ar vecumu, stāvokli ģimenē un citiem apstākļiem. Bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai ir vajadzīga īpaša vecāku vai personu, kas viņus aizstāj, un valsts aizsardzība un gādība, ieskaitot arī pienācīgu tiesisko aizsardzību. Jebkurās attiecībās, iestāžu un likumdevēja darbā, kas skar bērnu, bērna tiesības un tiesiskās intereses ir prioritāras.⁷

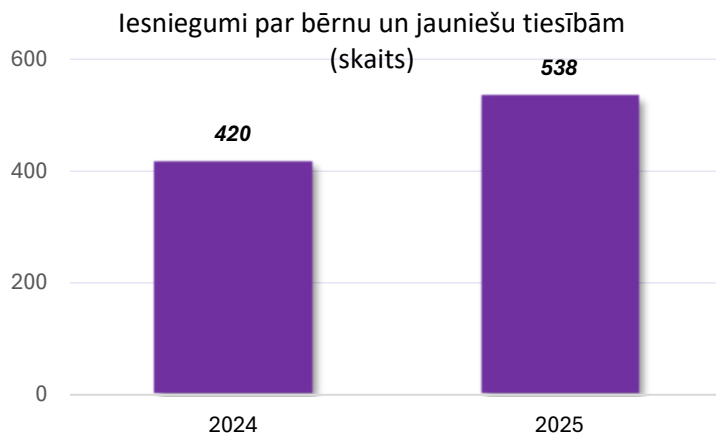
Pārskata perioda raksturojums

2025. gadā joprojām aktuāla tēma bija bērna tiesības uz veselības aizsardzību saistībā ar palīdzības sniegšanu bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas. Kopš 2025. gada 1. septembra ir pozitīva virzība – valsts sabiedrības ar ierobežotu atbildību “Bērnu klīniskā universitātes slimnīca” (BKUS) Bērnu un jauniešu psihiskās veselības centrs uzsāka īstenot pilotprojektu atkarību ārstēšanai stacionārā un ambulatoru multidisciplināru pakalpojumu.

2025. gada martā stājās spēkā plaši apspriestie grozījumi Ministru kabineta 2023. gada 22. augusta noteikumos Nr. 474 “Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo profilaktiskā veselības aprūpe, pirmā palīdzība un drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos”, nosakot kārtību, kādā izglītības iestādes vadītājs vai viņa pilnvarota persona pieprasa uzrādīt un pārbauda izglītojamā personīgās mantas, kā arī ierobežo izglītojamā pārvietošanos. Pēc jaunā regulējuma spēkā stāšanās neviens iesniegums par to Tiesībsarga birojā nav saņemts.

⁷ Informācija par bērnu ar invaliditāti tiesībām ir iekļauta sadaļā “Cilvēku ar invaliditāti tiesības”.

27. attēls

Bērnu un jauniešu tiesību jomā iesniegumu skaits ir pieaudzis (skatīt 27. attēlu). Saņemti 538 rakstveida iesniegumi, trīs no bērniem (2024. gadā – 420,⁸ viens no bērna).

Salīdzinot ar 2024. gadu, kopumā pārskata periodā iesniegumu skaits palielinājies par 28 %. Lielākais iesniegumu skaits (203) ir par saskarsmes tiesību īstenošanu (2024. gadā –

177; 2023. – 213). Šajā jomā uzlabojumu nav, jo vecākiem joprojām trūkst palīdzības attiecību atjaunošanai.

Nemainīgi augsts – 200 – ir iesniegumu skaits par tiesībām uz izglītību. Tas saistīts ar tālmācības pieejamības ierobežošanu, ar izglītības iegūšanu saistītiem maksājumiem, pedagogu ētikas pārkāpumiem.

Līdz 170 pieaudzis iesniegumu skaits par aizgādības tiesību pārtraukšanu/atjaunošanu, kas 2024. gadā bija 101; 2023. – 109. Iesniegumi pārsvarā saistīti ar procesuāliem pārkāpumiem bāriņtiesu darbā: administratīvās lietas neuzsākšanu vai uzsākšanu, lēmuma rakstiskas noformēšanas termiņa neievērošanu, izskatīšanas ilgumu u. c.

Divkārtšojies iesniegumu skaits par vardarbību izglītības iestādēs – 125 (2024. gadā tādu bija 59; 2023. – 53). Tas liecina, ka situācija neuzlabojas, izglītības iestādes nav no vardarbības brīva vide.

Bērnu tiesību aizsardzības sistēma

Bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pamatā ir valsts, pašvaldību un sabiedrības kopīga atbildība par bērna drošību un labklājību. Tās efektivitāte ir tieši atkarīga no katra iesaistītā speciālista spējas savlaicīgi atpazīt apdraudējumu un iespēju panākt bērna situācijas uzlabojumus, rīkojoties bērna labākajās interesēs. Katra pienākums ir sniegt palīdzību bērnam, kuram tā nepieciešama.

Pārskata perioda raksturojums

⁸ 2023. gadā tika mainīta uzskaites sistēma par iesniegumu apkopošanu bērnu tiesību jomā.

Pārskata periods iezīmējās ar vairākām bērnu tiesību uzraudzības vizītēm bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestādēs. Valsts apgādībā esošie bērni ir pilnībā atkarīgi no sistēmas godprātības; ja viņu tiesības tiek pārkāptas, tās bieži netiek risinātas, jo pārkāpēji ir tie paši subjekti, kuriem likums uzlicis pienākumu šīs tiesības aizsargāt. Šī neaizsargātība spilgti [izgaismojās](#) Ģimeņu atbalsta centrā “Lejasstrazdi”. Lai gan jau 2023. gadā Dobeles novada pašvaldībai un centram sniegtas rekomendācijas pārkāpumu novēršanai, pārskata perioda vizīšu laikā ir konstatēti bērnu tiesību pārkāpumi un nepietiekama pakalpojuma kvalitātes uzraudzība. Rekomendācijas ir ieviestas tikai daļēji un neapmierinošā kvalitātē. Būtiskākie pārkāpumi bija šādi: bērniem nav nodrošinātas nepieciešamās drēbes un apavi, bērniem ir ierobežotas iespējas piekļūt pārtikai, netiek nodrošināta nepieciešamā sociālā rehabilitācija, trūkst darbinieku, kas pilnvērtīgi varētu strādāt ar bērniem. Centrā pastāv augsti vardarbības riski, bērni lieto aizliegtas vielas un neapmeklē skolu. Centrā nav radītas iespējas tur esošiem bērniem saturīgi pavadīt brīvo laiku, apmeklēt kultūras un sporta nodarbības un pasākumus, iesaistīties sabiedriskajās aktivitātēs bērnu aprūpes institūcijā un ārpus tās.

Tiesībsarga birojs lūdza Labklājības ministriju nevilcinoties veikt padziļinātu pārbaudi par bērniem pieejamajiem pakalpojumiem centrā, bet vēlāk arī organizēja starpinstitūciju sanākumi, tikās ar pašvaldības vadību, kā arī veica atkārtotu vizīti sadarbībā ar Labklājības ministriju un Bērnu aizsardzības centru. Pēc tiesībsardzes iniciatīvas notikušo sarunu rezultātā ar pašvaldības priekšsēdētāju ir panākta vienošanās par bērnu interesēm atbilstoša, droša pakalpojuma nodrošināšanu, uzsverot nepieciešamību pēc nekavējošas rīcības bērnu dzīves kvalitātes uzlabošanai.

Divas vizītes bija arī Rēzeknes novada pašvaldības Daudzfunkcionālajā sociālo pakalpojumu centrā “Vecružina”, kur [konstatēta](#) nepieciešamība steidzami uzlabot bērnu tiesību ievērošanu un dzīves apstākļus. Sākotnēji bērnu dzīvokļi bija nolietoti, ar nepiemērotu vidi, taču jau pēc pārrunām iestāde operatīvi uzsāka remontdarbus.

Būtiska problēma tika atklāta arī bērnu apģērba iegādē, kur pašvaldības organizēts centralizēts iepirkums nodrošināja nekvalitatīvas un jauniešu gaumei neatbilstošas preces, tādējādi radot stigmatizācijas risku. Šī prakse pēc vizītes tika pārtraukta, ļaujot bērniem apģērbus pirkt pašiem.

Atbildot uz ziņojumu, iestāde uzsvēra apņemšanos turpināt uzlabojumus, ieviešot patstāvīgu ēdiena gatavošanu un brīvu piekļuvi precēm, pilnveidojot pusaudžu motivācijas programmas, kā arī turpinot darbu pie pusaudžu sagatavošanas patstāvīgai dzīvei.

Vizītes notika arī Jelgavas novada Sociālās aprūpes un rehabilitācijas centrā “[Eleja](#)” un Ventspils Bērnu aprūpes centrā “[Naminš](#)”, konstatējot atsevišķas nepilnības, kuras iestādes apņēmušās novērst. Savukārt Liepājas Bērnu atbalsta centrā “Dzintari” atklāta krasa nevienlīdzība dzīves apstākļos: ja privātmāju tipa

ēkas ir modernas un mājīgas, tad bērnu izmitināšana sociālās mājas dzīvokļos ir pat bīstama sociāli nelabvēlīgās apkārtnes dēļ. Pašvaldība vērtē vairākus nekustamos īpašumus jaunu pakalpojumu sniegšanas vietu izveidei, taču konkrētus termiņus rekomendāciju izpildei nevar nosaukt. Tiesībsardze sekos rekomendāciju izpildes gaitai.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par nepilngadīgiem patvēruma meklētājiem bez pavadības

Ropažu novada pašvaldība ziņoja par ārkārtas situāciju un nesamērīgo slogu, ko bāriņtiesai rada nepilngadīgo patvēruma meklētāju bez pavadības izmitināšana centrā "Mucenieki". Problēma pieteikta jau 2023. gadā. Pašvaldība uzsver, ka darba apjoms saistībā ar šo bērnu pārstāvību un aprūpi ir krasi pieaudzis, taču valsts budžetā nav paredzēta faktisko izdevumu kompensēšana par šo specifisko darbu.

Ilgstoši nerisinātais jautājums par finansējumu apdraudēja bērnu tiesību pilnvērtīgu nodrošināšanu, tādēļ Ministru kabinetam lūgts steidzami izveidot kompensācijas mehānismu, bet Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai – veikt parlamentāro kontroli. Rezultātā ieviests īstermiņa risinājums – pašvaldības izdevumus turpmāk segs no valsts budžeta līdzekļiem neplānotiem izdevumiem.

Par taupības pasākumiem Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem

Pēc vizītes Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem Tiesībsarga birojs pauda bažas Valsts kancelejai, Tieslietu ministrijai un Iekšlietu ministrijai par plānoto taupības pasākumu negatīvo ietekmi uz jauniešu resocializāciju un pamattiesību nodrošināšanu, aicinot apturēt jebkādu budžeta samazināšanu, kas tieši skar šo īpaši ievainojamo grupu. Institūcijas apliecināja, ka finansējuma samazinājums attiecas uz precēm un pakalpojumiem, piemēram, komunālajiem maksājumiem un administratīvo optimizāciju, nevis uz izglītību vai psihosociālo atbalstu, nemainīgs paliek arī resocializācijas personāla skaits un tā atalgojums.

Bērna tiesības uz drošību

Drošība ir bērna attīstības pamatnosacījums, kas uzliek valstij pienākumu garantēt no apdraudējumiem brīvu vidi. Tas ietver gan fizisku aizsardzību un pastāvīgu uzraudzību, gan efektīvu tiesisko pārstāvību bērna labāko interešu nodrošināšanai. Valstij ikvienam bērnam jānodrošina tāda aizsardzība, kāda nepieciešama viņa labklājībai.

Pārskata perioda raksturojums

Bērnu drošības un tiesiskās aizsardzības kontekstā īpaša vērība veltīta starpinstitucionālās sadarbības programmai “Bērna māja”, [vērtējot](#) tās darbu ar bērniem, kuri cietuši no seksuālas vardarbības. Lai gan Latvijas nacionālais regulējums paredz “Bērna mājā” īstenot visus 10 starptautiskos Barnahus modeļa kvalitātes standartus, konstatēts, ka darba sākumā veiksmīgi tika īstenoti trīs standarti, kas attiecas uz institucionālo sistēmu un organizatorisko struktūru, savukārt seši standarti, kas paredz pamatfunkcijas un konkrētas darbības, piemēram, starpinstitucionāla lietas vadība, izmeklēšanas intervijas (pratināšanas) vai rehabilitācijas pakalpojumi, netiek pienācīgi nodrošināti. Iestāde, uzsākot savu darbību, nav varējusi piesaistīt pieredzējušus un sertificētus psihologus, tādēļ tika samazinātas prasības psihologiem, ar kuru starpniecību veic bērnu, kas cietuši no seksuālās izmantošanas, pratināšanu – tika pieļauts, ka šādā pratināšanā piedalās psihologi bez tiesībām veikt patstāvīgu psihologa profesionālo darbību (psihologi bez sertifikāta) un kuriem nav iepriekšējās darba pieredzes ar vardarbībā cietušiem bērniem. Arī īstenotajā rehabilitācijā vardarbībā cietušajiem bērniem bija saskatāmi trūkumi, tai skaitā psihologu nepietiekamā kvalifikācijā un pieredzē.

Tiesībsargs sniedza rekomendācijas gan Saeimai un Ministru kabinetam, gan Labklājības ministrijai un Bērnu aizsardzības centram, gan arī Valsts policijai. Daļa no rekomendācijām ir ieviesta. Tiesībsardze turpina darbu pie rekomendāciju ieviešanas, lai programma nodrošinātu augstus standartus seksuālā vardarbībā cietušo bērnu interešu un tiesību aizsardzībai.

Pārskata periodā atkārtoti aktualizējusies neziņošanas problēma gadījumos, kad speciālistu rīcībā ir informācija par iespējamu vardarbību pret bērnu. Tiesībsargs jau kopš 2019. gada konsekventi ir vērsis likumdevēja uzmanību uz šo sistēmisko trūkumu, cita starpā iesniedzot priekšlikumu grozījumiem Bērnu tiesību aizsardzības likumā, lai noteiktu administratīvo atbildību par neziņošanu. Toreiz priekšlikums netika atbalstīts, tomēr vairāki gadījumi pārskata periodā [liecina](#), ka problēma nav zaudējusi aktualitāti. Īpaši satraucoša ir prakse ārstniecības iestādēs un valsts institūcijās, kur vienā gadījumā nezināšana, savstarpēja paļāvība vai pasīva pozīcija ir liegusi savlaicīgi novērst smagus noziegumus pret bērna dzimumneaizskaramību. Reaģējot uz prokuratūras aicinājumu, ierosināta pārbaudes lieta, lai atkārtoti vērtētu ziņošanas kārtības efektivitāti un veicinātu speciālistu individuālo atbildību bērna tiesību aizsardzībā.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēju darbības kontroli

[Konstatēta](#) nepieciešamība uzlabot tiesisko regulējumu, lai nodrošinātu efektīvu bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēju uzraudzību un savlaicīgu reakciju uz pārkāpumiem, tostarp iespēju nekavējoties izslēgt pārkāpējus no pakalpojumu sniedzēju reģistra. Pašreizējā sistēma, kurā administratīvo pārkāpumu procesus par vardarbību pret bērnu un uzraudzības pakalpojumu sniegšanas prasību neievērošanu veic policija, bet lietas izskata pašvaldību komisijas, neveicina vienotu pieeju pārkāpumu izskatīšanā un ierobežo iespējas nacionālā līmenī pārraudzīt pakalpojuma sniedzēju darbību.

Labklājības ministrija ir aicināta rosināt grozījumus Bērnu tiesību aizsardzības likumā, deleģējot Bērnu aizsardzības centram administratīvā pārkāpuma procesu veikšanu, definēt kārtību pakalpojuma sniedzēja darbības apturēšanai un izstrādāt metodiskos ieteikumus vienotai bērna tiesību aizsardzībai bērnu uzraudzības pakalpojumu laikā.

Par seksuālās uzmākšanās regulējuma piemērošanu

Gadījumos, kuros jaunieši cietuši no seksuālās uzmākšanās, ko ir veicis cits bērns izglītības iestādē, [konstatēta](#) nepareiza tiesību normu interpretācija un neatbilstoša amatpersonu rīcība, proti, uzskatot, ka situācijas risināmas tikai izglītības iestādes ietvaros vai pat kauninot cietušos pusaudžus par ziņošanu. Šāda prakse attur bērnus no palīdzības meklēšanas un mazina iespējas savlaicīgi koriģēt pusaudža uzvedību, lai novērstu tās atkārtosanos.

Lai novērstu šos trūkumus, Valsts policijai rekomendēts nodrošināt vienotu izpratni par seksuālās uzmākšanās tiesisko regulējumu un tā obligātu piemērošanu arī gadījumos, ja tā notiek starp jauniešiem izglītības iestādē. Reaģējot uz to, Valsts policija visām teritoriālajām pārvaldēm [nosūtīja](#) skaidrojošu vēstuli, lai garantētu profesionālu un bērna interesēm atbilstošu rīcību ikvienā uzmākšanās gadījumā.

Par drošas vides nodrošināšanu pirmsskolas izglītības iestādē

Rīgas valstspilsētas pašvaldība ir aicināta nekavējoties novērst riskus bērnu veselībai un dzīvībai, ko radīja nolietota apkures iekārta kādā no pirmsskolas izglītības iestādēm. Pašvaldībai ir pienākums garantēt bērnu tiesības uz drošu un labbūtībai piemērotu vidi, nomainot bīstamo sistēmu pret mūsdienīgu un drošu risinājumu. Pašvaldība informēja, ka tuvākajā laikā paredzēta apkures katla nomaiņa.

Bērna tiesības uz identitāti

Ir daudz identitāti veidojošu elementu, piemēram, ziņas par savu izcelšanos, rase, kultūra, reliģija, valoda, pilsonība, vārds, ģimenes saites. No bērna tiesībām zināt vecākus izriet vecāku pienākums noteikt paternitāti. Aptuveni trīs procenti no ik gadu Latvijā dzimušajiem bērniem ir bez noteiktas paternitātes.

Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādņēs 2022.–2027. gadam viens no rīcības virzieniem ir bērnu, kuriem nav noteikta paternitāte, vienlīdzīgu iespēju stiprināšana. Valstij ir jāveic viss iespējamais bērna paternitātes noteikšanai, izšķirot situācijas, kad bērna tēvs nav identificējams.

Pārskata perioda raksturojums

Tiesībsargs jau 2023. gadā uzrunāja visas bāriņtiesas ar mērķi veicināt bērnu tiesības uz identitāti, aicinot tās aktīvāk izmantot savas tiesības iesniegt tiesā prasības pieteikumus paternitātes noteikšanai gadījumos, kad bērna likumiskie pārstāvji to nedara un viņu motivēšana nav bijusi sekmīga. Tomēr joprojām ir novērojama kavēšanās bērnu identitātes jautājumu sakārtošanā, proti, gadījumos, kad dzimšanas reģistrā nav ieraksta par bērna tēvu vai nav atrisināts pilsonības statuss.

Ziņas par izcelšanos ir būtiska daļa no katras personas identitātes, un valsts pienākums ir nodrošināt palīdzību šo identitātes elementu atjaunošanā, ja tie nav reģistrēti. Savukārt pilsonība nav tikai formāls statuss; tā ir pastāvīga tiesiska saikne starp personu un valsti, kas kalpo par pamatu personas tiesību un pienākumu kopumam. Īpaši kritiska situācija veidojas attiecībā uz ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem, jo šādos gadījumos tieši bērna pārstāvim – bāriņtiesai, aizbildnim vai aprūpes iestādes vadītājam – ir pienākums veikt visu nepieciešamo bērna identitātes elementu nostiprināšanai.

Lai veicinātu bērnu tiesību uz identitāti ievērošanu, vairākos individuālos gadījumos bāriņtiesas aicinātas iesaistīties paternitātes vai pilsonības jautājuma sakārtošanā bērniem, kuri atrodas aizbildnībā vai institucionālajā aprūpē.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par adoptēta bērna, kura dzimšana reģistrēta ārvalstī, dzimšanas pārreģistrāciju

Adoptētāji, kuri izmantoja prioritārās tiesības adoptēt savā audžuģimenē ievietotu ārvalstī reģistrētu bērnu, saskārās ar birokrātiskiem šķēršļiem, mēģinot bērnu pārreģistrēt Latvijā. Pārreģistrācijas mērķis bija papildināt bērna dzimšanas reģistru ar jaunām ziņām par viņa tēvu un māti (adoptētājiem). Dzimtsarakstu nodaļa atteicās reģistrēt šos datus bez oficiāla atteikuma no attiecīgās ārvalsts iestādes, un visa atbildība par šāda dokumenta iegūšanu tika nepamatoti uzlikta pašiem adoptētājiem.

Pēc adopcijas apstiprināšanas tiesā bērna uzturēšanās audžuģimenē oficiāli beidzās, taču, tā kā pārreģistrācija nenotika, adoptētāji vēl nebija reģistrēti kā vecāki, un bērnam nebija likumiskā pārstāvja. Tas ģimenei liedza piekļuvi valsts pabalstiem un bērnam nepieciešamajiem pakalpojumiem.

Lai risinātu šo sistēmisko problēmu, Tieslietu un Labklājības ministrijas tika aicinātas pilnveidot normatīvajos aktos noteikto kārtību, nodrošinot bērna tiesību un pabalstu nepārtrauktību adopcijas procesā, taču, neskatoties uz gatavību veikt grozījumus, rekomendācija joprojām nav izpildīta.

Par paternitātes atzīšanu ieslodzījuma vietā

Tieslietu ministrija un attiecīgās dzimtsarakstu nodaļas tika [aicinātas](#) nekavējoties pieņemt ieslodzījumā esoša tēva iesniegumu par paternitātes atzīšanu, lai nodrošinātu bērna tiesības uz ziņu reģistrāciju par tēvu. Iepriekš process ticis kavēts formālu iemeslu dēļ – tēvam nebija personu apliecinoša dokumenta, lai gan personas atrašanās ieslodzījuma vietā pati par sevi izslēdz jebkādas šaubas par tās identitāti.

Bērna tiesības uz saskarsmi

Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem, brāļiem, māsām un vecvecākiem, kā arī citiem cilvēkiem, ar kuriem bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā (saskarsmes tiesība). Savukārt vecākiem saskarsme ar bērnu ir ne vien tiesība, bet arī pienākums.

Saskarsme neietilpst aizgādības tiesību tvērumā.

Pārskata perioda raksturojums

Diemžēl nav vērojami uzlabojumi bērnu saskarsmes tiesību nodrošināšanā gadījumos, kad vecāki strīdus risina tiesas ceļā. Īpaši problemātiska situācija izgaismojusies kādā [pārbaudes lietā](#) attiecībā uz ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem un viņu saskarsmi ar tuviem cilvēkiem, kur bāriņtiesu praksē konstatēta nevienlīdzīga attieksme tiesību aizsardzības mehānismu īstenošanā.

Atšķirībā no tiesas, kurai vecāku strīdos ir pienākums pieņemt pagaidu lēmumu viena mēneša laikā, bāriņtiesām šāds termiņš nav noteikts, un tas rada nepamatotu kavēšanos un liedz bērniem operatīvu tiesību aizsardzību. Lai novērstu šo nevienlīdzību, Saeimas Juridiskajai komisijai ir iesniegti priekšlikumi likumprojektā "Grozījumi Bāriņtiesu likumā", paredzot konkrētu termiņu pagaidu lēmumu pieņemšanai.

Tāpat jāuzsver, ka bāriņtiesas lēmumiem par bērna un vecvecāku saskarsmi – neatkarīgi no tā, vai tā ir ciemošanās vai saskarsmes ierobežošana – ir jābūt tikpat konkrētiem un izpildāmiem kā tiesas nolēmumiem. Pašlaik likumprojekts ir izskatīšanā Saeimā, savukārt Labklājības ministrija sadarbībā ar Tieslietu ministriju ir aicināta izstrādāt vēl citus grozījumus tiesību normās, lai vienādotu pieeju saskarsmes tiesību izmantošanas kārtībai. Labklājības ministrija atzina, ka bāriņtiesu praksē pastāv atšķirīga izpratne

par saskarsmes tiesību ierobežošanu un kārtības noteikšanu aizbildnībā, tādēļ apņēmas turpināt diskusijas par nepieciešamajām izmaiņām praksē un normatīvajā regulējumā.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par bērnu savstarpējo saskarsmi ārpusģimenes aprūpes laikā

Vairāki iesniegumi atklāja praksi, ka vienas ģimenes bērni, tiem nodrošinot ārpusģimenes aprūpi, tiek šķirti un ievietoti pie dažādiem ārpusģimenes aprūpes sniedzējiem. Šādās situācijās brāļiem un māsām netiek nodrošināta regulāra savstarpējā saskarsme, jo aizbildņi, audžuģimenes un aprūpes iestādes bieži nesaskata tās nepieciešamību, savukārt bāriņtiesas šo jautājumu pienācīgi neuzrauga.

Bāriņtiesām ir sniegtas rekomendācijas stingri sekot tam, lai tiktu īstenota regulāra savstarpējā saskarsme visos gadījumos, kad bērni aprūpi nesaņem kopā vienā ģimenē vai iestādē.

Par bērna saskarsmi ar vecāku ieslodzījuma vietā

Ja bāriņtiesa nav pieņēmusi lēmumu par saskarsmes tiesību ierobežošanu, aprūpes sniedzējiem ir pienākums veicināt bērna un vecāku saziņu, tostarp situācijās, kad vecāks atrodas ieslodzījuma vietā. Tomēr vienā gadījumā bāriņtiesa ilgstoši neko nedarīja, lai palīdzētu mātei ieslodzījuma vietā tikties ar bērniem, kuri ievietoti audžuģimenē. Bāriņtiesas atteikums tika pamatots ar bērnu interesēm, taču nekāds lēmums netika pieņemts. Bāriņtiesa ir aicināta nodrošināt mātes un bērnu saskarsmi vai pieņemt lēmumu par saskarsmes tiesību ierobežošanu, tomēr rekomendācija netika izpildīta. Par bāriņtiesas rīcību tika informēts Bērnu aizsardzības centrs.

Par audžuģimenē ievietota bērna un vecāku saskarsmi

Vērtējot jautājumu par aizgādības tiesībām, būtiska nozīme un priekšnoteikums sekmīgai ģimenes saišu atjaunošanai ir vecāku saskarsmes ar bērnu regularitāte un kvalitāte. Par labās prakses piemēru tiesību uz ģimenes dzīvi aizsardzībā uzskatāma tiesas rīcība, ar blakus lēmumu ziņojot par bāriņtiesas pieļautajiem pārkāpumiem, nereaģējot uz vecāku problēmām īstenot saskarsmi ar bērnu audžuģimenē. Bāriņtiesa nebija rakstiski informējusi ārpusģimenes aprūpes atbalsta centru par saskarsmes kārtību un neiesaistījās tikšanās organizēšanā, kā rezultātā tās notika neregulāri un nepiemērotās vietās. Lai gan bāriņtiesa nepietiekamo saskarsmi izmantoja kā argumentu aizgādības tiesību neatjaunošanai, vecāku sūdzības par audžuģimenes radītajiem šķēršļiem netika pienācīgi pārbaudītas, tādēļ bāriņtiesai sniegtas rekomendācijas saskarsmes procesa un audžuģimenes rīcības uzraudzības pilnveidei.

Par vecāka tiesībām fotografēt un filmēt bērnu saskarsmes laikā

Sociālā atbalsta un izglītības fonda Kurzemes ģimeņu atbalsta centra "Liepāja" iekšējie noteikumi aizliedza vecākiem fotografēt un filmēt savu bērnu tikšanās laikā. Ierobežojums vērtējams kā nesamērīgs un nepamatots. Vecāku tiesības iemūžināt atmiņas par bērnu, viņa augšanu un attīstību ir cieši saistītas ar cilvēka tiesību uz privāto un ģimenes dzīvi īstenošanu. Ja centrs ir vienīgā vieta, kur vecākiem iespējams tikt ar bērnu klātienē, iespēja fotografēt un filmēt bērnu vecākiem tiek liegta vispār. Aizliegums var būt attiecināms tikai uz citu personu filmēšanu vai fotografēšanu, piemēram, audžuģimeni vai centra darbinieku.

Centra iekšējie noteikumi tika grozīti pēc tiesībsarga rekomendācijas.

Bērna tiesības neciest no vardarbības

Vardarbība pret bērniem ir visa veida fiziska un/vai emocionāla ļaunprātīga izturēšanās, seksuāla vardarbība, bērnu nepieskatīšana vai nevērīga izturēšanās, komerciāla vai cita veida ekspluatācija, kas atbildības, uzticības vai varas attiecību kontekstā nodara faktisku vai potenciālu ļaunumu bērna veselībai, izdzīvošanai un pašcieņai. Vardarbības pret bērniem izskaušana visās tās izpausmēs šobrīd ir viena no valsts prioritātēm.

Pārskata perioda raksturojums

Saasinās bērnu savstarpējās vardarbības izglītības iestādēs problēma. Izglītības iestādēs arvien biežāk tiek novēroti augstas intensitātes savstarpējās vardarbības gadījumi, kuros bērni gūst nopietnus fiziskus veselības bojājumus. Tas liecina par bērnu nepietiekamām prasmēm konfliktus risināt nevardarbīgi un skolu nespēju laikus identificēt uzvedības riskus.

Iesniegumi norāda uz kritisku tendenci – izglītības iestādes nereti vilcinās ziņot atbildīgajām iestādēm par notikušo, savukārt citas institūcijas kavējas uzsākt darbu ar bērna ģimeni. Tas noved pie vardarbības faktiskas tolerēšanas un būtiskas mācību procesa traucēšanas. Lai gan pēdējos gados ir ieviesti vairāki instrumenti, tostarp Ministru kabineta noteiktā rīcības kārtība un Bērnu aizsardzības centra rīcības algoritms, praksē joprojām vērojama vāja starpinstitūciju sadarbība un novēlota citu iestāžu (izglītības pārvalžu, Bērnu aizsardzības centra) piesaiste, kas liedz savlaicīgi un efektīvi novērst apdraudējumu bērnu drošībai.

Lai stiprinātu vecāku lomu, pārskata periodā stājās spēkā grozījumi Izglītības likumā, kas paredz vecāku atbildību par informācijas nesniegšanu izglītības iestādei par bērna veselības stāvokli vai citiem apstākļiem,

kas būtiski ietekmē mācību procesu. Tomēr šobrīd nav ziņu par gadījumiem, kad šis jaunais mehānisms būtu ticis praktiski izmantots problēmu risināšanā.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par lēmuma par pagaidu aizsardzību pret vardarbību nosūtīšanu sociālajam dienestam

Jau 2022. gadā tiesībsargs vērsa tiesu uzmanību uz pienākumu nosūtīt lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību sociālajam dienestam un bāriņtiesai. Konstatēts, ka Rīgas apgabaltiesas lēmumā nebija iekļauts, ka tas ir nosūtāms arī sociālajam dienestam pēc bērnu dzīvesvietas. Tāpēc Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāja tika aicināta aktualizēt tiesnešiem jautājumu par lēmuma par pagaidu aizsardzības pret vardarbību nosūtīšanu sociālajiem dienestiem atbilstoši Civilprocesa likuma 250.⁶² panta piektajai daļai.

Par ļaunprātību nolēmuma par aizsardzību pret vardarbību nepildīšanā

Valsts policijas un prokuratūras rīcība, nesaskatot pamatu kriminālprocesa uzsākšanai par tēva ierašanos uz bērna 1. septembra svinībām laikā, kad viņam noteikts aizliegums tuvoties izglītības iestādei, izgaismoja problēmu ar jēdziena "ļaunprātība" interpretāciju. Iestāžu pieeja neatbilda tiesu praksē un krimināltiesību doktrīnā nostiprinātajai izpratnei par Krimināllikuma 168.¹ panta piemērošanu, tādējādi ierobežojot tiesības uz aizsardzību no vardarbības.

Pēc aicinājuma pārbaudīt lēmuma tiesiskumu Ģenerālprokuratūra atzina, ka atteikums nav likumīgs, un tā rezultātā kriminālprocess tomēr uzsākts. Lai novērstu normu atšķirīgu piemērošanu un garantētu upuru aizsardzību, prokuroriem nosūtīts apkārtraksts, skaidrojot jēdzienu "ļaunprātība" un nodrošinot vienotu reakciju uz nolēmumu nepildīšanu.

Bērna tiesības uz veselības aizsardzību

Bērna tiesības uz veselības aizsardzību garantē ikvienam bērnam piekļuvi kvalitatīvai medicīniskajai aprūpei un visaugstvērtīgāko pieejamo veselības standartu. Valstij ir pienākums nodrošināt savlaicīgu profilaksi un ārstniecību, vienlaikus sekmējot bērna līdzdalību veselības aprūpes procesā. Atbilstoši briedumam bērnam ir tiesības saņemt saprotamu informāciju un tikt uzklausi tam lēmumos par savu ārstniecību.

Pārskata perioda raksturojums

Būtiska uzmanība ir veltīta bērnu tiesībām uz veselības aizsardzību, risinot iepriekš konstatētos trūkumus palīdzības sniegšanā bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas. Izpildot 2024. gada [zinojumā](#) sniegtās rekomendācijas, Veselības ministrija sadarbībā ar Tiesībsarga biroju un citām institūcijām izstrādāja tiesisko regulējumu. Pieņemtie grozījumi Ārstniecības likumā tagad nosaka kārtību, kādā ar tiesas iesaisti var nodrošināt bērna obligāto narkoloģisko ārstēšanu stacionārā, ja konstatēts būtisks apdraudējums viņa dzīvībai un veselībai.

Kopš 2025. gada 1. septembra BKUS tiek īstenots pilotprojekts integrētai un multidisciplinārai palīdzībai bērniem ar vidēji smagiem un smagiem psihiskiem un uzvedības traucējumiem psihoaktīvo vielu lietošanas dēļ. Tas nodrošina nepārtrauktu narkoloģisko atbalstu no akūtā stāvokļa stacionārā līdz atgriešanai sabiedrībā.

Tiesībsarga birojam sniegtie dati rāda, ka līdz 2026. gada janvāra beigām pakalpojums sniegts 23 bērniem (36 ārstēšanas epizodēs), kas apliecina pakalpojuma augsto pieprasījumu un nepieciešamību. Lai gan likums pieļauj ārstēšanu bez piekrišanas, līdz šim ārstu konsīlijs šādu nepieciešamību nav konstatējis, neskatoties uz to, ka astoņi bērni tika stacionēti atkārtoti (pieci – divas reizes, divi – trīs reizes un viens pat piecas reizes).

Situācija valstī kopumā saglabājas satraucoša. Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta dati par 2025. gadu liecina par ievērojamu izsaukumu skaitu pie bērniem vielu reibumā:

- 1) 991 izsaukums (689 gadījumos stacionēti) saistībā ar alkohola reibumu;
- 2) 233 izsaukumi (193 gadījumos stacionēti) saistībā ar narkotiku reibumu;
- 3) 25 izsaukumi (trīs gadījumos cietušie bija bērni vecumā līdz vienam gadam) saistībā ar toksisko vielu lietojumu.

Rādītāji apstiprina, ka uzsāktais pilotprojekts un jaunā tiesiskā regulējuma piemērošana ir kritiski svarīgi soļi bērnu drošības un veselības garantēšanā, taču nepieciešams turpināt darbu pie pakalpojumu pieejamības paplašināšanas un preventīviem pasākumiem.

Turpinās 2024. gadā [aizsāktais](#) darbs pie izglītības iestāžu mācību agrākā sākuma laika noteikšanas.

Tiesībsardze tikās ar Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisiju, panākot atbalstu rosinājumam noteikt, ka mācību sākums nedrīkst būt agrāk par plkst. 8.30 sākumskolas skolēniem (1.–6. klase) un ne agrāk par plkst. 9.00 pamatskolas un vidusskolas skolēniem. Sēdē vienojās, ka pirms normatīvā regulējuma izmaiņām izglītības iestādēm tiks nosūtītas vadlīnijas šī jautājuma patstāvīgai regulēšanai, savukārt komisija to ietekmi uz skolu pašiniciatīvu vērtēs 2026. gada rudenī. Tiesībsardze turpinās uzraudzīt rekomendāciju ieviešanu.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par bērnu specializētās veselības aprūpes pieejamību un garajām rindām

Iedzīvotāju iesniegumi izgaismo kritisku situāciju ar bērnu psihiatru un imunologu nepieejamību BKUS, kur gaidīšanas laiks pie speciālistiem sasniedz 12–15 mēnešus. Īpaši satraucoša ir situācija bērniem ar autismu un Aspergera sindromu, kuriem nepieciešama specifiska profilorientēta palīdzība, kā arī imunoloģijas jomā, kur pakalpojumu faktiski nodrošina tikai viens speciālists visā valstī.

BKUS sniegtais skaidrojums apstiprināja, ka rindu veidošanos izraisa straujš pieprasījuma pieaugums apvienojumā ar kritisku speciālistu trūkumu. Lai gan slimnīca izmanto iekšējo “steidzamības rindas” mehānismu akūtāko pacientu prioritizēšanai, sistēmiskā kapacitāte joprojām ir nepietiekama.

Nacionālais veselības dienests un Veselības ministrija informēja par 2026. gadam piešķirto papildu finansējumu mātes un bērna veselības aprūpes pieejamības uzlabošanai. Institūcijas turpina darbu pie risinājumiem, lai mazinātu rindas un nodrošinātu bērnu tiesību uz savlaicīgu veselības aprūpi faktisku īstenošanu.

Par bērnu aizsardzību no smēķēšanas izglītības iestādē

Smēķēšana izglītības iestādē apdraud ne vien paša nepilngadīgā pārkāpēja, bet arī citu bērnu veselību. Šādu pārkāpumu fiksēja skolas pedagoģe, un to atzina arī pats jauniešs, norādot, ka smēķē jau gadu. Par notikušo izglītības iestāde ziņoja Valsts policijai, savukārt direktore izdeva rīkojumu par jaunieša brīdināšanu. Situācija kļuva problemātiska pēc tam, kad policijas inspektore pieņēma lēmumu administratīvā pārkāpuma procesā pret jauniešu izbeigt. Rezultātā izpilddirektors bija spiests atcelt direktores rīkojumu.

Pašvaldība tiesībsargam puda neizpratni par policijas rīcību, jo faktiski tika radīts precedents, kurā smēķēšana skolas telpās tiek akceptēta. Pēc tiesībsarga lūguma skaidrot lēmuma par procesa izbeigšanu pamatojumu, augstāka amatpersona to atzina par prettiesisku un atcēla. Saistībā ar notikušo uzsākta dienesta pārbaude, lai izvērtētu amatpersonas rīcību.

Bērna tiesības uz izglītību

Ikvienam ir tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību. Satversme garantē valsts apmaksātu pamatizglītību un vidējo izglītību. Katrai pašvaldībai ir jānodrošina bērniem iespēja iegūt pirmsskolas izglītību, pamatizglītību, vidējo izglītību, kā arī īstenot interešu izglītību. Bērnam ir pienākums apgūt pirmsskolas sagatavošanu, pamatizglītību un mācīties atbilstoši savai fiziskajai un garīgajai attīstībai.

Pārskata perioda raksturojums

Liela uzmanība 2025. gadā veltīta Izglītības likuma grozījumiem, kas paredzēja būtiski ierobežot tālmācību kā izglītības ieguves formu vispārējās pamatzglītības pirmajā posmā (no 1. līdz 6. klasei). Likumdevējs konsekventi [aicināts](#) vērtēt ierobežojumu ietekmi uz bērnu attīstību, [uzsverot](#) nepieciešamību saglabāt tālmācību kā pieejamu izvēli visiem bērniem.

Atbilstoši bērna labāko interešu prioritātes principam valstij ir jāsniedz atbalsts ģimenēm, kuras bērna individuālo vajadzību dēļ izvēlas šo izglītības formu. Neraugoties uz iebildumiem, Saeima 2026. gada janvārī pieņēma grozījumus, nosakot, ka pamatzglītības pirmajā posmā tālmācība turpmāk būs pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos. Valsts prezidents nodeva šo likumu Saeimai otrreizējai caurlūkošanai, pēc būtības neiebilstot pret tālmācības ierobežošanu, bet aicinot noteikt samērīgāku pārejas termiņu jauno prasību ieviešanai.

Pārskata periodā aktualizētais jautājums par jauno finansēšanas modeli "Programma skolā" sākotnēji izpelnījās privāto izglītības iestāžu iebildumus pret vienotiem kvantitatīvajiem kritērijiem, lai gan pārkāpumi netika konstatēti. Tomēr iesniegumi izgaismoja fundamentālu problēmu – modeļa ietekmi uz iekļaujošās izglītības kvalitāti pašvaldību skolās. Bažas rada fakts, ka augstie minimālā skolēnu skaita kritēriji valstspilsētās var kļūt par šķērsli mazu klašu izveidei, kas var būt objektīvi nepieciešamas bērniem ar speciālām vajadzībām (ar uzmanības deficītu un hiperaktivitātes sindromu, autiskā spektra traucējumiem, mācīšanās traucējumiem).

Lai gan Izglītības un zinātnes ministrija norāda, ka finansējums par programmu kopumā teorētiski pieļauj resursu pārdali mazu klašu uzturēšanai, pastāv pamatotas šaubas par šāda mehānisma efektivitāti praksē. Nav pārliecības, vai tikai ar atbalsta personālu lielās klasēs ir pietiekami, lai nodrošinātu iekļaujošu izglītību bērniem, kuriem ir grūtības iekļauties lielās grupās, tādēļ ir nepieciešams vērtēt klašu lielumu kā specifisku atbalsta pasākumu.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par speciālās izglītības programmas nepieejamību un transporta nodrošināšanu Ādažu novadā

Ādažu novada pašvaldība ilgstoši nav nodrošinājusi iespēju iegūt pamatzglītību bērniem ar smagiem attīstības traucējumiem (programmas kods 21015911) savas teritorijas izglītības iestādēs, radot papildu slogu ģimenēm, kuras spiestas mērot ceļu uz citām pašvaldībām. Izglītības programmas nepieejamība saasināja arī problēmas ar bērnu specializēto transportu.

Pašvaldībai sniegtas rekomendācijas licencēt programmu un pilnveidot transporta loģistiku, tostarp nodrošinot individuālus pārvadājumus. Lai gan pašvaldība ir apņēmusies analizēt loģistiku, tā norādīja uz nespēju ieviest jauno mācību programmu plānotajā termiņā, tādēļ vecāki informēti par tiesībām pašvaldības faktisko rīcību pārsūdzēt administratīvā kārtībā.

Par vardarbības novēršanu interešu un profesionālās ievirzes izglītības iestādēs

Katrai izglītības iestādei, tostarp sporta centriem, ir pienākums nodrošināt izglītojamiem drošu vidi un izstrādāt skaidru rīcības kārtību vardarbības gadījumiem. Izskatot konkrētu gadījumu, kurā Ogres sporta centrs un treneris savlaicīgi neinformēja vecākus par bērnu konfliktsituāciju un uzvedības problēmām, iestāde tika aicināta aktualizēt iekšējos noteikumus un instruēt darbiniekus par ziņošanas un sadarbības procesu vardarbības riska situācijās. Iestādes vadītājam jānodrošina, ka darbinieki skaidri izprot savu rīcību vardarbības konstatēšanā, lai garantētu izglītojamo tiesību aizsardzību.

Par bērna uzņemšanu profesionālās ievirzes sporta izglītības programmā

Ogres sporta centrs, īstenojot rekomendācijas, pilnveidoja un tīmekļvietnē publicēja noteikumus par audzēkņu uzņemšanu un pārceļšanu starp profesionālās ievirzes un interešu izglītības programmām. Jaunā kārtība nodrošina atklātu un saprotamu brīvo vietu aizpildīšanu nokomplektētās grupās, ievērojot labas pārvaldības principu un novēršot iespējamus strīdus par izglītojamo statusa maiņu.

Iestādes rīcība vērtējama atzinīgi kā caurskatāmas un prognozējamās administratīvās prakses piemērs.

Par bērnu tiesību aizsardzību un drošību privātā pirmsskolas izglītības iestādē

Arī privātām izglītības iestādēm ir saistoša prasība prioritāri ievērot bērna labākās intereses un nodrošināt drošu vidi. Gadījumā, kad iestādes iekšējie noteikumi jāva [bērnu atskaitīt](#) bez tiesiska un objektīva pamata, iestāde aicināta tos salāgot ar normatīvo regulējumu, lai izslēgtu patvaļu un garantētu bērna tiesību uz izglītību nepārtrauktību. Tāpat [rekomendēts](#) nepieļaut, ka iestādē nenodarbinātas personas, par kurām nav iegūtas ziņas par iepriekšējo sodāmību, nonāk kontaktā ar bērniem.

Par skolēnu tiesībām uz vārda brīvību un izglītības iestādes politisko neitralitāti

Valmieras Valsts ģimnāzijai [rekomendēts](#) turpmāk neizmantojot tās oficiālās platformas, lai popularizētu vai atbalstītu viedokli jautājumos, kuros pastāv viedokļu dažādība. Izglītības iestādes darbiniekiem jāatturas no sava viedokļa demonstrēšanas jautājumos, kuros būtu veicināma skolēnu diskusija, tādējādi cienot bērnu tiesības uz uzskatu un vārda brīvību.

Bērna tiesības uz ģimeni un sociālo nodrošinājumu

Ikvienam bērnam ir neatņemamas tiesības uz ģimeni, tiesības uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina viņa pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Bērniem, lai viņi varētu pilnīgi un harmoniski attīstīties kā personības, jāaug ģimenē, laimes, mīlestības un sapratnes gaisotnē. Katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs un mājoklis. Ģimenes ar bērniem no pašvaldības un valsts saņem dažādus pabalstus un atbalstu bērnu audzināšanā un izglītošanā.

Pārskata perioda raksturojums

Arī 2025. gadā turpinājās darbs pie iesniegumiem par Rīgas valstspilsētas pašvaldības praksi nepilngadīgus bērnus pašvaldības dzīvokļu īres līgumos iekļaut kā "citas personas", nevis ģimenes locekļus. Šāda kārtība, kas noteikta pašvaldības saistošajos noteikumos, ir pretrunā Satversmes 110. pantā nostiprinātajam pienākumam aizsargāt ģimeni un bērna tiesības, kā arī Civillikuma 214. pantam, kas definē ģimeni šaurākā nozīmē.

Tiesībsargs jau 2021. gadā atzina, ka bērna noteikšana par "citu personu" mākslīgi nošķir bērnu no ģimenes un ir pretrunā Dzīvojamo telpu īres likumam un bērna interešu prioritātes principam. Pašvaldības rīcību, nenodrošinot saistošo noteikumu atbilstību augstāka juridiskā spēka normām, kritiski ir vērtējusi arī tiesa. Rīgas apgabaltiesa 2024. gada 3. aprīļa spriedumā lietā Nr. C30465122 atzina, ka šāds regulējums pārkāpj vienlīdzības principu, jo rada atšķirīgu tiesību apjomu bērniem atkarībā no viņu dzimšanas brīža pretstatā pašvaldības palīdzības saņemšanas laikam. Atteikums atzīt bērnu par ģimenes locekli, pamatojoties uz zemāka juridiskā spēka normām, nonāk pretrunā bērna tiesību aizsardzības principam.

Lai gan pēc atkārtotām rekomendācijām pašvaldība veica grozījumus, konstatēts, ka problēma pēc būtības netika atrisināta un tiesiskā nenoteiktība attiecībā uz bērnu statusu joprojām saglabājas.

Ja bērns ieņemts nozieguma rezultātā, bērna dzimšanas reģistrā visbiežāk netiek veikts ieraksts par tēvu. Tāda situācija veidojas gan tad, ja kriminālprocesā tiek noskaidrots bērna bioloģiskais tēvs, gan arī tad, ja netiek noskaidrots. Ja bērna izcelšanās ir noskaidrota, bet nav ieraksta dzimšanas reģistrā, bērna tēvs faktiski ir atbrīvots no uzturdošanas pienākuma. Savukārt mātei nav iespējams saņemt uzturlīdzekļus bērna uzturam ne no tēva, ne Uzturlīdzekļu garantiju fonda.

2024. gadā Tieslietu ministrija atsaucās tiesībsarga [ierosinājumam](#), secinot, ka iespējamais risinājums būtu jauna atbalsta veida radīšana bērniem, kuriem nav noteikta paternitāte. Atbalsts līdz šim nav ieviests, tādēļ jautājums Tieslietu un Labklājības ministrijai aktualizēts atkārtoti.

Labklājības ministrija sola sadarboties ar valsts un nevalstiskajām organizācijām, lai vienotos par labāko risinājumu atbalsta pilnveidei tiem bērniem un mātei, kuras bērns ieņemts noziedzīga nodarījuma rezultātā. Tiesībsarga vērtējumā, ilgstoša kavēšanās atbalsta mehānisma ieviešanai nav pieļaujama.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par pašvaldības ēdināšanas pabalstu daudzbērnu ģimenēm

Ogres novada pašvaldības saistošajos noteikumos tiesības saņemt ēdināšanas pabalstu izglītības iestādēs bija saistītas ar nosacījumu, ka visi māsaimniecības locekļi ir deklarēti novadā un dzīvo vienā māsaimniecībā, kā arī noteikts ierobežojums pilngadīgiem bērniem (līdz 24 gadu vecumam) – viņi nedrīkstēja būt darba attiecībās.

Bērnu tiesību aizsardzības likumā ir skaidri definēts daudzbērnu ģimenes statuss, neparedzot šādus ierobežojumus. Pašvaldības noteiktie kritēriji nepamatoti sašaurināja to izglītojamo loku, kuriem pienākas valsts vai pašvaldības atbalsts. Pēc tiesībsarga aicinājuma pašvaldība izslēdza no saistošajiem noteikumiem likumam neatbilstošās papildu prasības, nodrošinot vienlīdzīgu piekļuvi ēdināšanas pabalstam visām daudzbērnu ģimenēm.

Par pašvaldības līdzfinansējumu ēdināšanai profesionālās izglītības iestādēs

Kā nevienlīdzīga novērtēta Rīgas valstspilsētas pašvaldības pieeja ēdināšanas līdzfinansējuma piešķiršanā. Atbalsts tiek nodrošināts vispārējās izglītības iestāžu audzēkņiem, taču nav paredzēts profesionālās izglītības iestāžu (tehnikum, koledžu) audzēkņiem, lai gan abas grupas ir līdzīgā vecumā, atrodas vecāku aizgādībā un nespēj sevi patstāvīgi uzturēt. Turklāt novērots, ka profesionālo izglītību bieži izvēlas jaunieši no sociāli jutīgām grupām (trūcīgām, maznodrošinātām vai daudzbērnu ģimenēm), lai ātrāk apgūtu profesiju.

Pašvaldība aicināta novērst nevienlīdzību un paredzēt līdzfinansējumu arī profesionālās izglītības iestāžu audzēkņiem, tomēr pašvaldība konkrētu risinājumu pagaidām nav radusi.

Par atbalstu audžuģimenei par bērnu, kuram nav valstiskā piederība

Personām ir tiesības uz valsts sociālajiem pabalstiem par bērnu, kuram piešķirts personas kods, kura statuss Fizisko personu reģistrā ir aktīvs un kurš pastāvīgi dzīvo Latvijā. Audžuģimenē ievietoja bērnu, kuram nebija noteikts tiesiskais statuss Latvijā, tādēļ nebija iespējams piešķirt pabalstu, kas audžuģimenei pienākas par bērna aprūpes un uzraudzības nodrošināšanu. Pašvaldības un valsts iestādēm ilgstoši neizdevās panākt bērna tiesiskā statusa noteikšanu, tādēļ tiesībsardze aicināja labklājības ministru rast

risinājumu, lai krīzes audžuģimene nekavējoties saņemtu pabalstus no bērnu ievietošanas ģimenē brīža. Rekomendācija ir izpildīta.

Par pabalstu bērna uzturam audžuģimēnē

Labklājības ministrija aicināta novērst nevienlīdzīgu attieksmi pret audžuģimēnēs ievietotajiem bērniem, iesniedzot grozījumus Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr. 354 "Audžuģimenes noteikumi" 78. punktā un paredzot pabalsta bērna uzturam apmēru ne mazāku par divkārtu Ministru kabineta noteikto minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērnam.

Rekomendācija ir izpildīta.

Bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu tiesības

Valstij ir pienākums īpaši rūpēties par bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem kā par sociāli mazaizsargātu bērnu grupu. Šiem bērniem dzīves vides stabilitāte un kvalitāte ir vairāk apdraudēta nekā ģimenēs dzīvojošiem bērniem, viņi vairāk izjūt bērnu tiesību aizsardzības sistēmas nepilnības. Valstij un pašvaldībām ir pienākums nodrošināt bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem sociālās garantijas.

Pārskata perioda raksturojums

Nepieciešamību īpaši pievērsties institucionalizēto bērnu aizsardzībai tiesībsargs vairākkārt jau ir aktualizējis, bet tas joprojām nav sakārtots. Šī problēma uzskatāmi izgaismojās, veicot pārbaudi sociālo pakalpojumu centrā "Vecružina", kur konstatēts, ka bērni ar speciālām vajadzībām ir spiesti iegūt izglītību citā pašvaldībā un tālā ceļa dēļ dzīvot internātā, jo Rēzeknes novada pašvaldība savā teritorijā nav nodrošinājusi atbilstošas speciālās izglītības programmas pieejamību.

Tas nav tikai jautājums par Izglītības likumā noteikto pašvaldības pienākumu nodrošināt bērnam iespēju iegūt pamatzglītību viņa dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē. Tas ir jautājums par attieksmi pret ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem, kuri, jau atrodoties institūcijā, cieš no ģimeniskas vides trūkuma, bet situācija pašvaldības bezdarbības dēļ tiek pasliktināta vēl vairāk, liedzot to nelielo stabilitātes, drošības un aprūpes daudzumu, ko bērns var saņemt institūcijā.

Reaģējot uz rekomendāciju, pašvaldība operatīvi veica pārrunas ar bērniem un tuvākajām izglītības iestādēm, kā rezultātā diviem bērniem rasta iespēja mācības turpināt Rēzeknes novadā tuvāk savai

dzīvesvietai, saņemot atbilstošus atbalsta pasākumus. Trešais bērns, izvērtējot viņa individuālās vajadzības un ievērojot vēlmi saglabāt esošo sociālo vidi un draugus, turpina mācības iepriekšējā izglītības iestādē.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par vecāka līdzdalību bērna veselības aprūpē

Audžuģimene liedza vecākam ar pārtrauktām aizgādības tiesībām piedalīties bērna vizītē pie neirologa. Lai gan normatīvie akti neuzliek audžuģimenei obligātu pienākumu nodrošināt vecāka klātbūtni katrā medicīniskajā vizītē, tie arī neaizliedz šādu līdzdalību.

Vecāka iesaiste veicina izpratni par bērna veselības stāvokli un sekmē aprūpes pēctecību gadījumos, kad bērns atgriežas bioloģiskajā ģimenē. Uzsverot, ka audžuģimenes institūta mērķis ir atbalstīt bērna atgriešanos pie vecākiem, bāriņtiesa aicināta veikt pārrunas ar audžuģimeni par tās pienākumu savu iespēju robežās motivēt vecākus un ļaut piedalīties bērna vizītēs pie ārstiem.

Par bērna personisko un mantisko tiesību pārstāvību audžuģimenēs

Bāriņtiesas, kas ir audžuģimenē ievietota bērna juridiskais pārstāvis, praksē savu funkciju izpildei bieži pilnvaro audžuģimeni, pat pārstāvībai kriminālprocesā. Vienlaikus audžuģimenei netiek atlīdzināti izdevumi par to. Pastāv risks, ka bāriņtiesas kā juridiskā pārstāvja loma kļūst formāla, tādēļ Labklājības ministrija aicināta vērtēt normatīvā regulējuma pilnveidi bāriņtiesas un audžuģimenes pienākumu sadalē.

Ierosināts paredzēt audžuģimenei atlīdzību par bāriņtiesas uzdoto pienākumu izpildi, tomēr Labklājības ministrija šobrīd trūkumus tiesību normās un to piemērošanā nesaskata.

Cilvēku ar invaliditāti tiesības

Cilvēku ar invaliditāti tiesību aizsardzību noteic Satversmes 91. pants un ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām, kuras ieviešanas pārraudzību nodrošina tiesībsargs. Cilvēku ar invaliditāti tiesību aizsardzība ietver tādas jomas kā diskriminācijas aizliegums, piekļūstamības nodrošināšana, tiesības uz dzīvību, izglītību, nodarbinātību, veselību, adaptāciju un rehabilitāciju, pienācīgu dzīves līmeni un sociālo aizsardzību, līdzdalību politiskajā un sabiedriskajā dzīvē, līdzdalību kultūras dzīvē, sportā utt.

Pārskata perioda raksturojums

2025. gadā tiesībsargs saņēma 38 iesniegumus saistībā ar personu ar invaliditāti tiesībām.⁹ Iesniegumu skaits, salīdzinot ar 2024. gadu (56), ir samazinājies.¹⁰ Lielākoties iedzīvotāji norādīja uz nepieņemamu vidi, tostarp arī informāciju un tehnoloģijām, problēmaspektiem nodarbinātības jomā, kā arī trūkumiem sabiedrībā balstītu pakalpojumu nodrošināšanā.

Pārskata periodā tika izveidota tiesībsardzes Invaliditātes lietu konsultatīvā padome ar mērķi izvērtēt faktisko situāciju par ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanu Latvijā, apzināt personu ar invaliditāti viedokli par personu ar invaliditāti tiesību īstenošanu un izvērtēt valsts un pašvaldību veiktos pasākumus personu ar invaliditāti tiesību nodrošināšanai.

Pārskata periodā, reaģējot uz personu ar garīga rakstura traucējumiem vai citu līdzcilvēku sniegto informāciju, aktualizēti dažādi šīs personu grupas tiesību ievērošanas aspekti (piemēram, tiesības dzīvot sabiedrībā, tiesības izvēlēties dzīvesvietu, tiesības uz privāto dzīvi, aizgādņa iecelšana u. c.), tādējādi, vēršoties pie atbildīgajām valsts un pašvaldības institūcijām, sniegtas rekomendācijas pilnvērtīgākai ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesību garantiju nodrošināšanai.

Tāpat konkrētās situācijās veikti pasākumi, lai pārliecinātos par personu ar garīga rakstura traucējumiem ieviešanas psihoneiroloģiskajās slimnīcās tiesiskumu, tai skaitā vēršot atbildīgo iestāžu uzmanību uz minētajā konvencijā noteiktajām personas tiesībām saņemt pilnvērtīgu un izsmeļošu informāciju par personai pieejamiem sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem.

Šajā periodā izskatītas arī vairākas pārbaudes lietas, kurās vērtēti dažādi aspekti saistībā ar šīs mazaizsargāto personu grupas tiesību aizsardzību un iespējamiem tiesību pārkāpumiem. Savukārt iesniegumu izskatīšanas ietvaros vairākkārt lūgts bāriņtiesām pievērst papildu uzmanību konkrētu aizgādņu pienākumu izpildes kvalitātei.

Cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem sniegtas konsultācijas par tiesībām uz taisnīgu tiesu, tiesībām saņemt valsts nodrošināto juridisko palīdzību, par jautājumiem saistībā ar psihiatriskās palīdzības sniegšanu bez pacienta piekrišanas, par aizgādņu iecelšanu, kā arī par strīdu risināšanas kārtību ar aizgādņiem utt. Kopumā vērtējams, ka arī šis pārskata periods aktualizē problemātiku, kas saistīta ar juridiskās palīdzības sākotnēju nepieejamību mazaizsargātajiem cilvēkiem, tostarp gan pašiem cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, gan viņu tuviniekiem, kā arī izgaismo nepieciešamību vēl vairāk izglītēt normatīvo aktu piemērotājus, kuri savā ikdienas darbā ir iesaistīti palīdzības un atbalsta sniegšanā šiem cilvēkiem.

⁹ Neskaitot iesniegumus, kas norāda uz iespējamiem diskriminācijas pārkāpumiem invaliditātes dēļ.

¹⁰ Ir mainījies iesniegumu uzskaitē 2025. gadā, salīdzinot ar 2024. gadu.

Tiesībsardze VSIA "Nacionālais psihiskās veselības centrs" sniegusi viedokli par Ārstniecības likuma 68. panta piemērošanas problemātiku, kas nonākusi Tiesībsarga biroja redzeslokā. Sniegts viedoklis bāriņtiesai par bankas kontu atvēršanu cilvēkiem ar ierobežotu rīcībspēju.

Tiesībsarga birojs turpināja īpašu uzmanību pievērst sabiedrībā balstītu sociālās aprūpes pakalpojumu (dienas centru, grupu māju, specializēto darbnīcu) nodrošināšanai pašvaldībās, veicot šo pakalpojumu pārbaudes.

Pamatojoties uz personu iesniegumiem saistībā ar iespējamiem pārkāpumiem personu ar invaliditāti tiesību dzīvot sabiedrībā nodrošināšanā, tiesībsargs izvērtēja grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojumus divās pašvaldībās un sniedza ieteikumus pakalpojuma uzlabošanai.

Savukārt bērnu ar īpašām vajadzībām jomā jautājums par bērnu ar cukura diabētu tiesībām un drošību izglītības iestādēs no dažādiem aspektiem Tiesībsarga birojā ir saglabājis aktualitāti vairāku gadu garumā. Tā, piemēram, ja iepriekšējos gados uzmanība tika vērsta uz vispārīgu iekļaušanu, tad šajā pārskata periodā īpaši plašu rezonansi sabiedrībā guvis jautājums par izglītības iestāžu medicīnas māsu tiesībām un pienākumu iniciēt un veikt medicīnisku manipulāciju – insulīna injicēšanu.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības skolas atteikums injicēt bērnam insulīnu izgaismoja pretrunīgu normatīvo aktu interpretāciju, kur pašvaldība un izglītības iestāde ieņēma noraidošu pozīciju, argumentējot, ka regulējums par izglītojamo profilaktisko veselības aprūpi paredz tikai atbalstu, bet ne medicīnisku manipulāciju veikšanu. Šāda interpretācija faktiski uzlika bērnam nesamērīgu slogu pašam veikt injekcijas un apdraudēja viņa tiesības uz drošu izglītības vidi.

Pēc Tiesībsarga biroja lūguma Veselības inspekcijas un Izglītības kvalitātes valsts dienesta sniegtie skaidrojumi apliecināja, ka skolas medicīnas māsa kā sertificēta ārstniecības persona ir tiesīga veikt injekcijas un iestādes vadītājam ir pienākums nodrošināt ārstējošā ārsta noteikto atbalsta pasākumu izpildi, ko var veikt jebkurš apmācīts darbinieks. Skolai un pašvaldībai sniegta rekomendācija nodrošināt bērnam ar pirmā tipa cukura diabētu arī praktisku palīdzību insulīna injekciju veikšanā.

Papildus tiesībsargs ir veicis dažādus pētījumus, kas skar personu ar invaliditāti tiesības,¹¹ organizējis konferences, lai diskutētu par personu ar invaliditāti tiesībām, kā arī veicis dažādus sabiedrības informēšanas pasākumus gan Latvijā, gan ārpus tās¹².

Nozīmīgāko gadījumu apskats

¹¹ Vairāk skatīt ziņojuma sadaļā "Pētījumi".

¹² Vairāk skatīt ziņojuma sadaļā "Sabiedrības informēšana un iesaiste".

Par atbrīvojumu no transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa samaksas

Tiesībsardze [aicināja](#) Satiksmes ministriju sagatavot grozījumus Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likumā, kā arī Ministru kabineta 2012. gada 11. decembra noteikumos Nr. 858 "Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas kārtība" un virzīt tos saskaņošanai, lai nodrošinātu nodokļa atbrīvojuma saņemšanu vienam no pilngadību sasniegušas personas ar I invaliditātes grupu, kurai noteikta īpašas kopšanas nepieciešamība un kuras invaliditātes cēlonis ir "slimība no bērnības", vecākiem.

Rekomendācija ir izpildīta.

Par apgādnieka zaudējuma pensiju personai ar invaliditāti no bērnības

Tiesībsardze aicināja Labklājības ministriju lemt par grozījumiem likuma "Par valsts pensijām" 19. panta otrās daļas 1. punktā, paredzot tiesības uz apgādnieka zaudējuma pensiju personām, kurām invaliditātes cēlonis ir "slimība no bērnības" neatkarīgi no invaliditātes fakta noteikšanas datuma.

Rekomendācija nav izpildīta.

Par zobārstniecības pakalpojumu ilgstošajiem psihiatrijas pacientiem

Turpinot vērtēt pārbaudes lietā Nr. 2024-75-2AD,2CD,19B aktualizētos jautājumus par ilgstošajiem psihiatrijas pacientiem pieejamajiem zobārstniecības pakalpojumiem un to apmaksas apjomu par valsts līdzekļiem, šī jautājuma ietvarā Tiesībsarga birojā tika rīkota diskusija ar Nacionālā veselības dienesta un Veselības ministrijas pārstāvjiem, secinot, ka ir nepieciešami 2018. gada 28. augusta Ministru kabineta noteikumu Nr. 555 "Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība" 4.1.6. apakšpunkta grozījumi, kā arī konkrētajai mērķgrupai plašāk pieejama informācija par šo pakalpojumu.

Sniegtas atbilstošas rekomendācijas normatīvā regulējuma pilnveidei un pieejamās informācijas precizēšanai. Šī ziņojuma sagatavošanas laikā konstatējams, ka rekomendācijas ir daļēji izpildītas, tādējādi tiesībsardze šim jautājumam turpinās sekot līdzi arī 2026. gadā.

Par grozījumu Seksuālās un reproduktīvās veselības likumā

Turpinot jau 2024. gadā aktualizētā jautājuma par Seksuālās un reproduktīvās veselības likuma 24. panta trešās daļas 2. punktā noteikto ķirurģiskās kontracepcijas veikšanu personai ar ierobežotu rīcībspēju ar aizgādņa piekrišanu kontroli, tiesībsargs 2025. gadā atkārtoti vērsās Veselības ministrijā, norādot uz minētās normas neatbilstību cilvēktiesību standartiem, kā arī aicinot grozīt normatīvo regulējumu.

Ar 2025. gada 18. decembra grozījumu Seksuālās un reproduktīvās veselības likumā minētajā normā izslēgta atruna par aizgādņa piekrišanu attiecīgas procedūras veikšanai (stājies spēkā 2026. gada 20. janvārī).

Par kontraindikācijām sociālo pakalpojumu saņemšanai

Tiesībsargs 2025. gadā vērsās arī Labklājības ministrijā, aktualizējot problemātiku ar sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu nepieejamību personām, kurām ir noteikts ambulatori izpildāms medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis vai augsts pašnāvības risks.

Ievērojot, ka Labklājības ministrija ir informējusi, ka tiek izstrādāts Ministru kabineta noteikumu Nr. 138 "Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu" grozījumu projekts, kura ietvaros varētu tikt pārskatīts arī kontraindikāciju jautājums, tiesībsardze turpinās sekot līdzi šim jautājumam arī 2026. gadā.

Par personas iesaisti lēmuma pieņemšanā

Tiesībsarga birojs individuālā lietā vairākkārt aicināja pašvaldības sociālo dienestu un bāriņtiesu pievērst īpašu uzmanību mazaizsargātas personas ar ierobežotu rīcībspēju tiesību nodrošināšanai. Tika konstatēts, ka personai netiek nodrošināta pilnvērtīga informācija par pašvaldībā pieejamiem sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem, kā arī netiek pienācīgi uzklauts tās viedoklis par dzīvesvietas izvēli. Līdz ar to pašvaldības atbildīgās institūcijas tika aicinātas sniegt personai atbilstošu informāciju un nodrošināt tās iesaisti lēmumu pieņemšanā.

Par pašvaldības asistentu īpaši kopjamam bērnam

Bērna māte lūdza palīdzību asistenta nodrošināšanā bērnam ar funkcionāliem traucējumiem, jo vairs nespēja apvienot šos pienākumus ar studijām un darbu. Praksē asistenta pienākumus bērniem ar invaliditāti bieži uzņemas vecāki zema atalgojuma un personāla trūkuma dēļ, tomēr normatīvie akti neuzliek ģimenei pienākumu pašai atrast pakalpojuma sniedzēju vai uzņemties šīs funkcijas.

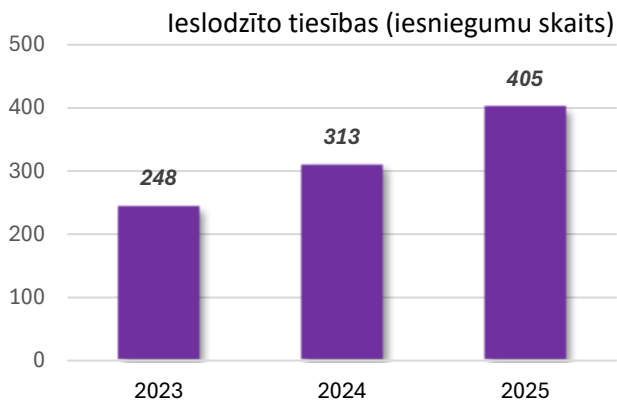
Atbilstoši normatīvajam regulējumam sociālajam dienestam ir pienākums ne tikai lemt par pakalpojuma piešķiršanu, bet arī nodrošināt tā sniegšanu, tostarp slēdzot līgumus ar juridiskām personām. Tāpēc Ādažu novada pašvaldība tika aicināta aktīvi iesaistīties asistenta meklēšanā, uzsverot, ka pēc vecāka lūguma saņemšanas tieši sociālajam dienestam ir pienākums rast risinājumu un nodrošināt bērnam nepieciešamo atbalsta personu.

Ieslodzīto tiesības

Persona, arī atrodoties ieslodzījumā, joprojām bauda visas savas pamattiesības, izņemot tiesības uz brīvību. Valsts pienākums ir raudzīties, lai pamattiesību ierobežojumi būtu samērīgi un tikai tiktāl, cik tie izriet no paša ieslodzījuma būtības. Valsts ir atbildīga par to, lai apstākļi un vide ieslodzījumā neradītu papildu ciešanas un grūtības.

Pārskata perioda raksturojums

28. attēls

2025. gadā no ieslodzījuma vietām ir saņemti 405 iesniegumi, kuros iesniedzēji aktualizē jautājumus gan par dzīvi ieslodzījumu vietās, gan citus ar cilvēktiesībām saistītus jautājumus ārpus ieslodzījumu vietām.

2025. gadā no ieslodzījumu vietām ir saņemts par 29 % vairāk iesniegumu nekā iepriekšējā gadā,

proti, 2024. gadā tādu bija 313 (skatīt 28. attēlu). To var saistīt gan ar pāreju uz divu veidu cietumu sistēmu, gan jaunās tiesībsardzes stāšanās amatā, jo periodos, kad amatā tiek apstiprināts jauns tiesībsargs, sabiedrības aktivitāte vērsties institūcijā palielinās. Attiecīgi 2025. gadā kopumā ir palielinājies Tiesībsarga birojā saņemto iesniegumu skaits. Joprojām visvairāk iesniegumu tiek saņemts no Rīgas Centrālcietuma (125) un Daugavgrīvas cietuma (111).

Iesniegumos par dzīvi ieslodzījumu vietās tiek aktualizēti dažādi aspekti, no kuriem kā svarīgākie ir minami šādi: par apcietinājuma un soda izpildi saņemti 182 iesniegumi (2024. – 124, 2023. – 100); līdz 79 palielinājies iesniegumu skaits par medicīnisko aprūpi (2024. – 53, 2023. – 28), uzsvāru liekot uz medikamentu nodrošināšanas aspektu, savlaicīgu iespēju tikt pie speciālistiem, kā arī medicīniskās palīdzības sniegšanas iespējām un NMPD izsaukšanu nakts laikā.

Par cietuma darbinieku negodprātīgu rīcību vai dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu saņemts 21 iesniegums (2024. – 17, 2023. – 10), no tiem vienā iesniegumā norādīts uz darbinieku fizisku vardarbību pret ieslodzīto. Vēl saņemti 22 iesniegumi (2024. – 16, 2023. – 12) par neatbilstošiem sadzīves apstākļiem soda izolatoros, pastaigu laukumos, karantīnas kamerās, par insektu esamību kamerās, par liela izmēra kamerām. Tāpat saņemti 69 iesniegumi, kuros ieslodzītie ir lūguši sniegt skaidrojušu informāciju par dažādiem jautājumiem (2024. – 47, 2023. – 60).

No atklātajiem cietumiem saņemtas sūdzības par ierobežotām iespējām patstāvīgi apmeklēt ārstus ārpus cietuma. Ieslodzītie ir norādījuši arī uz cietuma ārstu nevēlēšanos pildīt citu speciālistu nozīmētās rekomendācijas turpmākai ārstēšanai, piemēram, izsniegt izrakstītās zāles.

Tāpat joprojām tika saņemti iesniegumi par neformālās hierarhijas pastāvēšanu, bet, reaģējot uz izmaiņām normatīvajā regulējumā, palielinājās sūdzību skaits par ierobežojumiem videospēļu iekārtu izmantošanā.

Tiesībsarga birojs iesaistījās normatīvā regulējuma izstrādē, sniedzot atzinumus gan par jauno Kriminālsodu izpildes likumprojektu, gan arī dažādiem ar ieslodzījumu saistītiem noteikumu projektiem. Tomēr 2025. gads īpaši ir iezīmējies ar Latvijā pirmā jaunā cietuma būvniecības pabeigšanu, kas ir svarīgi drošai un cilvēktiesību prasībām atbilstoši brīvības atņemšanas soda un apcietinājuma izpildei. Joprojām gan ir vērojams cietumu darbinieku (īpaši drošības un uzraudzības jomā) un medicīniskā personāla trūkums, kas rada riskus ieslodzīto tiesību ievērošanai, kā arī cietumu darbinieku un visas sabiedrības drošībai.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par ieslodzīto medicīnisko rehabilitāciju

Jau iepriekš, 2024. gadā, aktualizējās jautājums par medicīniskās rehabilitācijas pieejamību ieslodzītajiem. Atbildīgās iestādes norādīja, ka valstī ir plānots izveidot rehabilitācijas nodaļu Latvijas Cietumu slimnīcā. Ņemot vērā ieslodzīto interesi par šo jautājumu, 2025. gadā tika lūgts informēt par šī nodoma virzību. Saņemtā atbilde liecina, ka diemžēl valsts budžeta taupības dēļ izstrādātā plāna izpildei neesot atvēlēti līdzekļi, tomēr tikšot apzinātas iespējas šādu pakalpojumu nodrošināt. Ieslodzītie rehabilitācijas pakalpojumus joprojām varēs saņemt ārpus ieslodzījuma vietas par saviem līdzekļiem.

Par satikšanos apcietinātajām personām

Pārskata gadā aktualizējās jautājums par satikšanos skaitu un ilgumu apcietinātajiem.

Atbilstoši Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta pirmās daļas 6. punktā noteiktajam apcietinātajiem ir tiesības uz vismaz stundu ilgu satikšanos un ne retāk kā reizi mēnesī. Tā kā Tiesībsarga birojā bija saņemta informācija, ka apcietinātajiem tiek nodrošināta pamatā vienu stundu ilga tikšanās un vienu reizi mēnesī, atbildīgās iestādes tika [aicinātas](#) piemērot individuālu izvērtējumu, lemjot par satikšanās ilgumu un biežumu.

No saņemtās atbildes secināms, ka lielākajos cietumos satikšanās ilgums un biežums ir no vienas stundas līdz vienai stundai un piecām minūtēm reizi mēnesī, savukārt citos cietumos tas bija līdz divām stundām reizi mēnesī. Atbildīgo iestāžu ieskatā, individuāls izvērtējums tiek veikts, ņemot vērā apcietināto skaitu, personāla resursus, infrastruktūras pieejamību, un 2026. gadā pēc jaunā cietuma darbības uzsākšanas tikšot pārvērtēta cietumu kapacitāte un meklēti risinājumi.

Par personas ar invaliditāti turēšanas apstākļiem

Pārskata gadā aktualizējās jautājums par ieslodzītajiem ar invaliditāti, kuru spējas veikt pašaprūpi ir būtiski ierobežotas.

Šāds gadījums tika konstatēts Jelgavas cietumā. Lai gan ieslodzītais, kuram dažādu saslimšanu dēļ bija būtiski ierobežotas pašaprūpes funkcijas, regulāri tika konvojēts uz Latvijas Cietumu slimnīcu medicīniskās palīdzības saņemšanai, tomēr lielu daļu laika viņš pavadīja kamerā, kur viņa aprūpē iesaistījās kameras biedrs.

Atsaucoties uz šo situāciju, atbildīgajām iestādēm tika lūgts nekavējoties to risināt un atzīmēts, ka profesionālu aprūpētāju pieejamības jautājums ir jārisina pēc iespējas ātrāk. Nesaņemot šādu palīdzību, tiek pārkāpts necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās aizliegums.

Tieslietu ministrija informēja, ka konkrētā persona atrodas ārstu uzraudzībā un ieslodzījuma vietu pārvalde ir veikusi visus nepieciešamos pasākumus situācijas uzlabošanai un meklēs risinājumus, lai nodrošinātu šai personai atbilstošus apstākļus.

Ārzemnieku un bezvalstnieku tiesības, personu tiesiskais statuss

Satversme un Latvijai saistošie starptautiskie tiesību akti noteic, ka ikvienas personas cilvēktiesības tiek aizsargātas. Vienlaikus ir tiesības, kas jānodrošina ikvienai personai neatkarīgi no tās statusa valstī, piemēram, tiesības uz dzīvību, bet citu tiesību un pienākumu apjoms tomēr ir atkarīgs no tā, ar kādu statusu persona uzturas valstī, piemēram, vai persona ir valsts pilsonis, pastāvīgais iedzīvotājs, patvēruma meklētājs, starptautiskās aizsardzības saņēmējs.

Pārskata perioda raksturojums

29. attēls

2025. gadā, salīdzinot ar 2024. gadu, pieauga

Tiesībsarga birojā saņemto iesniegumu skaits par ārvalstnieku un bezvalstnieku tiesībām un jautājumiem, kas skar personu tiesisko statusu.

2024. gadā tika saņemti 73 šādi iesniegumi, bet 2025. gadā – 120, tādējādi veidojot 64 % pieaugumu (skatīt 29. attēlu).

Tiesībsarga birojam adresētie iesniegumi lielākoties bija par uzturēšanās atļauju izsniegšanu un atteikumiem izsniegt uzturēšanās atļauju, pilsonības atņemšanu, kā arī patvēruma meklētāju un izraidāmo personu tiesībām.

2025. gadā tiesībsargs turpināja iesaistīties likumdošanas procesā, iesniedzot vairākus [priekšlikumus](#) un apsvērumus jaunā Imigrācijas likuma otrajam lasījumam. Tāpat Tiesībsarga birojs savas kompetences ietvaros iesaistījās arī ES Migrācijas un patvēruma pakta ieviešanas pasākumos, tostarp piedaloties pakta ieviešanai izveidotā darba grupā, kā arī regulāri sniedza viedokli par dažādu ar migrāciju saistītu ES normatīvo aktu grozījumiem.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Par pilsonības atņemšanu jauniešiem, kam bija izveidojusies dubultpilsonība

Tiesībsarga birojs saņēma vairākus iesniegumus par Latvijas Republikas pilsonības atņemšanu jauniešiem, kuriem līdz 18 gadu vecumam bija izveidojusies dubultpilsonība ar tādu valsti, ar kuru dubultpilsonība vispārīgi nav pieļaujama. Pilsonības likums šādās situācijās paredz, ka jauniešiem līdz 25 gadu vecumam ir jāizdara izvēle par to, kuras valsts pilsonību saglabāt.

Reaģējot uz iesniegumiem, Tiesībsarga birojs vērsās Iekšlietu ministrijā un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē ar [aicinājumu](#) savlaicīgi informēt jauniešus, uz kuriem attiecas Pilsonības likuma 23. panta trešā daļa, par pienākumu izšķirties, kuras valsts pilsonību paturēt, kā arī sekām, ja persona to neizdarīs.

Par uzturēšanās atļaujas saņemšanu ieslodzījuma vietā

Tiesībsarga birojā vērsās apcietinājumā esošs ārzemnieks, kam ieslodzījuma vietā nebija iespējams noformēt uzturēšanās atļauju. Vispirms šis jautājums tika aktualizēts Iekšlietu ministrijā, bet pēc tam ieslodzījuma vietu pārvalde un cietuma administrācija tika aicināta ņemt vērā Tiesībsarga biroja un Iekšlietu ministrijas viedokli, ka ir pieļaujama uzturēšanās atļaujas noformēšana un izsniegšana ārzemniekiem, kuriem līdz notiesājoša sprieduma pasludināšanai piemērots apcietinājums.

Par robežkontroles punktu daļēju slēgšanu

Tiesībsargs, atbildot uz Saeimas komisijas pieprasījumu, sniedza [viedokli](#) par Ministru kabineta 2025. gada 19. marta rīkojuma Nr. 166 "Par prasības noteikšanu ieceļošanai tikai ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem robežšķērsošanas vietās "Pāternieki", "Terehova" un "Grebņeva"" ietekmi uz cilvēktiesībām. Viedoklī secināts, ka pats par sevi nosacījums, ka robežu var šķērsot tikai ar mehānisko līdzekli, neierobežo cilvēktiesības, ja tiek nodrošināts, ka īpašos apstākļos Valsts robežsardzes amatpersonas pieļauj izņēmumu un noteiktam personu lokam ļauj caur robežšķērsošanas vietu ieceļot arī ar kājām. Šāds izņēmums atbilstoši Satversmes 98. pantam būtu jāpieļauj attiecībā uz Latvijas pilsoņiem, kas vēlas atgriezties Latvijā.

Tāpat tiesībsargs uzvēra, ka Ministru kabineta rīkojums uzskatāms par vispārīgo administratīvo aktu, tādējādi ar to nevar mainīt Patvēruma likuma 6. pantā noteikto kārtību patvēruma iesniegumu iesniegšanai.

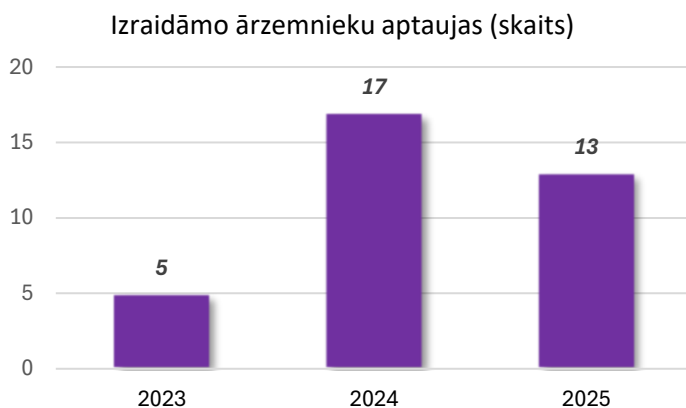
Par veiktajām vizītēm

2025. gada 26. februārī Tiesībsarga biroja darbinieki apmeklēja Patvēruma meklētāju izmitināšanas centru "Liepna", kur vizītes laikā pārrunāja iztikas un medicīniskās palīdzības nodrošināšanu centrā izmitinātajiem, kā arī izglītības pieejamību u. c. jautājumus. Papildus tika secināts, ka nepieciešama normatīvā regulējuma pilnveide, nosakot atbildību tiem izmitinātajiem, kas neievēro iekšējās kārtības noteikumus.

Savukārt 2025. gada 21. novembrī Tiesībsarga biroja darbinieki apmeklēja Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centru "Mucenieki". Pēc vizītes tika sagatavota [vēstule](#), lūdzot Iekšlietu ministriju sadarbībā ar Valsts robežsardzi un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi darīt nepieciešamo, lai novērstu antisanitārus apstākļus un insektu klātbūtni patvēruma meklētāju un aizturēto ārzemnieku izmitināšanas un aizturēšanas centros.

Par piespiedu izraidīšanas novērošanu

30. attēls

2025. gadā ir pieņemti 89 lēmumi par ārzemnieku piespiedu izraidīšanu un izraidītas 88 personas.

Īstenojot Imigrācijas likuma 50.⁷ pantā noteikto uzdevumu, pārskata periodā Tiesībsarga biroja novērotāji ir aptaujājuši 13 piespiedu kārtā izraidāmos

ārzemniekus un piedalījušies četrās faktiskajās izraidīšanas operācijās (skatīt 30. attēlu).

Veicot izraidīšanas novērošanu, tiesībsargs prioritizēja situācijas, kurās pastāvēja spēka pielietošanas riski vai tika izraidītas mazaizsargātas personas. Tāpat, reaģējot uz personas sūdzību, Tiesībsarga birojs vērsās Valsts robežsardzē, aicinot pārbaudīt situāciju un nodrošināt, ka aizturētajai personai netiek ierobežota iespēja vērsties tiesā, lai pārsūdzētu lēmumu par piespiedu izraidīšanu.

Tiesībsarga biroja pārstāvis novērotāja statusā piedalījās arī vienā Eiropas Robežu un krasta apsardzības aģentūras (*Frontex*) koordinētā atgriešanas operācijā no citas Eiropas Savienības dalībvalsts.

Cilvēku tirdzniecības novēršana

Cilvēku tirdzniecība ir viens no smagākajiem iespējamajiem cilvēktiesību pārkāpumiem, rupjš cilvēka cieņas un fiziskās neaizskaramības pārkāpums, kas cilvēku ievainojamības, bezpalīdzības, nezināšanas un daudzu citu faktoru rezultātā skar ļoti daudzus cilvēkus, tostarp pašas neaizsargātākās grupas – bērnus, sievietes, vecāka gada gājuma cilvēkus, personas ar invaliditāti un sociāli neaizsargātus cilvēkus. Tiek lēsts, ka mūsdienu verdzības apstākļos pasaulē dzīvo aptuveni 50 miljoni cilvēku.

Cilvēku tirdzniecības galvenais mērķis ir personas ekspluatācija, parasti peļņas gūšanas nolūkos. Cilvēku tirdzniecībai ir dažādas formas, piemēram, seksuālā izmantošana, piespiedu darbs (darbaspēka ekspluatācija), piespiedu noziedzība, piespiedu ubagošana, turēšana kalpībā un piespiedu fiktīvās laulības. Taču cilvēku tirdzniecības fenomens ik gadu attīstās un kļūst arvien grūtāk izsekojams, kam pamatā ir gan jaunas cilvēku tirdzniecības formas (piemēram, nelegālā adopcija un surogātmāšu ekspluatācija), gan pieaugošais digitālās vides īpatsvars.

Turklāt arī mākslīgais intelekts ir klātesošs cilvēku tirdzniecībā, jo ar tā palīdzību ir iespējams slēpt ekspluatētāju patieso identitāti. Šo tehnoloģiju izmanto arī bērnu ekspluatācijai – tiek ņemts reāla bērna attēls, tas digitāli pārveidots par kailu attēlu vai arī bērna seja tiek pievienota citam kailam ķermenim, un pēc tam šādi izveidotie attēli tiek izplatīti internetā peļņas gūšanas nolūkā.

Cilvēku tirdzniecība ir visas pasaules mēroga problēma, un arī Eiropas Savienība nav izņēmums. Pēc *Eurostat* publicētajiem datiem 2024. gadā reģistrēto cilvēku tirdzniecības upuru skaits Eiropas Savienībā bija 9678, kas ir par 8 % mazāk nekā 2023. gadā.

Gandrīz divas trešdaļas (63 %) no reģistrētajiem cilvēku tirdzniecības upuriem 2024. gadā bija sievietes vai meitenes. Lai gan seksuālā ekspluatācija Savienības līmenī joprojām ir izplatītākā cilvēku tirdzniecības forma (46 %), pēdējo sešu gadu laikā ir ievērojami pieaudzis to reģistrēto upuru skaits, kuri tiek tirgoti piespiedu darbam vai pakalpojumu sniegšanai – 2024. gadā jau 41 %.

Arī Latvijā cilvēku tirdzniecība ir realitāte: 2025. gadā kopumā identificēti 22 cilvēku tirdzniecības upuri, 2024. gadā – 38, 2023. – 24. Starp identificētajiem cilvēku tirdzniecības upuriem ir gan Latvijas, gan trešo valstu pilsoņi, kuri tikuši pakļauti ekspluatācijai Latvijā vai ārvalstīs.

Izvērstāki dati par 2025. gadu šī ziņojuma sagatavošanas brīdī vēl nav pieejami, tāpēc pilnvērtīgākam ieskatam ir vērts ielūkoties 2024. gada datos. Proti, 2024. gadā no kopumā 38 identificētiem cilvēku tirdzniecības upuriem 21 bija Latvijas valstspiederīgais, bet 17 – trešo valstu pilsoņi. Izplatītākā ekspluatācijas valsts bija Latvija (17 gadījumos), kur lielākā daļa cilvēku tirdzniecībai pakļauto personu bija

no trešajām valstīm. Savukārt Latvijas valstspiederīgie lielākoties tika ekspluatēti citās valstīs. Lielākā daļa identificēto upuru bija pilngadīgas personas un četras nepilngadīgas personas.

2024. gadā Latvijā izplatītākā cilvēku tirdzniecības forma joprojām bija darbaspēka ekspluatācija (16), kurai sekoja seksuālā ekspluatācija (9) un piespiedu fiktīvās laulības (4). Vienlaikus 2024. gadā deviņas personas tika pakļautas citiem cilvēku tirdzniecības paveidiem, piemēram, piespiedu ubagošanai un piespiešanai pastrādāt noziedzīgus nodarījumus. Šis ir būtisks pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem – 2023. gadā citas formas tika konstatētas četros gadījumos, bet no 2016. līdz 2022. gadam kopumā konstatēti tikai divi gadījumi, kas liecina par cilvēku tirdzniecības nerimstošo izplatību un mainību.

Pārskata perioda raksturojums

Iesniegumu par cilvēku tirdzniecības jautājumiem tiesībsarga redzeslokā praktiski nav, un arī 2025. gadā tādu nebija. Šī smagā nozieguma izmeklēšana ietilpst Valsts policijas kompetencē, bet palīdzību upuriem sniedz sociālo pakalpojumu sniedzēji (biedrība “Centrs MARTA” un biedrība “Patvērums “Drošā māja””). Taču tiesībsargs atbilstoši savam mandātam sekmēt sabiedrības informētību aktīvi turpināja jau iepriekšējos gados uzsāktās aktivitātes sabiedrības izglītošanā cilvēku tirdzniecības jautājumos.

Tiesībsarga biroja darbinieki turpināja piedalīties skolu programmā “Dzīvei gatavs”, kuras ietvaros skolēniem vadīja lekcijas arī par cilvēku tirdzniecību. Sadarbībā ar Ārlietu ministriju 2025. gadā kopumā tika novadītas 13 lekcijas skolēniem par cilvēku tirdzniecības jautājumiem. 2025. gadā Tiesībsarga biroja eksperti kopā ar Ārlietu ministrijas un biedrības “Centrs MARTA” pārstāvjiem apmeklēja 18 Latvijas skolas, kurās pieejamas speciālās izglītības programmas vai internāta pakalpojums, lai izglītotu jauniešus un pedagogus par cilvēku tirdzniecības riskiem. Līdzšinējā pieredze rāda, ka bērniem un jauniešiem, kuri atrodas ārpusģimenes aprūpē vai apgūst kādu no speciālās izglītības programmām, ir lielāks risks kļūt par cilvēku tirdzniecības upuriem.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Vadlīnijas cilvēku tirdzniecības un darbaspēka ekspluatācijas risku novēršanai publiskajos iepirkumos

Tiesībsargs sadarbībā ar Iekšlietu ministriju un Iepirkumu uzraudzības biroju 2025. gadā pabeidza darbu pie [vadlīnijām](#) cilvēku tirdzniecības un darbaspēka ekspluatācijas risku novēršanai publiskajos iepirkumos. Šīs vadlīnijas stiprinās pasūtītāja (valsts un pašvaldību iestāžu) kā sociāli atbildīgas publiskas personas tēlu un reputāciju, pārliecinoties, ka iepirkums ir drošs un darbu izpildē iesaistītie netiek pakļauti darbaspēka ekspluatācijai vai cilvēku tirdzniecībai. 2026. gadā ir paredzēti šo vadlīniju publicitātes pasākumi.

Labas pārvaldības princips

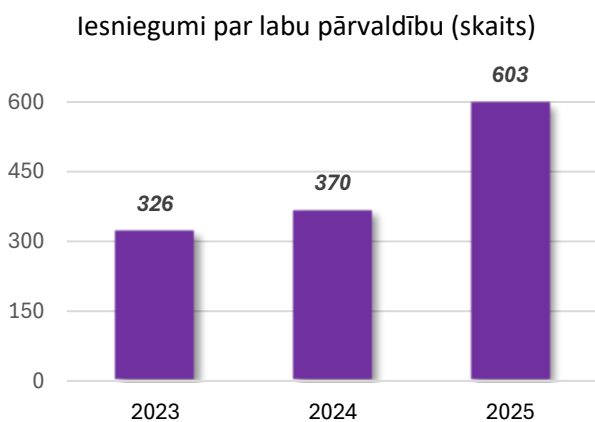
Labas pārvaldības princips ir atklātība pret privātpersonu un sabiedrību, datu aizsardzība, taisnīga procedūru īstenošana saprātīgā laikā. Tāpat ar labas pārvaldības principu saprot citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts pārvalde ievērotu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses.

Pārskata perioda raksturojums

Pārskata periodā labas pārvaldības principam Tiesībsarga birojs pievērsās gan no sistēmiskā, gan individuālā viedokļa.

No sistēmiskā aspekta tika veikts pētījums "[Ierēdņu pārcelšanas institūts: dati, tendences un riski](#)". Tas atzīts par pirmo apjomīgāko pētījumu par ierēdņu pārcelšanas faktisko īstenošanu, un par tā secinājumiem 2025. gada nogalē tika rīkota publiska diskusija "[Ierēdņu pārcelšana – starp sabiedrības uzticību, efektivitāti un labu pārvaldību!](#)".

31. attēls

Pārskata gadā tika saņemti 603 iesniegumi saistībā ar labu pārvaldību. Ievērojami mazāks skaits iesniegumu saņemts 2024. gadā – 370, bet 2023. – 326, tādējādi salīdzinājumā ar 2024. gadu pērn bijis pieaugums par 63 % (skatīt 31. attēlu).

2025. gadā labas pārvaldības principa pārkāpumiem lielākoties ir bijis individuāls raksturs, pārsvarā norādīts uz iespējamajiem pārkāpumiem

pašvaldībās.¹³ Lielākoties par tiem ziņoja iedzīvotāji. Kopumā arvien spilgtāka ir tendence iestādēm censties labot savas kļūdas.

Pārskata periodā iezīmējās vairākas apakštēmas, kurās konstatēti labas pārvaldības pārkāpumi.

Rīcība cilvēku interesēs un kļūdu labošana

Pārskata gadā tika konstatēti vairāki gadījumi, kad valsts pārvalde rīkojās uzteicami, piemēram, izskatot iesniegumu par Dienvidkurzemes novada pašvaldības rīcību saistībā ar bērnu pabalsta neizmaksāšanu partnerību reģistrējušām personām, jo to neparedz pašvaldības izdotais izglītības iestāžu darba samaksas

¹³ Piezīme: ne vienmēr iesniegumā var identificēt pusi, kas, iespējams, ir veikusi labas pārvaldības principa pārkāpumu.

un sociālo garantiju nolikums. Pašvaldība nenoliedza un atzina nepieciešamību veikt attiecīgus grozījumus nolikumā, taču arī atzīmēja, ka to nevar darīt, jo tas nav paredzēts normatīvajos aktos ar augstāku juridisko spēku.

Pēc Tiesībsarga biroja aicinājuma piemērot Satversmes 110. pantu, citastarp norādot uz Tieslietu ministrijas viedokli, Dienvidkurzemes novada pašvaldība bēru pabalstu izmaksāja.

Savukārt, izskatot personas iesniegumu par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu bijušā zemes īpašnieka mantiniekam, tika konstatēts, ka Siguldas novada pašvaldība ir kļūdījusies, 2014. gadā pieņemot lēmumu šai personai izbeigt zemes lietošanas tiesības uz pastāvīgā lietošanā piešķirto zemi. Šo lēmumu pašvaldība adresātam paziņoja vien 2021. gadā.

Regulējums par zemes pastāvīgās lietošanas tiesību izbeigšanos attiecās tikai uz tām personām, kurām zeme ir bijusi piešķirta pastāvīgā lietošanā, un tā bija izpērkama. Šāda procedūra nebija attiecināma uz iesniedzēju, kurai bija piešķirtas tiesības atjaunot īpašuma tiesības uz zemi. Siguldas novada dome 2025. gadā atcēla minēto lēmumu, atjaunojot iesniedzējai tiesības uz īpašuma tiesībām kā zemes bijušās īpašnieces mantiniecei.

Izskatot citu iesniegumu, Tiesībsarga birojs konstatēja, ka Dabas aizsardzības pārvaldes Vidzemes reģionālā administrācija pieņēmusi personai nelabvēlīgu prettiesisku administratīvo aktu. Proti, personai tika noteikts pienākums nocirst priedes un novākt žogu pie sava īpašuma īpaši aizsargājamā dabas teritorijā "Vērenes muižas aleja", lai gan alejas statuss tika noteikts krietni vēlāk nekā iestādītas priedes un uzstādīts žogs. Tiesībsarga birojs aicināja Dabas pārvaldi izvērtēt administratīvā akta tiesiskumu, kas to atcēla.

Izskatot pašnodarbinātās personas iesniegumu, tika konstatēts, ka Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (VSAA) pašnodarbinātai personai atlika slimības pabalsta piešķiršanu, starplēmumā kļūdaini norādot apstākļus, kas iesniedzējai radīja maldīgu priekšstatu par viņas tiesībām. Tiesībsarga birojs konstatēja, ka VSAA nebija labojusi starplēmuma saturu. VSAA atzina, ka bija jālabo pieļautā satura kļūda, izdodot jaunu starplēmumu. VSAA atbilstoši labai pārvaldībai sazinājās ar iesniedzēju un piešķīra slimības pabalstu.

Izskatot pārbaudes lietu [Nr. 2024-61-16B,27D](#) par Valsts zemes dienesta (VZD) pieļauto kļūdu kadastra reģistrā un personas neinformēšanu par to, VZD tika norādīts uz nepieciešamību atvainoties personai, kā arī izvērtēt, ko iestādes darbā vajadzētu uzlabot, lai turpmāk kļūdas nepieļautu, kā arī, ja sanācis kļūdīties, to godīgi atzīt un labot, attiecīgi informējot personu, kuras intereses tikušas aizskartas. VZD personai atvainojās.

Citā lietā Tiesībsarga birojs konstatēja, ka "Rīgas namu pārvaldnieks" personai joprojām sūtīja rēķinus par ugunsgrēkā izpostīto dzīvokli, lai arī cilvēks bija atteicies no īpašuma. Tika secināts, ka iestāžu starpā

notikusi komunikācijas kļūme un informācija par nodegušo dzīvokli nebija sasniegusi Rīgas valstspilsētas pašvaldības atbildīgās iestādes. Pēc šī jautājuma aktualizācijas pašvaldība izteica gatavību segt visus ar nekustamo īpašumu saistītos maksājumus, tostarp gada laikā uzkrāto parādu, un darīt nepieciešamo, lai nekustamo īpašumu ierakstītu zemesgrāmatā uz Rīgas valstspilsētas pašvaldības vārda.

Likuma un tiesību ievērošana

Pārskata periodā tiesībsardze vērsās pie Ministru prezidentes aicinot atbilstoši labas pārvaldības principam nepārsūtīt izskatīšanai sūdzības par Korupcijas un novēršanas biroja vadītāju, par kuru tieši iesniedzējs bija sūdzējies. Attiecīgs aicinājums tika izteikts, ievērojot apstākli, ka attiecīgās iestādes vadītājs ir Ministru kabineta institucionālā pārraudzībā, ko īsteno ar Ministru prezidenta starpniecību.

Citā lietā tiesībsardze konstatēja, ka Siguldas novada pašvaldība nav ievērojusi normatīvo aktu prasības izvērtēt informāciju par kapitālsabiedrības valdes locekļa amata kandidāta reputāciju, kā arī pieļāvusi labas pārvaldības principa pārkāpumu, kas izpaudies kā kandidāta neuzklausišana un procedūru dublēšanās. Pašvaldība tika aicināta ievērot labas pārvaldības principu konkursu organizēšanā.

Vēl citā gadījumā Tiesībsarga birojs [konstatēja](#), ka Valmieras novada pašvaldībā uz vietu 1. klasē tiek reģistrēti pieteikumi iesniegšanas secībā vienotā Valmieras novada pašvaldības reģistrā. Tiesībsarga birojs secināja, ka minētais neatbilst labas pārvaldības principam. Proti, pieteikumu reģistrācijas kārtība rada augstu kļūdu risku, kā arī tā ierobežo vienlīdzīgu iespēju bērniem mācīties dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē, jo pieteikumu kārtas numurs izglītības iestādē nav atkarīgs no bērna faktiskās dzīvesvietas un attāluma līdz konkrētai izglītības iestādei, bet gan no konkrētās minūtes, kad bērns tiek pieteikts izglītības iestādē. Šāda kārtība nav samērīga un apdraud bērna tiesības iegūt izglītību savai dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē. Pašvaldība pašu reģistrācijas sistēmu nemainīja, taču noteica, kuri novada bērni tiek uzņemti prioritāri.

Pārbaudes lietā Nr. 2025-75-20A tiesībsardze secināja, ka nepieciešami uzlabojumi, lai nodrošinātu efektīvu bērnu uzraudzības pakalpojumu (BUP) sniedzēju darbības uzraudzību un savlaicīgu reaģēšanu uz pārkāpumiem, tai skaitā iespēju nekavējoties izslēgt pārkāpējus no BUP sniedzēju reģistra. Šobrīd BUP sniedzēju uzraudzības tiesiskais regulējums nav vienots un prasa vairāku institūciju sadarbību, kā rezultātā iedzīvotājiem nav skaidrs mehānisms, kur vērsties, ja BUP sniedzējs ir bijis vardarbīgs pret bērnu.

Tiesībsardze aicināja Labklājības ministriju izstrādāt metodiskos ieteikumus vienotas institucionālās pieejas nodrošināšanai bērnu tiesību aizsardzībai, saņemot bērnu uzraudzības pakalpojumu.

Atbildes nesniegšana likumā noteiktā termiņā

Tāpat kā 2024. gadā, arī 2025. gadā tika konstatēts, ka Izglītības kvalitātes valsts dienests nesniedz atbildes likumā noteiktajā termiņā. Tiesībsarga birojs vērsās pie izglītības un zinātnes ministres, lai aktualizētu šo problēmu. Diemžēl situācija nav mainījusies.

Arī Ropažu novada pašvaldībā jau kārtējo gadu ir konstatētas līdzīgas problēmas.

Ventspils novada pašvaldība, vairākus mēnešus kavējot iesnieguma atbildes termiņu, par to atvainojās iesniedzējam.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības Ārtelpas un mobilitātes departaments, sarakstoties ar Rīgas iedzīvotāju par sabiedrības drošības apdraudējumu, ko rada neregulēta koplietošanas elektroskrejriteņu satiksme Rīgā, vienu no iesniegumiem nebija reģistrējis, tādējādi savlaicīgi nesniedzot uz to atbildi. Dažus mēnešus vēlāk, konstatējot šo kļūdu, iestāde sniedza izvērstu atbildi.

Termiņu kavēšana tika konstatēta arī Preiļu novada pašvaldībā un Dienvidkurzemes novada pašvaldības bāriņtiesā.

Atbildes nesniegšana pēc būtības

Tiesībsarga birojs konstatēja, ka Iekšlietu ministrija nav sniegusi atbildi pēc būtības attiecībā uz amatpersonas lūgumu veikt amatpersonas pārcelšanas lietderības *ex post* izvērtēšanu. Tiesībsarga birojs secināja, ka atbilstoši judikatūrai no Iekšlietu ministrijas bija sagaidāma atbilde, kas sniegtu atbildi, vai pārcelšanas *ex post* izvērtēšana ir iespējama, un, ja nav, tad kāpēc. Iekšlietu ministrija to nebija veikusi.

Savukārt Ropažu novada pašvaldība divas reizes pēc būtības neizskatīja un neatbildēja uz nevalstiskās organizācija pieteikumiem, kuros lūgts iznomāt medību nomas tiesības pašvaldībai piederošās zemes vienībās, to pamatojot ar formālu pašvaldības normatīvajos aktos noteikto prasību neizpildīšanu.

Formāla pieeja lietu izskatīšanā

Tiesībsarga birojs konstatēja Preiļu novada pašvaldības formālu pieeju, atbildot uz iedzīvotājas iesniegumu, kas rīkojusies iedzīvotāju kopienas vārdā, lai noskaidrotu pašvaldības viedokli par vēja elektrostacijas būvniecību. Tiesībsargs atzina, ka iesniegums bija ar nopietniem pašvaldībai adresētiem jautājumiem, kurus pašvaldība nepamatoti uztvērusi kā viedokli. Tāpat formāla ir bijusi pašvaldības atsaukšanās, ka nav pievienoti iedzīvotāju paraksti, kuru vārdā iesniegums tika iesniegts. Tā vietā, lai sazinātos ar iesniedzēju un lūgtu attiecīgo informāciju, pašvaldība sniedza formālu atbildi.

Citā lietā Tiesībsarga birojs konstatēja, ka Balvu novada pašvaldība formāli interpretēja Pašvaldību likuma noteikumus par iedzīvotāju padomēm, neiesaistot Rugāju pagasta iedzīvotāju padomi lēmumu pieņemšanā par Rugāju vidusskolas sākumskolas klašu, Rugāju bibliotēkas un Rugāju Tautas nama vēstures istabas pārvietošanu uz citu ēku. Tiesībsarga birojs pašvaldības rīcību atzina par formālu, kas neatbilst labas

pārvaldības principam un neveicina efektīvu sadarbību ar iedzīvotāju pārstāvjiem. Balvu novada pašvaldība tika aicināta savlaicīgi konsultēties ar iedzīvotāju padomēm.

Nozīmīgāko gadījumu apskats

Taisnīgu procedūru īstenošana un iedzīvotāju interešu ievērošana

Tiesībsarga birojs jau [iepriekš](#) bija konstatējis labai pārvaldībai neatbilstošu VID praksi par ilgstošu saraksti ar nodokļu maksātāju un sekām, kuras iestājas tā rezultātā. Līdzīga prakse tika konstatēta arī pārskata gadā: lai arī pirmšķietami VID konsultē nodokļu maksātāju, tomēr VID ekspertiem nav vienotas pieejas, kad jāsniedz vēstījums nodokļu maksātājam par VID tiesisko rīcību, it īpaši gadījumos, kur nav šaubu par VID pozīciju.

Tiesībsargs atzina, ka šāds vēstījums jāsniedz tiklīdz ir skaidrs, ka VID viedoklis un prakse atšķiras no nodokļu maksātāja redzējuma. Apmainīšanās ar viedokļiem bez “skaidriem spēles noteikumiem” neveicina nodokļu maksātāja intereses un sadarbību, it īpaši situācijā, kad VID ir skaidri zināma iestādes turpmākā rīcība.

Tiesībsargs aicināja aktualizēt šo jautājumu VID ietvaros, uzlabojot praksi.

Taisnīgu likumu nodrošināšana

Tiesībsargs, izskatot pārbaudes lietu Nr. [2023-30-26AA](#), aicināja Saeimu izdarīt grozījumus Pašvaldību likuma 56. panta pirmajā daļā, nosakot tiesības ES pilsoņiem, kas sasnieguši 16 gadu vecumu, reģistrēti Fizisko personu reģistrā un kuru deklarētā dzīvesvieta ir pašvaldības administratīvajā teritorijā vai kurai pašvaldības administratīvajā teritorijā pieder nekustamais īpašums, iesniegt kolektīvo iesniegumu pašvaldībai. Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības lietu komisija konceptuāli atbalstīja šādus grozījumus.

Tiesiskās kārtības precīza ievērošana un iedzīvotāju interešu ievērošana

[Pārbaudes lietā Nr. 2024-48-27J,27N](#) tiesībsardze konstatēja, ka Bērnu aizsardzības centrs, saņemot ziņas par iespējamu vardarbību pret bērnu, ne vienmēr pieņem Administratīvās atbildības likumā paredzēto lēmumu par atteikumu uzsākt administratīvā pārkāpuma procesu, bet sniedz atbildi iesniegumu likuma kārtībā.

Tiesības netikt pakļautiem spīdzināšanai vai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai un sodīšanas veidiem

Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem Fakultatīvajā protokolā ir ietvertas prasības izveidot mehānismu, lai varētu atklāt un novērst spīdzināšanu un citus nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidu riskus iestādēs, kur tiek vai var tikt ierobežota personu brīvība. Lai nodrošinātu šīs prasības, tiesībsargam ir dotas tiesības apmeklēt iestādes, tai skaitā slēgta tipa (piemēram, cietumus, psihoneiroloģiskās slimnīcas, sociālās aprūpes centrus u. c.). Apmeklējums var būt paziņots vai neizziņots, un tas var notikt jebkurā diennakts laikā, darba dienā vai nedēļas nogalē. Tiesībsargs var uzaicināt ekspertus (piemēram, psihiatrus) piedalīties monitoringa vizītēs. Vizītes var veikt arī sadarbībā ar valsts uzraudzības iestādēm, piemēram, Veselības inspekciju vai Labklājības ministriju.

Pārskata perioda raksturojums

Pārskata periodā veikti grozījumi Tiesībsarga likumā, tajā skaidri nostiprinot nacionālā preventīvā mehānisma (NPM) funkciju, lai nodrošinātu tiesību netikt pakļautam spīdzināšanai vai necilvēcīgai rīcībai īstenošanu praksē. Šie grozījumi nodrošina lielāku mandāta skaidrību, stiprina mehānisma neatkarību un sekmē Latvijas starptautisko saistību pilnvērtīgu izpildi.

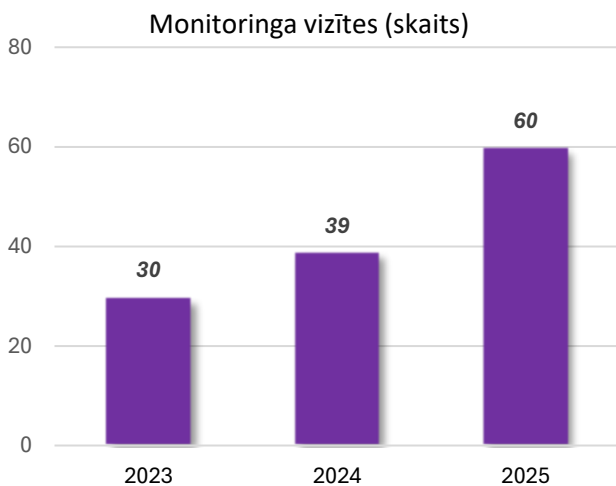
Ievērojot ANO Cilvēktiesību komitejas 2025. gada jūlijā sniegtos ieteikumus, NPM izveidots kā atsevišķa struktūrvienība Tiesībsarga birojā – Nacionālā preventīvā mehānisma nodaļa. Iepriekš tas darbojās kā daļa no Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas. Atsevišķas struktūrvienības izveide stiprina NPM neatkarību, specializāciju un spēju sistemātiski īstenot preventīvo mandātu.

Lai veicinātu klientu informētību par savām tiesībām un pienākumiem, visām pašvaldību un privātajām sociālās aprūpes un rehabilitācijas institūcijām nosūtīts NPM sagatavots informatīvs materiāls klientiem “Svarīgākie jautājumi, kas jāzina par dzīvi sociālās aprūpes centrā”. Tas izstrādāts saprotamā un pieejamā valodā ar mērķi stiprināt tiesībpratību un mazināt iespējamo cilvēktiesību pārkāpumu risku institūcijās.

Pārskata periodā uzsākta arī padziļināta analīze par rekomendāciju ieviešanas procesu. Gadījumos, kad pēc pārbaudēs konstatēts, ka sniegtās rekomendācijas nav izpildītas vai ir izpildītas nepietiekamā apjomā, Tiesībsarga birojs īstenoja citus mērķtiecīgus pasākumus, tostarp iesaistīja plašsaziņas līdzekļus, veidoja dialogu ar attiecīgās pašvaldības vadību un organizēja starpinstitucionālas sanāksmes, lai nodrošinātu nekavējošu sniegto rekomendāciju izpildi un novērstu konstatētos cilvēktiesību pārkāpumus. Konkrēti,

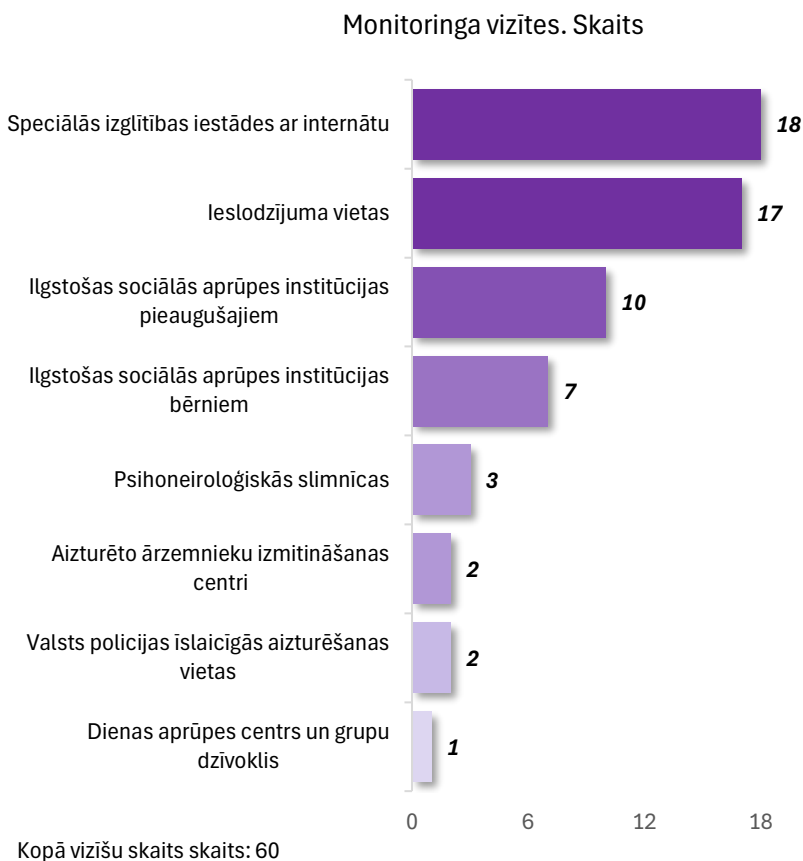
saistībā ar situāciju centros "Lejasstrazdi" un "Liepa" Tiesībsarga birojs organizēja starpinstitucionālas sanāksmes, tikšanās ar pašvaldības domes pārstāvjiem, veica atkārtotas vizītes, kā arī īstenoja sadarbību ar citām valsts uzraugošajām institūcijām. Šāda pieeja veicina efektīvāku rekomendāciju ieviešanu un stiprina institucionālo atbildību.

32. attēls

2025. gadā monitoringa vizīšu skaits pieauga par 54 % (60), salīdzinot ar vizītēm iepriekšējos gados (2024. – 39, 2023. – 30; skatīt 32. attēlu).

33. attēls

2025. gadā notika: 17 vizītes ieslodzījuma vietās; 2 – Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietās (ĪAV); 2 – aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centros, 3 – psihoneiroloģiskajās slimnīcās; 7 – ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās bērniem; 10 – ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās pieaugušajiem; 1 – dienas aprūpes centrā un grupu dzīvoklī, 18 – izglītojošas vizītes speciālās izglītības iestādēs ar internātu (skatīt 33. attēlu).

Monitoringa vietu izvēli un apmeklējumu biežumu noteica, balstoties uz iepriekš definētiem riska un nozīmīguma

kritērijiem. Tika vērtēta iestādes būtība un funkcijas, tajā esošo personu skaits, personu mainības intensitāte, iespējamais sliktas izturēšanās vai cilvēktiesību pārkāpumu risks, kā arī citi būtiski faktori, kas var ietekmēt personu pamattiesību nodrošināšanu. Šāda pieeja ļāva mērķtiecīgi koncentrēt resursus vietās, kur preventīvā uzraudzība ir īpaši nozīmīga.

Lai nodrošinātu visaptverošu un profesionālu situācijas izvērtējumu, monitoringa vizīšu komandās Tiesībsarga birojs iekļāva arī jomas ekspertus, piemēram, sertificētu psihiatru un ģimenes ārstu. Speciālistu iesaiste ir būtiska, lai kvalificēti izvērtētu personu veselības aprūpes pieejamību un kvalitāti, iespējamus veselības riskus, kā arī identificētu ar sliktu izturēšanos saistītas pazīmes.

Papildus veiktajām pārbaudes vizītēm par ļoti svarīgu elementu kvalitatīvai NPM darbībai tiek uzskatīta starptautiskā sadarbība ar citām preventīvām institūcijām un attiecīgajām starptautiskajām organizācijām. Tiesībsarga birojs ir Eiropas Padomes Nacionālo preventīvo mehānismu tīkla pret spīdzināšanu un citu nežēlīgu, necilvēcīgu vai pazemojošu rīcību vai sodīšanas tīkla dalībnieks un uztur ciešu saziņu ar citu Eiropas valstu preventīvajām iestādēm.

Monitoringa vizītes

Ieslodzījuma vietas

Pārskata periodā NPM veica septiņpadsmit vizītes ieslodzījuma vietās, apmeklējot Daugavgrīvas cietumu, Cēsu Audzināšanas iestādi nepilngadīgajiem, Rīgas Centrālcietumu, Jelgavas cietumu, Jēkabpils cietumu, Ilģuciema cietumu, kā arī Liepājas cietumu.

Vizīšu laikā Tiesībsarga biroja darbinieki īpašu uzmanību pievērta sadzīves apstākļiem soda izolatoros, tostarp kameru tehniskajam stāvoklim, sanitārajiem apstākļiem, ventilācijai un apgaismojumam.

Apmeklējot Daugavgrīvas cietuma Daugavpils nodaļas soda izolatorus un karantīnas kameras, konstatēts, ka tur esošie sadzīves apstākļi un telpu tehniskais stāvoklis nav piemērots ieslodzīto ilgtermiņa izmitināšanai. Personu turēšana minētajās telpās, ņemot vērā konkrētos apstākļus un uzturēšanās ilgumu, var radīt cilvēktiesību pārkāpuma risku, jo īpaši attiecībā uz necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās aizlieguma ievērošanu.

Vizīšu ietvaros tika analizēta arī atsevišķu notiesāto personu piekļuve veselības aprūpes pakalpojumiem, tostarp savlaicīgai medicīniskajai palīdzībai, speciālistu konsultācijām un nepieciešamo medikamentu nodrošinājumam.

Papildus tam tika pārbaudītas notiesāto personu iespējas īstenot tiesības uz iesniegumu nosūtīšanu valsts un pašvaldību iestādēm, tostarp iesniegumu konfidencialitātes nodrošināšana, to reģistrācijas kārtība un savlaicīga nosūtīšana adresātiem.

Pamatojoties uz vizīšu laikā konstatēto, Tiesībsarga birojs sniedza rekomendācijas ieslodzījuma vietām, lai novērstu identificētos trūkumus un stiprinātu cilvēktiesību ievērošanu tajās. [Par vizītēs konstatēto sagatavoti ziņojumi.](#)

Psihiatriskās slimnīcas

Pārskata periodā Tiesībsarga biroja darbinieki apmeklēja divas psihiatriskās slimnīcas un VSIA “Nacionālās psihiskās veselības centrs” Tiesu psihiatrisko ekspertīžu un piespiedu ārstēšanas centra ar apsardzi ekspertīžu bloku.

Ekspertīžu bloku Tiesībsarga biroja darbinieki apmeklēja pārbaudes lietas ietvaros, atkārtoti aktualizējot un pievēršot uzmanību ekspertējamo personu cilvēktiesību ievērošanai.

Tiesībsarga biroja darbinieki veica iepriekš nepieteiktu vizīti VSIA “Slimnīca “Ģintermuiža””. Vizītes mērķis bija izzināt aktuālo situāciju cilvēktiesību nodrošināšanas jomā, kā arī pārliecināties par tiesībsarga 2019. gada 20. septembra atzinumā Nr. 2019-25-2CD sniegto rekomendāciju izpildi ([plašāk par vizīti sk. šeit](#)).

Pārskata periodā notika arī vizīte VSIA “Piejūras slimnīca” ar mērķi izzināt aktuālo situāciju un izaicinājumus, ar ko saskaras slimnīcas vadība savā ikdienas darbā attiecībā uz cilvēktiesību nodrošināšanu.

Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centri

Pārskata periodā Tiesībsarga birojs bija vizītē Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā “Liepna”. Minētais centrs darbību uzsāka 2023. gada 21. augustā, un tā bija pirmā Tiesībsarga biroja vizīte kopš centra atklāšanas.

Vizītes mērķis bija iepazīties ar centra darbības organizāciju, noskaidrot aktuālo informāciju par izmitināšanas apstākļiem un uzņemšanas kapacitāti, kā arī pārrunāt ar centra administrāciju praktiskos jautājumus, kas saistīti ar patvēruma meklētāju uzņemšanu un ikdienas sadzīves nodrošināšanu.

Reaģējot uz Tiesībsarga biroja elektroniskajā pastā saņemtu anonīmu iesniegumu, tika veikta nepieteikta vizīte Valsts robezsardzes Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā “Mucenieki”. Vizītes laikā tika izvērtēti aizturēto personu sadzīves apstākļi, iekšējās kārtības nodrošināšana un veselības aprūpes pieejamība. Apsēkošanas gaitā konstatēti atsevišķi jautājumi, kas saistīti ar iekšējās kārtības noteikumu ievērošanu, tostarp smēķēšanas ierobežojumu praktisku nodrošināšanu, kā arī ar telpu ventilācijas efektivitāti.

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas bērniem

Pārskata periodā veiktas monitoringa vizītes septiņās bērnu ārpusģimenes aprūpes iestādēs. Šajās vizītēs Tiesībsarga biroja darbinieki izvērtēja bērnu tiesību ievērošanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām.

Vizīšu laikā īpaša uzmanība tika pievērsta sadzīves apstākļu atbilstībai bērnu interesēm un vajadzībām, bērnu tiesību uz privātumu nodrošināšanai, saskarsmes tiesību īstenošanai, kā arī vardarbības risku identificēšanai un novēršanai ārpusģimenes aprūpes iestādēs.

Pārskata periodā pastiprināta uzmanība tika pievērsta [Ģimenes atbalsta centra "Lejasstrazdi"](#) darbībai, ņemot vērā iepriekš konstatētās un ilgstoši pastāvošās nepilnības bērnu tiesību nodrošināšanā. 2025. gadā tiesībsardze personīgi apmeklēja iestādi, lai klātienē izvērtētu situāciju un pārrunātu nepieciešamos uzlabojumus. Tāpat notika tikšanās ar Dobeles novada pašvaldības pārstāvjiem, lai veicinātu operatīvāki bērnu tiesību ievērošanu un nodrošinātu, ka turpmāk tiek novērsti iespējamie pārkāpumi.

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pieaugušajiem

Tiesībsarga biroja darbinieki 2025. gadā bez iepriekšēja brīdinājuma apmeklēja 10 ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pieaugušajiem.

Vizītēs īpaša uzmanība bija pievērsta spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegumu ievērošanai, vispārējiem sadzīves apstākļiem un klientiem sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamībai. Atsevišķās pārbaudes vizītēs piedalījās tiesībsarga pieaicināti jomas eksperti – ģimenes ārsts un psihiatrs.

Par vizīšu laikā konstatētajām neatbilstībām tika sagatavoti [tiesībsarga ziņojumi](#), aicinot atbildīgās institūcijas veikt nepieciešamās darbības to novēršanai un ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās dzīvojošu klientu tiesību nodrošināšanai ilgtermiņā.

Īpaša uzmanība 2025. gadā bija pievērsta senioru sociālās aprūpes centram "Liepa" (SAC "Liepa"), kas Tiesībsarga biroja redzeslokā ir jau kopš 2017. gada. Visās iepriekšējās vizītēs (2017., 2020., 2023.)

Tiesībsarga biroja darbinieki konstatēja vairākus cilvēktiesību standartiem un normatīvajiem aktiem neatbilstošus apstākļus, par ko ikreiz informēja arī SAC "Liepa" administrāciju un uzraugošās iestādes.

2025. gada 16. aprīlī Tiesībsarga birojs organizēja starpinstitucionālu [sanāksmi](#) par SAC "Liepa" darbībā konstatētajiem pārkāpumiem un ilgtermiņa pakalpojuma kvalitātes uzlabošanas pasākumiem. Sanāksmē piedalījās uzraugošo institūciju pārstāvji, kuri informēja par veikto pārbaūžu rezultātiem un noteiktajiem uzdevumiem pārkāpumu novēršanai.

Tiesībsardze turpina sekot līdz situācijas attīstībai un uzraugošo institūciju noteikto prasību izpildei, lai nodrošinātu SAC "Liepa" klientu tiesību un interešu aizsardzību.

Sabiedrības informēšana un iesaiste

Viena no tiesībsarga galvenajām funkcijām ir sabiedrības informēšana, izglītošana un izpratnes veicināšana par cilvēktiesību plašo spektru, labu pārvaldību un tiesību aizsardzības mehānismiem. Lai vairotu institūcijas atvērtību sabiedrībai, tiesībsardze personiski nodrošina iedzīvotāju konsultācijas.

Informatīvās kampaņas un aptaujas

2025. gadā Tiesībsarga birojs īstenoja sabiedrības informēšanas kampaņas, publicējot informāciju biroja tīmekļvietnē un sociālo tīklu kontos.

Kā īpaši nozīmīga sabiedrības informēšanai jāmin novembrī publicētā informatīvā kampaņa aizsardzībai pret vardarbību "Vardarbība nav ģimene!", kura ietver praktisku materiālu "[Upura tiesību celvedis](#)" un videomateriālus jautājumu un atbilžu formā, kuros Tiesībsarga biroja eksperti skaidro, kā [atpazīt vardarbību, kā rīkoties, ja tā notiek mājās](#), un kā [praktiski izmantot savas tiesības, lai pasargātu sevi un bērnus](#).

Sadarbībā ar Datu valsts inspekciju birojs izdeva [Vadlīnijas par amatpersonu datu apstrādi audiovizuālā veidā un šo materiālu publicēšanu](#), savukārt, sadarbojoties ar Iekšlietu ministriju un Iepirkumu uzraudzības biroju, izstrādātas [Vadlīnijas cilvēku tirdzniecības un darbaspēka ekspluatācijas risku novēršanai publiskajos iepirkumos](#).

Tiem iedzīvotājiem, kuri uzturas sociālās aprūpes centros jeb pansionātos, ir pieejams viegli uztverams materiāls "[Kas tev jāzina par dzīvi sociālās aprūpes centrā](#)" par ikdienu šādā iestādē, par cilvēka tiesībām un pienākumiem, tostarp par atbalstu dažādās situācijās.

Nozīmīgākie pasākumi un starptautiskā sadarbība

Rīkotie pasākumi

Par godu Starptautiskajai cilvēktiesību dienai 10. decembrī [diskusijā par ierēdņu pārcelšanu](#) Tiesībsarga biroja pārstāvis prezentēja aptaujas par civildienesta ierēdņu pārcelšanu rezultātus. Viena no galvenajām aptaujas un diskusijas atziņām bija tāda, ka nepieciešamas vadlīnijas vienotas pārcelšanas prakses veidošanai.

Decembrī, kā jau tas ierasts, Tiesībsarga birojs rīko pasākumus, kas veltīti cilvēku ar invaliditāti un piekļūstamības jautājumiem. 3. decembrī tiesībsargs sadarbībā ar TET organizēja [diskusiju par mediju](#)

[satura pieklūstamību cilvēkiem ar invaliditāti](#), pulcējot mediju pārstāvjus un pakalpojuma saņēmējus ar dažādām vajadzībām.

Oktoobrī sadarbībā ar Bērnu aizsardzības centru un Rīgas Stradiņa universitāti norisinājās tiešsaistes seminārs "[Vardarbības un neiecietības izskaušana veselības aprūpē: iesaistīto tiesības un pienākumi](#)" – zināšanu atsvaidzināšana par veselības un sociālajā aprūpē iesaistīto tiesībām un pienākumiem vardarbības un neiecietības izskaušanā.

Liepājā, Daugavpilī un Valmierā, tiekoties ar tiesu, policijas, sociālā dienesta un bāriņtiesas darbiniekiem, novadīti reģionālie semināri par vardarbības ģimenē izskaušanu un cietušo tiesību aizsardzību.

Dalība pasākumos

Pārskata gadā Tiesībsarga biroja speciālisti piedalījušies vairāk nekā 400 dažādos pasākumos – konferencēs, semināros un diskusijās.

[Cēsis notikušajā sarunu festivālā "LAMPA"](#) Tiesībsarga biroja eksperti iesaistījās diskusijās par seksuālo uzmākšanos darbavietā un pacientu tiesību aizsardzību.

Skolu programmā "Dzīvei gatavs" Tiesībsarga biroja speciālisti Latvijas vispārīgglītojošo skolu audzēkņiem pasniedza vieslekcijas par cilvēktiesībām, pilsonisko līdzdalību un tiesiskumu, kā arī juridisko tekstu lasīšanu, vārda brīvību un naida runu.

Savukārt tradicionālās [Ēnu dienas](#) laikā birojā viesojās 12 skolēni no dažādām Latvijas pilsētām, lai iepazītu jurista un komunikācijas jeb sabiedrisko attiecību speciālista profesijas ikdienas specifiku un amata pienākumus.

Starptautiskā sadarbība

Kā nozīmīgākais starptautiskais notikums 2025. gadā bija Tiesībsarga biroja novembrī atkārtoti saņemtā akreditācija ar augstāko "A" statusu ANO akreditācijas komitejā, apliecinot biroja atbilstību tā sauktajiem Parīzes principiem, iestādes darbību un ar to saistīto nacionālo regulējumu.

Tiesībsarga birojs kā pilntiesīgs Eiropas Bērnu ombudu tīkla (ENOC) [biedrs](#), kas veic arī bērnu tiesībsarga funkciju, piedalījās ENOC 29. ikgadējā konferencē, kura bija veltīta bērnu tiesībām uz fizisko veselību, un Ģenerālās asamblejas sanāksmē, kurā pieņēma ENOC nostājas [zinojumu](#) "Bērnu tiesību uz fizisko veselību aizsardzība un veicināšana".

Tiesībsarga birojs kā ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām ieviešanas pārraugošā institūcija ziņoja ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejai par šīs konvencijas ieviešanas problemātiku Latvijā. Pēc

tikšanās ar minēto komiteju Tiesībsarga birojs aicināja Latvijas personu ar invaliditāti organizācijas sagatavot un iesniegt ANO savus alternatīvos ziņojumus, vērtējot konvencijas ieviešanu Latvijā.

Tiesībsarga birojs aktīvi piedalījās MI akta grozījumu izstrādē, sniedzot savus priekšlikumus un iebildumus par Eiropas Komisijas piedāvāto grozījumu redakciju MI aktā. Papildus tam sadarbībā ar Equinet, ENNHRI tīkla organizācijām un citām ES valstu pamattiesību iestādēm tika izstrādāts kopīgs paziņojums ES institūcijām par [MI akta grozījumu projektu](#), aicinot saglabāt augstu pamattiesību aizsardzības standartu MI jomā.

Tiesībsarga birojs izstrādāja [tiesiskuma ziņojumu](#) par tiesiskuma situāciju Latvijā, pievēršot uzmanību dažādiem cilvēktiesību aspektiem, kā arī iesniedza [alternatīvo ziņojumu ANO Vispārējā periodiskā pārskata 4. ciklam](#).

Tiesībsarga birojs piedalījās Eiropas Komisijas pilotprojektā par Standartu direktīvu¹⁴ indikatoru izmēģinājumu un Eiropas Komisijas darba grupā par Standartu direktīvu indikatoru izstrādi.

¹⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2024/1500 (2024. gada 14. maijs) par līdztiesības iestāžu standartiem attiecībā uz vienlīdzīgu attieksmi un iespēju vienlīdzību starp sievietēm un vīriešiem nodarbinātības un profesijas jautājumos un ar ko groza Direktīvas 2006/54/EK un 2010/41/ES un Padomes Direktīva (ES) 2024/1499 (2024. gada 7. maijs) par līdztiesības iestāžu standartiem attiecībā uz vienlīdzīgu attieksmi pret personām neatkarīgi no viņu rases vai etniskās piederības, vienlīdzīgu attieksmi nodarbinātības un profesijas jautājumos pret personām neatkarīgi no viņu reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas, vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm sociālā nodrošinājuma jautājumos un attiecībā uz piekļuvi precēm un pakalpojumiem un preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu, un ar ko groza Direktīvas 2000/43/EK un 2004/113/EK.

Finanšu resursi un iestādes darbības rezultāti

Tiesībsarga biroja darbības jomu – privātpersonu cilvēktiesību aizsardzību – finansē no valsts budžeta programmas 01.00.00 "Tiesībsarga birojs". Programmas mērķis ir veicināt cilvēktiesību aizsardzību un sekmēt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un saskaņā ar labas pārvaldības principu, kā arī atbilstoši Satversmei un Latvijai saistošajiem starptautiskajiem līgumiem.

[Tiesībsarga biroja 2025. gada valsts budžeta strukturētais paskaidrojums pieejams Finanšu ministrijas tīmekļvietnē.](#) Savukārt informācija par [Tiesībsarga biroja 2025. gada budžeta izpildi](#) pieejama Valsts kases tīmekļvietnē.

Valsts budžeta finansējums un tā izlietojums (eiro)

Nr.p.k.	Finansiālie rādītāji	Iepriekšējā gadā (faktiskā izpilde)	Pārskata gadā	
			apstiprināts likumā	faktiskā izpilde
1.	Finanšu resursi izdevumu segšanai (kopā)	3 218 245	3 389 443	3 403 210
1.1.	dotācijas	3 174 854	3 386 443	3 386 443
1.2.	maksas pakalpojumi un citi pašu ieņēmumi	750	3000	11 774
1.3.	ārvalstu finanšu palīdzība	42 641	0	4993
1.4.	ziedojumi un dāvinājumi	0	0	0
1.5.	transferti	0	0	0
2.	Izdevumi (kopā)	3 243 173	3 389 443	3 403 398
2.1.	uzturēšanas izdevumi (kopā)	3 217 700	3 389 443	3 357 316
2.1.1.	kārtējie izdevumi	3 205 694	3 377 437	3 345 310
2.1.2.	procentu izdevumi	0	0	0
2.1.3.	subsīdijas, dotācijas un sociālie pabalsti	0	0	0

2.1.4.	kārtējie maksājumi Eiropas kopienas budžetā un starptautiskā sadarbība	12 006	12 006	12 006
2.1.5.	uzturēšanas izdevumu transferti	0	0	0
2.2.	izdevumi kapitālieguldījumiem	25 473	0	46 082

Gada laikā Tiesībsarga biroja apakšprogrammā 70.07.00 "Pasaules Reģionālās sadarbības fonda projektu un pasākumu īstenošana" apgūts iepriekšējā gada ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļu atlikums 4993 eiro apmērā, lai segtu izdevumus, kas radušies Eiropas Ekonomiskās zonas un Norvēģijas finanšu instrumentu un Pasaules Reģionālās sadarbības fonda programmas projekta "Atbalsts nacionālajām cilvēktiesību iestādēm pamattiesību un tiesiskuma aspektu uzraudzībā" laikā.

Tiesībsarga biroja budžeta programmā 01.00.00 "Tiesībsarga birojs" 10 470 eiro apmērā palielināti pašu ieņēmumi, lai apgūtu Dānijas cilvēktiesību institūta projekta "Uzņēmējdarbība un cilvēktiesības" iepriekšējā gada finansējuma atlikumu, kā arī citu pašu ieņēmumu naudas līdzekļu atlikumu uz 2025. gada 1. janvāri 188 eiro apmērā.

Izdevumi 27 225 eiro apmērā samazināti 2023.–2025. gada prioritārajam pasākumam "Pētījumi un situācijas analīze cilvēktiesību jomā" (Ministru kabineta 2023. gada 13. janvāra sēdes prot. Nr. 2 1. § 2. p.) un vienreizējie izdevumi 4468 eiro apmērā 2024.–2026. gada prioritārajam pasākumam "Diskriminācijas novēršanas struktūrvienības izveide atbilstoši nacionālajai pozīcijai" (Ministru kabineta 2023. gada 26. septembra sēdes prot. Nr. 47 43. § 2. p.).

2025. gadā faktiski apgūtais valsts budžeta finansējums bija 3,4 miljoni eiro.

Tiesībsarga biroja budžeta izmaiņas, salīdzinot ar iepriekšējā gada plānu, bija 211,3 tūkst. eiro apmērā, jo tika piešķirts papildu finansējums prioritārajam pasākumam "Mākslīgā intelekta akta tiesiskā regulējuma ieviešana. Tiesībsargs" (Ministru kabineta 2024. gada 19. septembra sēdes prot. Nr. 38 2. § 2. p.) un palielināti izdevumi 2024.–2026. gada prioritārajam pasākumam "Tiesībsarga biroja kapacitātes stiprināšana" (Ministru kabineta 2023. gada 26. septembra sēdes prot. Nr. 47 43. § 2. p.). Budžeta resursu pārdales rezultātā 46,1 tūkst. eiro apmērā tika samazināti izdevumi precēm un pakalpojumiem, kas novirzīti kapitālieguldījumiem – datortehnikas, prezentāciju sistēmas, mēbeļu un arhīva moduļa iegādei.

Rezultatīvais rādītājs	Pārskata perioda plāna izpilde
<i>Darbības rezultāts: informēta sabiedrība un savlaicīgi novērsti pārkāpumi</i>	
Organizētas pārbaudes valsts un pašvaldību institūcijās (slēgtā un daļēji slēgtā tipa iestādēs, bāriņtiesās, izglītības iestādēs u. tml.)	64
Organizēti izglītojošie semināri, diskusijas un citi pasākumi	110
Dalība citu institūciju organizētajos pasākumos – lekcijas par tiesībsarga kompetences jautājumiem	415
Sagatavotas publikācijas medijos	9413
<i>Darbības rezultāts: ievērots labas pārvaldības princips</i>	
Sniegti viedokļi Satversmes tiesai	9
Sniegti atzinumi valsts institūcijām par tiesību aktu projektiem	51
Dalība darba grupās un komisijās	147
<i>Darbības rezultāts: tiesībsarga politikas īstenošana</i>	
Saņemti (izskatīti) iesniegumi	2499
Sagatavotas atbildes uz iesniegumiem	1138
Atbildes uz iesniegumiem, neierosinot pārbaudes lietas	824
Uz iesnieguma pamata ierosinātas pārbaudes lietas	75
Sagatavotas atbildes e-pastā par Tiesībsarga biroja kompetences jautājumiem	1182
Sniegtas konsultācijas:	3059
➤ sarakste	1349
➤ telefoniski	1710
Pēc tiesībsarga iniciatīvas ierosinātas pārbaudes lietas	14
Veiktas izraidāmo ārzemnieku aptaujas	13

Prioritārajiem pasākumiem piešķirtais papildu finansējums

1. Palielināts finansējums prioritārajam pasākumam "Tiesībsarga biroja kapacitātes stiprināšana" (Ministru kabineta 2023. gada 26. septembra sēdes prot. Nr. 47 43 § 2. p.) 211 293 eiro apmērā.
2. Palielināts finansējums prioritārajam pasākumam "Mākslīgā intelekta akta tiesiskā regulējuma ieviešana. Tiesībsargs" (Ministru kabineta 2024. gada 19. septembra sēdes prot. Nr. 38 2. § 2. p.) 28 686 eiro apmērā.

	2024. gada izpilde	2025. gada izpilde	2026. gada projekts	2027. gada prognoze	2028. gada prognoze
Raksturojošākie darbības rezultatīvie rādītāji					
<i>Tiesībsarga rekomendāciju izpilde, %</i>	61,6	66,8	72	72	72
<i>Apkalpoto klientu dinamikas indekss (bāzes vērtība 1,0 ar 8727 klientiem, sasniedzamā vērtība 1,1 ar 9600 klientiem)</i>	0,9	1,1	1,1	1,1	1,1
Kvalitātes rādītāji					
<i>Tiesībsarga organizēto izglītojošo pasākumu novērtējums (dalībnieku vērtējums punktos no 1 līdz 5)</i>	4,4	4,5	4,5	4,5	4,5
<i>Satversmes tiesā apmierinātie prasījumi, %</i>	0*	0*	94	94	94

* Satversmes tiesā, tāpat kā iepriekšējā periodā, tika iesniegts viens pieteikums, kas pārskata perioda beigās vēl nebija izskatīts.

Personāls

Darbinieku skaits 2025. gada 31. decembrī	56
Vidējais darbinieku skaits 2025. gadā	57
Pieņemti	4
Atlaisti	5
Personāla maiņas koeficients	0,16
Sadalījums pēc dzimuma	
Vīrieši	6
Sievietes	50
Sadalījums vecuma grupās	
20–29	2

30–39	14
40–49	26
50–59	8
60–69	3
70–79	3

Nodarbinātības jomas

Juridiskā analīze un konsultēšana (t.sk. prevencija)	42
Komunikācija un starptautiskā sadarbība	3
Datu analītika, socioloģija	1

Administrēšana, dokumentu pārvaldība

Personāla un finanšu vadība	7
Apgāde un apsaimniekošana	3

Izglītība

Zinātņu doktori	1
Maģistri (tostarp divi doktora zinātniskā grāda pretendenti)	51
Bakalauri	2
Pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība	2

Tiesībsardzes prioritārie darbības virzieni 2026. gadā

Izvērtējot iepriekš norādīto, var secināt, ka sabiedrība uzticas tiesībsarga institūcijai. Par to liecina pieaugošais iesniegumu un konsultāciju skaits. Tomēr, tā kā Tiesībsarga birojs lielākoties sniedz informējošas atbildes uz iesniegumiem, tas liecina arī par sabiedrības nepietiekamo uzticēšanos atbildīgajām institūcijām. To apliecina arī strauji pieaugušais sūdzību skaits par labas pārvaldības principa pārkāpumiem, kas norāda uz nepieciešamību stiprināt labas pārvaldības principa ievērošanu valsts un pašvaldību institūcijās.

Ņemot vērā ievērojamo iesniegumu skaitu un sūdzību tēmu daudzveidību bērnu tiesību jomā, prioritāri jāturpina darbs ar bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidi un vardarbības novēršanu, uzlabojot bērnu tiesību aizsardzību.

Veselības aprūpe ir viena no pamattiesībām, kas būtiski ietekmē dzīves kvalitāti un sociālo taisnīgumu. Latvijā joprojām pastāv izaicinājumi attiecībā uz veselības pakalpojumu pieejamību. Tādēļ svarīgi uzraudzīt valsts pienākumu nodrošināt pieejamu, kvalitatīvu un cilvēka cieņai atbilstošu veselības aprūpi visiem iedzīvotājiem.

Diskriminācija vecuma dēļ pārskata periodā bija viens no populārākajiem diskriminācijas kritērijiem, turklāt ir jāņem vērā, ka sabiedrības novecošanās ir viena no nozīmīgākajām demogrāfiskajām tendencēm gan Latvijā, gan Eiropā. Tas rada izaicinājumus sociālajā aizsardzībā, veselības aprūpē un pamattiesību jomā.

Vienlaikus nedrīkst aizmirst arī par mūsdienu ģeopolitisko situāciju, tostarp drošības apdraudējumiem, dezinformāciju un sabiedrības polarizāciju, kas rada būtiskus riskus demokrātijai un pamattiesībām. Tāpat strauja tehnoloģiju attīstība (piemēram, mākslīgais intelekts) var gan stiprināt, gan apdraudēt pamattiesības, īpaši tiesības uz vārda brīvību un vienlīdzību.

Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, **tiesībsardze noteic piecus šādus 2026. gada prioritāros darbības virzienus:**

- pamattiesību aizsardzība ģeopolitisko un tehnoloģisko izaicinājumu apstākļos;
- bērnu tiesības uz drošu un emocionāli labvēlīgu vidi;
- tiesības uz veselības aizsardzību;
- laba pārvaldība kā valsts un pašvaldību pakalpojumu neatņemama sastāvdaļa;
- senioru dzīves kvalitātes uzlabošana.

Vienlaikus lielais skaidrojošo atbilžu īpatsvars gan iedzīvotājiem, gan publiskā sektora institūcijām Tiesībsarga biroja darbā liecina par vajadzību pēc informācijas par tiesībām, to īstenošanu praksē. Prioritāri jāturpina un jāpaplašina izglītojošās kampaņas, lekcijas un informatīvo materiālu izstrāde, lai stiprinātu

iedzīvotāju un publiskā sektora institūciju darbinieku tiesībpratību un veicinātu savlaicīgu problēmu risināšanu.